

Håvard W. Johansen.

Nytten av karriereveiledning på Rognan ungdomsskole

Masteroppgave i yrkespedagogikk

60 studiepoeng

MAYP 2005 Høgskolen i Akershus

Mai 2009

Hvilken betydning har karriereveiledningen i 10 klasse trinn på Rognan ungdomsskole for elevenes valg av studieretning i videregående skole?

Summary

Career guidance in elementary school shall help pupils to get to know the different educational pathways in high school and the consequent possibilities in working life. The main goal of career guidance in elementary school is to reduce the number of pupils choosing a wrong education path in high school, and thereby reducing the number of pupils that exits too early from high school.

In this master thesis I am researching the value and impact of the formal career guidance that is in work in Norwegian elementary school today. To investigate this subject and get to know how the pupils experienced career guidance, I worked from this basic question:

What impact do career guidance have for 10th grade pupils in Rognan elementary school when choosing the educational direction in high school?

My empirical material is focusing on where one tenth grade class finished their elementary school the spring of 2008 and started high school the autumn 2008. The data was collected through two rounds of interviews with the pupils; the first round in May 2008 and the second round in October 2008.

I am aware that this study is limited in scope: it focuses on nine pupils in one class in one school over half a year. However I find the results significant and hopefully it contributes constructively to the overall and general theory of career guidance in the school system.

Before the first round of interviews, in April 2008, I mapped the career guidance tools in the elementary school through interviews with the principal and adviser of the elementary school. In December 2008 I presented the results and preliminary findings to the principal and as such this created a constructive debate to improve the guidance tools in this specific school.

Hvilken betydning har karriereveiledningen i 10 klasse trinn på Rognan ungdomsskole for elevenes valg av studieretning i videregående skole?

My studies show that the pupils ranked value and impact of the career guidance tools this way:

1. Trying out high school studies
2. Trainee week in real work situation
3. Creating a “company” in school (norw: Elevbedrift)
4. YOU – conference on education and careers in work life
5. The study brochure “My future”
6. Internet based tests
7. The official career folder

It seems that the relevance of real life experience is more important than the more theoretical tools when choosing path of education. The interviews also build under the above list and the pupils expressed that real life experience made them more aware of their choice of study.

The official career folder was of least importance, according to the pupils. The career folder is meant to follow the pupil from elementary school to high school and all of the material they needed in their evaluation of future education should be collected here. The folder would then in the end synthesize the background for choosing education and working career.

My observations and data indicate that the teachers in the school were not involved in the career folder. In addition it shows that the pupils did not use the folder after they started high school. It is a significant challenge to develop the career folder into a useful and motivating tool for the pupils when they are maturing their choice for the future education.

The pupils expressed that the genuine interest in the field of study was most important for choosing. The teachers (school), parents and friends had less influence on the choice of study. The majority of girls chose study based on future work career, while the majority of boys chose from their self development dreams and ambitions. My study confirms that boys and girls pick studies in mostly traditional gender patterns.

Hvilken betydning har karriereveiledningen i 10 klasse trinn på Rognan ungdomsskole for elevenes valg av studieretning i videregående skole?

Sammendrag

Karriereveiledningen i ungdomsskolen har som hovedmålsetting å redusere feilvalg og dermed frafall i videregående skole. Karriereveiledningen skal herunder hjelpe skoleelevene til å bli kjent med studieretningene i vgs. og hvilke yrkesmuligheter de ulike linjene gir elevene.

I masteroppgaven ønsket jeg å finne ut om hvilken betydning karriereveiledningen kan ha å si for elevene på Rognan ungdomsskole for valg av studieretning i videregående skole. For å få svar på om elevene opplevde at karriereveiledningen var til hjelp for valg av linje stilte jeg følgende problemstilling;

Hvilken betydning har karriereveiledningen i 10. Klasse trinn på Rognan ungdomsskole for elevenes valg av studieretning i videregående skole?

Mitt empiriske materiale bygger på to tiende klasser som gikk ut av Rognan ungdomsskole våren 2008. Redskaper for dataene i studien er det kvalitative forskningsintervju hvor ni elever i tiende klasse ble intervjuet på ungdomsskolen i mai 2008. Andre intervjurunde ble gjennomført i oktober 2008 etter at elevene hadde begynt i vgs.

Studien er begrenset i omfang: den fokuserer på ni elever i to klasser i en skole over et halvt år. Jeg mener imidlertid at funnene er signifikante og at denne oppgaven bidrar konstruktivt til den overordnede teorien rundt karriereveiledning i skolesystemet.

I april 2008 hadde jeg samtale med rektor og rådgiver på Rognan ungdomsskole for å få kartlagt den lokale handlingsplan for gjennomføringen av karriereveiledning i skolen. I desember 2008 presenterte jeg mine funn til rektor hvor mine data skulle være en gjenstand for diskusjon og dermed et bidrag for videre utvikling av karriereveiledning i skolen.

Hvilken betydning har karriereveiledningen i 10 klasse trinn på Rognan ungdomsskole for elevenes valg av studieretning i videregående skole?

På ungdomsskolen vurderte elevene disse tiltakene som mest nyttige i karriereveiledningen:

1. Hospitering i videregående skole.
2. Utplassering i arbeidslivet.
3. Elevbedrift.
4. YOU - messe
5. Arbeidsheftet "Min Framtid"
6. Diverse tester på nett.
7. Karrieremappe.

Relevansen mellom besøk i vgs. og utplassering i arbeidslivet kom best ut i forhold til valg av studieretning. Det kan tyde på at elevene i ungdomsskolen har behov for å utforske programfagene i vgs. og yrkesmulighetene i arbeidslivet for å bli mest mulig sikker på eget studievalg.

Karrieremappen hadde minst betydning for studievalget, i følge elevene. Karrieremappa skulle følge elevene fra ungdomsskolen og over i videregående skole. Alt av materiell som kom inn under faget programfag til valg skulle samles i mappen. Til slutt skulle den danne grunnlaget for elevens valg av utdanning og yrke.

Mine funn tyder på at kontaktlærerne i ungdomsskolen som skulle følge opp karrieremappen ikke hadde vært særlig involvert i dette tiltaket. Samtidig hadde ikke elevene brukt karrieremappen etter at de hadde begynt i videregående skole. Dermed vil bruken av mappen stå som en utfordring for hvordan den bør gjøres mer nyttig og interessant for at elevene skal kunne utvikle et bevisst studievalg.

Elevene ga uttrykk for at selve interessen for studieretningen er viktigst for valg av linje i vgs. Skolen, foreldre og venner hadde mindre betydning for studievalget. Flertallet av jentene valgte studieretning ut fra karriereorientering, mens guttene valgte studieretning ut fra selvrealiseringsdimensjonen. Mine data viser også at elevene søker seg til studieretninger som tilhører typiske tradisjonelle kjønnsroller.

Hvilken betydning har karriereveiledningen i 10 klasse trinn på Rognan ungdomsskole for elevenes valg av studieretning i videregående skole?

Forord

Jeg har i masteroppgaven valgt å rette søkelyset på karriereveiledning i ungdomsskolen som skal bidra til at elevene lettere skal finne og bearbeide informasjon for et bevisst studievalg. Karriereveiledning i skolen er et av flere nye tiltak i Kunnskapsløftet som skal hindre at elevene i videregående opplæring skal falle ut av studieløpet. I ungdomsskolen skal karriereveiledningen gjennom ulike veiledningstiltak hjelpe elevene til å forberede dem på hva ulike studieretninger og yrker handler om. På denne bakgrunn skal elevene velge riktig programfag i vgs.

Formålet med mitt kvalitative forskningsintervju er å skaffe forskningsbasert kunnskap om hvilken betydning karriereveiledningen kan ha å si for elevene i ungdomsskolen for valg av studieretning. For å skaffe kunnskap om karriereveiledningen var til hjelp for valg av studieretning valgte jeg ut to tiende klasser på Rognan ungdomsskole.

Jeg vil dermed rette en stor takk til rektor og rådgiver på Rognan ungdomsskole som lot meg få tilgang på alt av materiell som har vært brukt for å gjennomføre karriereveiledningen i skolen. Samtidig vil jeg også rette en stor takk til alle mine ni informanter som stilte velvillig opp i begge intervjurundene i mai og oktober 2008.

En ekstra stor takk vil jeg rette til min veileder Jostein Kleiveland som har gitt meg konstruktiv støtte og veiledning gjennom hele masteroppgaven. Jeg vil også takke medstudentene i læringsgruppen Regnfrakk for fruktbare meningsutvekslinger, fagprat og støtte gjennom nett og direkte møter i gruppen.

Jeg vil også overbringe en stor takk til min nære familie som har vist forståelse og støtte gjennom åtte års studietid på Høgskolen i Akershus. Etter fire år i helse- og sosialfaglærerstudiet startet jeg direkte på masterstudiet i yrkespedagogikk som har vært både utviklende og berikende.

Rognan 15. mai 2009

Håvard W. Johansen

Hvilken betydning har karriereveiledningen i 10 klasse trinn på Rognan ungdomsskole for elevenes valg av studieretning i videregående skole?

Innholdsfortegnelse

1 Innledning	9
1.1 Valg av tema	10
1.2 Presentasjon av problemstilling	11
1.3 Forskningsdesign og presentasjon av forskningsspørsmålene	11
1.4 Oppgavens oppbygging	13
2 Teoridel	14
2.1 Feilvalg og frafall i yrkesfag	14
2.2 Karriereveiledning	16
2.2.1 Evaluering av karriereveiledning i Akershus	19
2.3 Hva påvirker yrkesvalget til eleven	20
2.3.1 Identitet og selvoppfatning	25
2.4 Veiledningsbegrepet	28
2.4.1 Læring er situert	29
2.5 Tilbakemelding til skoleledelsen om elevens erfaringer	31
3 Metode	33
3.1 Kvalitativ metode	33
3.2.1 Fenomenologi	35
3.2.2 Hermeneutikk	36
3.3 Forskningens kvalitet	36
3.3.1 Reliabilitet og validitet	37
3.3.2 Generaliserbarhet	37
3.4 Gjennomføring av kvalitativ undersøkelse	37
3.5 Samtykkeerklæring	39
3.6 Min forforståelse knyttet til forskningsspørsmålene	39
3.7 Gjennomføring av forskningsfasene	41
3.8 Kartlegge praksis og sammenfatte dette med lov og forskrifter	42
3.9 Intervjuguide 1 til tiende klassen	43
3.10 Intervjuguide 2 til videregående skole i vg1	45
3.11 Presentasjon av mine funn til skolen	46
4 Presentasjon av empiri fra mine undersøkelser	47
4.1 Fase 1: Praktisk gjennomføring av karriereveiledningen	48
Del 1: Mål, valg og drømmer.	52
4.2 Fase 2: Presentasjon av resultater fra intervju med elevene i ungdomsskolen	55

Hvilken betydning har karriereveiledningen i 10 klasse trinn på Rognan ungdomsskole for elevenes valg av studieretning i videregående skole?

4.2.1	Studier som tilhører typiske kjønnsroller	56
4.2.2	Førstevalg	57
4.2.3	Påvirkning i valg av studieretning	58
4.2.4	Veiledning i valg av studieretning	62
4.2.5	Nytten og opplevelsen av veiledningen	63
4.2.6	Veiledningen som har bidratt til et bevisst utdanningsvalg	64
4.3	Fase 3: Presentasjon av intervju i videregående skole	70
4.3.1	Betydningen av førstevalget	71
4.3.2	Karriereveiledningen og betydning for valg av linje	72
4.3.3	Erfaringen med linjen elevene valgte	78
4.4	Presentasjon av mine funn til rektor i ungdomsskolen	81
5	Drøfting	84
5.1	Karriereveiledning i forhold til praktisering og regelverk	85
5.2	Påvirkning i valg av linje	85
5.3	Betydning av å komme inn på førstevalg	89
5.4	Elementene i karriereveiledningen	90
5.5	Erfaringslæring i karriereveiledningen	100
5.6	Kunnskapsutvikling i skolen	101
6	Avslutning	104
6.1	Gjennomføring av karriereveiledning i henhold til lov og forskrift	104
6.2	Betydningen av førstevalg og andrevalg i forhold til opplevelsen av feilvalg	104
6.3	Påvirkning av studievalg	105
6.4	Sammenhengen mellom yrke og kjønnsroller i valg av linje	106
6.5	Betydningen av de ulike elementene i karriereveiledningen for studievalg	107
6.6	Relevansen mellom erfaringen i arbeidslivet og valg av linje	109
6.7	Mine forskningsdata for videre utvikling av karriereveiledning i ungdomsskolen	110
6.8	Metodisk overveielse	110
7	Litteraturliste	112

Vedlegg:

Intervjuguide 1	114
Intervjuguide 2	115
Samtykkeerklæring	116

Hvilken betydning har karriereveiledningen i 10 klasse trinn på Rognan ungdomsskole for elevenes valg av studieretning i videregående skole?

1 Innledning

Yrkesveiledningen i skolen skal forberede elevene på studie- og yrkesvalg. Igjennom kunnskapsløftet er karriereveiledning innført for å hjelpe elevene til et bevisst utdanningsvalg.

Temaet karriereveiledning er et nytt tilbud i skolen som skal hjelpe elevene til å velge riktig studieretning og dermed hindre frafall i videregående skole. Det er gjort lite forskning på dette området så jeg ble interessert i å vite mer om hvilken betydning karriereveiledningen hadde å si for elevene i ungdomsskolen for valg av studieretning. Mine funn ble til slutt presentert til Rognan ungdomsskole slik at mine forskningsresultater kunne brukes for videre utvikling av karriereveiledning i skolen.

Hovedmålsettingen i Kunnskapsløftet står det at karriereveiledningen er å redusere frafall og feilvalg i videregående opplæring. I ungdomsskolen er målsettingen i karriereveiledningen: *Hvem er jeg og hvilke muligheter finnes rundt meg.*

Forskriften til Opplæringsloven § 22 – 2 *Utdannings- og yrkesrådgiving:*

Hva finnes rundt meg?

”Den enkelte eleven har rett til å få rådgivning om utdannings- og yrkesval. Ved overgangen frå grunnskole til videregående opplæring skal det leggjast særleg vekt på rådgiving om kva dei ulike studieretningane fører fram til.”

Hvem er jeg?

”Informasjonen og rådgivinga må leggjast opp slik at eleven gradvis kan utvikle kunnskap og sjølvinnstekt og evne til sjølv å kunne ta avgjerd om vidare utdanning og framtidig yrke, utan omsyn til tradisjonelle kjønnsroller.”

Hvilken betydning har karriereveiledningen i 10 klasse trinn på Rognan ungdomsskole for elevenes valg av studieretning i videregående skole?

I læringsplakaten står det at skolen skal:

- Legge til rette for elevmedvirkning og for at elevene og lærlingene/lærekandidatene kan foreta bevisste verdivalg og valg av utdanning og fremtidig arbeid.
(Oppl.l.§1-2, forskrift kap. 22 og læreplanverkets generelle del)

Karriereveiledning er et nytt begrep som brukes synonymt med yrkes- og utdanningsveiledning. Karriereveiledning har som mål å gi veiledning i forhold til framtidige utdannings- og yrkesvalg. Dette er en prosess som inneholder ulike elementer: selvforståelse, informasjon om muligheter, ulike yrker og utdanning og valgkompetanse.

Karriereveiledning er ”en tjeneste som tar sikte på å styrke den enkeltes informasjon om, refleksjon over og motivasjon i forhold til valgmulighetene, slik at vedkommende kan treffe informerte og reflekterte valg” (Læreplanverket for Kunnskapsløftet)

I følge opplæringsplakaten er det hele skolens ansvar å forberede ungdom til deltakelse i arbeids- og samfunnsliv. Skolen har dermed et stort ansvar og en stor pedagogisk utfordring i arbeidet med utdanning og yrkesveiledning. Karriereveiledningen er herunder et redskap for å hjelpe skoleelevene til å bli kjent med studieretningene i vgs. og ulike yrkesmuligheter.

Skolen står mellom motstridene interesser fra politikere, foreldre og eleven selv for hva som kjennetegner en god karriereveiledning.

Ogden (2005) skriver at skolen kjennetegnes av målkonflikter fordi ulike grupper har ulike forventninger og kvalitetskrav til skolen. Politikere har ofte andre mål enn de som jobber i skolen, og foreldrene kan ha andre mål enn lærere og politikere. Det viktigste stridstemaet er hvor stor skolens målsetting skal begrenses til kognitive og skolefaglige resultater, og i hvilken grad skolen skal ta ansvar for andre sider ved elevens læring, fungering og utvikling.

1.1 Valg av tema

Kunnskapsløftet har som målsetting å se grunnskole- og videregående opplæring som en helhet. Derfor legges det vekt på godt samarbeid mellom skole og arbeidsliv. Grunnskole-, videregående skole og arbeidsliv skal sammen gi elevene utdannings- og yrkesveiledning.

I karriereveiledningen ligger hovedfokuset på at utdanningsvalget er elevens ansvar. I St. mld nr 30 står det at målet med karriereveiledningen er å hjelpe eleven til å treffe bevisste valg.

Hvilken betydning har karriereveiledningen i 10 klasse trinn på Rognan ungdomsskole for elevenes valg av studieretning i videregående skole?

1.2 Presentasjon av problemstilling

I opplæringslovens § 9-2 står det at elevene har rett til nødvendig veiledning om utdannings- og yrkesvalg. Karriereveiledningen skal sikre at elevene gradvis utvikler kunnskap og evne til å ta egne beslutninger om utdanning og yrkesvalg. Jeg ønsker med dette å få svar på om karriereveiledningen på Rognan ungdomsskole kan ha betydning på elevens bevisstgjøring av valg til studieretning.

Rognan ungdomsskole har praktisert karriereveiledning siden høsten 2006. Det vil si at de to 10. klassene jeg skulle gjøre forskningen på hadde gjennomført karriereveiledning i to skole år. I både 9. klasse trinn og 10. klasse trinn. Noe av den yrkesveiledningen som de fikk i 8. klasse kan også knyttes til karriereveiledning.

Min problemstilling ble følgende;

Hvilken betydning har karriereveiledningen i 10 klasse trinn på Rognan ungdomsskole for elevenes valg av studieretning i videregående skole?

1.3 Forskningsdesign og presentasjon av forskningsspørsmålene

Faser	April 2008	Mai 2008	Oktober 2008	Desember 2008
1. Samtale med rådgiver og rektor om PTV - plan	Første fase			
2. Elevintervju i ungdomsskolen.		Andre fase		
3. Elevintervju i vgs			Tredje fase	
4. Presentasjon av mine funn til ungdomsskolen.				Fjerde fase

Hvilken betydning har karriereveiledningen i 10 klasse trinn på Rognan ungdomsskole for elevenes valg av studieretning i videregående skole?

Fase 1. Samtale med rektor og rådgiver for gjennomføring av karriereveiledningen

Ungdomsskolen:

Finne fram til hvordan karriereveiledningen praktisk blir gjennomført. Beskrive praksisen, slik at jeg kan vurdere den med kravene til karriereveiledningen i lov og regelverk.

Fase 2. Intervjue elevene i 10. klasse i forhold til karriereveiledningen

Ungdomsskolen:

Finne fram til hvordan elevene som fikk karriereveiledning opplevde dette i forhold til om det var til hjelp å velge linje på videregående skole.

Fase 3. Undersøke i hvilken grad karriereveiledningen har betydning for valg av studieretning

Videregående skole:

Finne fram til hvordan elevene som har gjennomført karriereveiledning opplevde tilbudet etter at de har erfaring som elev i den videregående skole. I denne fasen skal jeg finne fram til de som er i utdanningen og de som eventuelt har sluttet.

Fase 4. Presentasjon av mine undersøkelser til Rognan ungdomsskole

Mine forskningsdata som jeg kom fram til i intervjuene med elevene presenterte jeg til ungdomsskolen i desember 2008. Resultatene ble diskutert og brukt til videre utvikling av karriereveiledning i skolen.

Ut fra problemstillingen begrenser jeg forskningsspørsmålene til:

1. Hvordan ble karriereveiledningen gjennomført i forhold til lov og regelverk på den skolen som jeg gjennomførte min forskning?
2. Hvilken betydning har det om elevene kommer inn på førstevalg eller andrevalg i forhold til opplevelsen av feilvalg i videregående skole?
3. Hva er det som har påvirket elevene til den aktuelle linjen de har søkt på i videregående skole?

Hvilken betydning har karriereveiledningen i 10 klasse trinn på Rognan ungdomsskole for elevenes valg av studieretning i videregående skole?

4. I hvilken grad tar elevene hensyn til sammenhengen mellom yrke og kjønnsroller i valg av linje?
5. Hvordan har elementene i karriereveiledningen i ungdomskolen hjulpet elevene for bevisst valg av studieretning?
6. Hvordan er relevansen mellom erfaringen elevene gjør seg i arbeidslivet og valg av linje?
7. Hvordan har ungdomskolen tenkt å bruke resultatene av mine undersøkelser i videre utvikling av karriereveiledning for elevene?

1.4 Oppgavens oppbygging

I masteroppgaven starter jeg først med en teoridel som skal gi grunnlag for mine egne undersøkelser om betydningen av karriereveiledning i ungdomsskolen. Teorien som jeg beskriver er tema om frafall, intensjonen i karriereveiledningen, påvirkning av studievalg, identitetsutvikling, erfaringslæring og skolens evne til å bruke forskningsdata til videre utvikling av karriereveiledning.

I kap tre skriver jeg en egen metodedel som beskriver det kvalitative forskningsintervju som jeg valgte for å få svar på problemstillingen og gjennomføring av elevintervjuene.

I kap fire presenterer jeg gjennomføringen av karriereveiledningen som ungdomsskolen valgte ut fra de regionale og nasjonale retningslinjer. Samtidig blir de ulike begrepene i karriereveiledningen forklart i dette kapitlet. På bakgrunn av de fire undersøkelsesfasene presenterer jeg også mine empirier.

I drøftingsdelen kap fem drøfter jeg mine funn i forhold til annen relevant teori omkring de ulike forskningsspørsmålene.

I kapittel seks skriver jeg en konklusjon hvor jeg samler trådene og trekker slutninger ut fra mine resultater fra undersøkelsesfasene. Jeg antyder også generaliserbarhet ut fra mine funn og annen teori som inbefatter karriereveiledningsfeltet.

Hvilken betydning har karriereveiledningen i 10 klasse trinn på Rognan ungdomsskole for elevenes valg av studieretning i videregående skole?

2 Teoridel

I teorikapitlet vil jeg legge til grunn forskningsspørsmålene. Jeg skriver om frafall og feilvalg som bakgrunn for karriereveiledningen i grunnskolen og videregående skole. Jeg vil skrive teori om hva som kan påvirke elevene i ungdomsskolen når de skal velge linje på videregående skole. Identitetsutvikling blir beskrevet ut fra tidlige forskning om hva barn til ungdom kan påvirkes av som kan få konsekvenser for senere karrierevalg.

I karriereveiledningen er målet at eleven skal få veiledning av skolen for å ta et mest mulig bevisst valg av linje i videregående skole. Erfaringene elevene gjør seg gjennom de ulike elementene i karriereveiledningen skal rådgiver eller kontaktlærer følge opp. Det er elevens framtidige livsløp/karriere som skal stå i fokus hvor valg av utdanning og arbeid må få oppmerksomhet i denne samtalen. Jeg vil i denne sammenheng skrive veiledningsbegrepet med fokus på teorien erfaringslæring som Dewey var grunnlegger av. Til slutt skriver jeg om at skoleledelsen kan benytte seg av mine vitenskapelige resultater for å identifisere problemer og utfordringer knyttet til karriereveiledningen.

2.1 Feilvalg og frafall i yrkesfag

Teorikapitlet om feilvalg og frafall i yrkesfag er lagt til grunne for forskningsspørsmål:

2. Hvilken betydning har det om elevene kommer inn på førstevalg eller andrevalg i forhold til opplevelsen av feilvalg i videregående skole?

Hovedmålsettingen med karriereveiledningen er å redusere frafall og feilvalg i videregående opplæring. I denne forbindelse er det to valg som er særlige viktige. Det er overgangen mellom grunn- og videregående opplæring. Det andre er valgene elevene gjør i videregående opplæring med hensyn til yrke.

Internasjonale undersøkelser, som PISA og PIRLS, fastslår at norske elever kommer dårlig ut i forhold til bortvalg i vgs. Mange elever dropper ut av skolen og en lav andel fullfører videregående opplæring med bestått resultat. Dette er bakgrunnen for ønsket om å profesjonalisere karriereveiledningen og gi ungdomsskoleelevene mulighet til å tilnærme seg videregående opplæring for å velge riktig studieretning.

Hvilken betydning har karriereveiledningen i 10 klasse trinn på Rognan ungdomsskole for elevenes valg av studieretning i videregående skole?

En av faktorene for frafallet i yrkesfag er elevenes valg av studieretning når de starter i den videregående opplæring. Markussen mfl. (2006) fant ut at elevene som ikke fullførte eller sluttet den videregående opplæringen oppgav feil valg av studieretning som en av begrunnelsene for avbrudd.

Frafallet skyldes blant annet at yrkesfagelevne har feil forventning til hva et yrke handler om i virkeligheten. På den bakgrunn velger elevene feil programfag på videregående skole.

En rapport om *Tiltak for bedre gjennomføring i videregående opplæring* av Kunnskapsdepartementet (2006) peker på faktorer som påvirker om en gjennomfører videregående opplæring. Følgende forhold kan framheves:

1. Familiebakgrunn – bor ikke sammen med begge foreldrene.
2. Foreldrene har lav utdanning og et negativt syn på utdanning.
3. Innvandrerungdom.
4. Skolerelaterte forhold – dårlige prestasjoner og høyt fravær på tidligere nivåer, lav arbeidsinnsats, atferdsavvik, lave utdanningsambisjoner.
5. Strukturelle forhold – får ikke innfridd førsteønsket, får ikke læreplass, går yrkesfaglige kurs.

Omtrent halvparten av ungdomskullene har de siste årene begynt på en yrkesfaglig utdanning. På de studieforbredende studieretningene er gjennomføringsgraden på normal tid i underkant av 85 prosent, mens den på de yrkesfaglige studieretningene er ca. 56 prosent.

Ogden (2005) sier at det er elevene med de beste læringsforutsetningene og de gunstigste oppvekstbetingelsene i hjem og nærmiljø, som klarer seg best i dagens skole. Det er den svakeste fjerdedelen av elevene skolen har vanskeligst for å nå. Dette gir seg utslag i svake prestasjoner, lav skolemotivasjon og atferdsproblemer. På grunn av dette opplever mange at skolen fungerer som en sorteringsmekanisme som skiller de vellykkede fra de mindre vellykkede elevene.

Nordahl (2006) gjorde en holdningsundersøkelse blant elever og foreldre i 1992 og 2002 i regi av NOVA. Uavhengig av foreldrenes utdanningsnivå hadde flertallet i denne undersøkelsen et grunnleggende positiv holdning til utdanning. Funnet betyr at det kan være andre årsaker enn foreldrenes holdninger til skolen som bidrar til feilvalg og frafall i vgs.

Hvilken betydning har karriereveiledningen i 10 klasse trinn på Rognan ungdomsskole for elevenes valg av studieretning i videregående skole?

2.2 Karriereveiledning

Dette teorikapitlet skal være bakteppe for forskningsspørsmål:

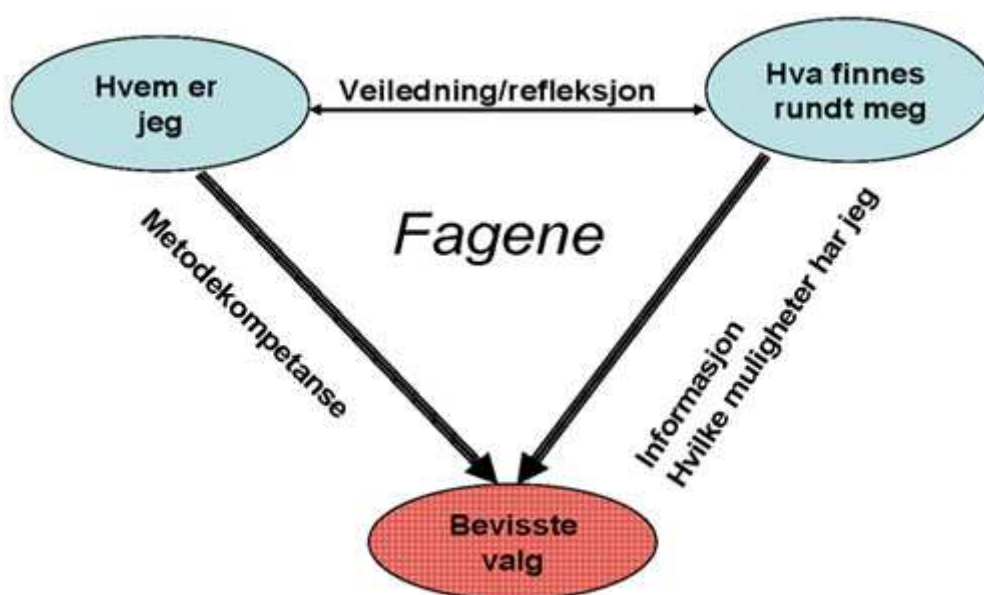
1. Hvordan ble karriereveiledningen gjennomført i forhold til lov og regelverk på den skolen som jeg gjennomførte min forskning?

Kunnskapsdepartementet (2006) har med den nye reformen Kunnskapsløftet erstattet ord som rådgivning samt yrkes- og utdanningsveiledning med det nye begrepet *karriereveiledning*.

Karriereveiledning er ”en tjeneste som tar sikte på å styrke den enkeltes informasjon om, refleksjon over og motivasjon i forhold til valgmulighetene, slik at vedkommende kan treffe informerte og reflekterte valg” (Læreplanverket for Kunnskapsløftet)

Målet med karriereveiledning blir å hjelpe eleven med bevisste valg, mens selve utdanningsvalget er elevens ansvar. I karriereveiledningen skal grunnskole-, videregående skole og arbeidsliv gå sammen om å gi elevene utdannings- og yrkesveiledning.

Individuell veiledning fremheves som selve "bærebjelken i planen". Det vil si at fokuset er rettet mot enkelteleven, og dannes utviklings- og bevisstgjøringsprosess. Denne prosessen skal sette eleven i stand til å treffe egne rasjonelle valg basert på selvinnsett og opplevelse fra utdanningen og yrkeslivet. Grunnprinsippene er illustrert i denne figuren:

Grunnprinsippene i den nye karriereveiledningsmodellen (KFT 2004-2005, s. 25).

Hvilken betydning har karriereveiledningen i 10 klasse trinn på Rognan ungdomsskole for elevenes valg av studieretning i videregående skole?

Målsetningen er at karriereveiledningen skal være en sammenhengende prosess som følger hver enkelt elev gjennom grunnopplæringen. På ungdomstrinnet og videregående skole dreier det seg om å utvikle evnen til å finne og bearbeide informasjon som grunnlag for de valgene som skal foretas (KFT 2004-2005, s. 24).

§22-4 Oppgaver for karriereveiledningstjenesten

- *Skal nedfellest i planverket i skolen.*
- *En prosess fra 8 – 13 trinn.*
- *Bevisstgjøring av egne interesser, dyktighet og verdier.*
- *Få selvinnsett, kunnskap og evne til å ta avgjørelser om yrkesvalg.*
- *Utjevne sosiale forskjeller, integrere etniske minoriteter og hindre et kjønnsdelt arbeidsmarked.*

Karriereveiledningen skal styrke elevens valg av linje langs tre hovedlinjer:

- Gjennom skolens arbeid med karriereveiledning for elevene.
- Styrking av karriereveiledning i et livslangt perspektiv.
- Gjennom kompetanseutvikling og profesjonalisering.

I Karriereveiledningsplakaten for grunnopplæringen står det:

1. *Karriereveiledning er hele skolens ansvar.*
2. *Karriereveiledningen skal være nedfelt i skolens planer.*
3. *Karriereveiledning skal være en sammenhengende kjede.*
4. *av tiltak gjennom hele det 13 – årige opplæringsløpet.*
5. *Karriereveiledning skal dokumenteres gjennom bruk av kompetanseperm.*
6. *Karriereveiledning skal sikre elevens kompetanse i å foreta valg.*
7. *Karriereveiledning bør inkludere entreprenørskap.*
8. *Karriereveiledning må skje i samspill/partnerskap med skolens/elevens nettverk med arbeidslivet.*
9. *Karriereveiledning må skje i samspill med de foresatte.*

Hvilken betydning har karriereveiledningen i 10 klasse trinn på Rognan ungdomsskole for elevenes valg av studieretning i videregående skole?

I ungdomsskolen skal elevene tilbys ”programfag til valg” (heter nå utdanningsvalg). Faget skal gjenspeile utdanningsprogrammene i videregående opplæring og ha egne læreplaner som er både teoretiske og praktiske. Programfaget skal kunne knyttes til elevbedrift eller være et samarbeid til videregående skole og lokalt næringsliv.

Fagene Programfag til valg og Prosjekt til fordypning skal være direkte knyttet til arbeidet med karriereveiledningen og må ses som en del av arbeidet med elevens egenutvikling.

Kunnskapsløftet: ”*Programfag til valg skal:*

- *Gi elevene muligheter for valg, som skal kunne bidra til økt engasjement og bedre forutsetninger for senere utdanningsvalg.*
- *Gi elevene erfaring med innhold, oppgaver og arbeidsmåter som karakteriserer de ulike utdanningsprogrammene.*
- *Gi tilpasset opplæring og mulighet for mer praktisk aktivitet eller fordypning.”*

Kirke-, utdannings- og forskningskomiteen uttalte i Innst. S. nr. 268 (2003 – 2004) blant annet:”...en innføring av programfag både vil knytte grunnskole og videregående opplæring bedre sammen, bidra til en bedre tilpasset opplæring og samtidig gi mulighet for mer praktisk aktivitet eller fordypning. Det er derfor viktig at programfag utformes slik at det bidrar til opplæring tilpasset den enkelte elevs interesser og behov, og at tilbudet får et tilfredsstillende omfang. Tilbudet må gi elevene erfaring med innhold, oppgaver og arbeidsmåter som karakteriseres de ulike utdanningsprogrammene. Hospitering i videregående skole og/eller lokalt arbeidsliv kan være aktuelle virkemidler, ved siden av at IKT gir store muligheter.”

Programfag til valg legges inn i skolens planer. Denne oppgaven er en fellesoppgave som legger et ansvar på flere aktører i skolen og i det lokale næringsliv. Rådgiver er en sentral person i dette arbeidet. Kontaktlærer og faglærer har også sin del av ansvaret i karriereveiledningen. Det er opp til hver enkelt skole om hvordan dette skal organiseres.

Satsing på karriereveiledning og utvikling av karrieresentra gjennom partnerskap anbefales over hele landet fra høsten 2008.

Hvilken betydning har karriereveiledningen i 10 klasse trinn på Rognan ungdomsskole for elevenes valg av studieretning i videregående skole?

2.2.1 Evaluering av karriereveiledning i Akershus

Borgen, Vibe og Røste (2008) gjorde en evaluering av partnerskap for karriereveiledning i Akershus. Dette ble gjort i regi av NIFU STEP. Målgruppen som ble evaluert var ungdom i 10 trinn i Akershus fylke. Undersøkelsen ble gjennomført i mai 2006. Grunnen til å ta undersøkelsen i denne tidsperioden var at elevene skulle ha litt avstand til søkeprosessen.

Akershus fylkeskommune startet arbeidet med et prosjekt om partnerskap for karriereveiledning i 2004. Prosjektet ble kalt "*Regionale partnerskap for karriereveiledning i Akershus*". Prosjektet skulle ha fokus på redusert frafall fra videregående opplæring. Formålet for utviklingsprosjektet var å utvikle en helhetlig strategi for yrkes- og utdanningsveiledning i fylket. Karriereveiledningen skulle ha fokus både i forhold til et livslangt perspektiv og i forhold til grunnopplæringen. Dette ble gjort ut fra to hovedoperasjoner:

Det ene var å styrke overgangen mellom grunn- og videregående skole. Det vil si rådgivningssamarbeidet mellom ungdomsskolen og videregående skole som begynte allerede fra åttende skole trinn. Det andre var at rådgivningen skulle profesjonaliseres.

Evalueringen av utviklingsprosjektet ble gjort gjennom 524 elevskjema i tiende trinn fra fire forskjellige kommuner i Akershus fylke. Utfordringen i forbindelse med overgangen mellom utdanningsnivåene er et kritisk aspekt. God rådgivning og veiledning i denne situasjonen var derfor svært vesentlig i følge evalueringsrapporten. I rapporten var det poengtert at elevundersøkelsen viste tydelig at de elevene som tar i mot slike tiltak er bedre rustet for å takle overgangen grunnskole til videregående skole.

De tiltakene som var viktigst for elevene i følge denne undersøkelsen var informasjonen fra rådgiver, enten i klassen eller i direkte samtale mellom elev og rådgiver. Aller best ut kom elevene som hadde fått direkte rådgivning og veiledning og som så på dette som det viktigste informasjonstiltaket i forbindelse med valg av linje i videregående skole.

Begrunnelsen for elevenes førstevalg var gjennom interesser, utnytting av evner og videre utdannings- og yrkesplaner. Henvisning til andres råd og planer fra foreldre, venner og rådgiver hadde mindre oppslutning. Lite teori og å komme raskest mulig til jobb, samt å begynne på skole på hjemstedet hadde også liten oppslutning for begrunnelse av førstevalget.

Hvilken betydning har karriereveiledningen i 10 klasse trinn på Rognan ungdomsskole for elevenes valg av studieretning i videregående skole?

Rådgivning og veiledning

Evalueringen av karriereveiledningen i Akershus fant ut at 87 % av elevene hadde hatt orientering fra rådgiver. Utdannings- og yrkesmesser hadde nesten like mange elever deltatt på. Åpen skole hadde 81 % av elevmassen vært med på, og orientering fra rådgiver i videregående skole en oppslutning på 79 % av elevene.

69 % av elevene hadde hatt fått veiledning alene med rådgiver. 58 % hadde fått samlet orientering av kontaktlærer, mens 43 % hadde snakket med kontaktlærer alene om yrkesvalg i grunnskolen.

Utbytte av rådgivning og veiledning

Den viktigste kilden til kunnskap om videregående opplæring var rådgiver på ungdomsskolen med 38 %. Foreldre med 11 %, mens utdanningsmesser og skriftlig informasjon 10 %. Søsken og venner hadde henholdsvis 8 % og 5 %. Internett hadde 6 %. Til slutt kom kontaktlærer med 2 % og andre lærere med 1 %.

Rapporten konkluderer med at karriereveiledning er individfokuset og direkte mellommenneskelig kommunikasjon i form av en – til – en fysiske møter. Møteplasser og god tid er også sentralt for å lykkes i veiledningen. Samarbeidet mellom ungdomsskolen og videregående skole kom til kort på systemnivå og det praktiske planet. Det må jobbes med å få til møteplasser på tvers for å starte dialog om oppgaveforståelse og samarbeidsmuligheter.

2.3 Hva påvirker yrkesvalget til eleven

Bakgrunnen for dette teorikapitlet er forskningsspørsmålene:

3. Hva er det som har påvirket elevene til den aktuelle linjen de har søkt på i videregående skole?

4. I hvilken grad tar elevene hensyn til sammenhengen mellom yrke og kjønnsroller i valg av linje?

Hvilken betydning har karriereveiledningen i 10 klasse trinn på Rognan ungdomsskole for elevenes valg av studieretning i videregående skole?

5. Hvordan har elementene i karriereveiledningen i ungdomskolen hjulpet elevene for bevisst valg av studieretning?

Elevene skal allerede bestemme seg for hva de skal bli i 10. Klasse. Har egentlig ungdommen i denne aldersgruppen bestemt seg for hva de skal bli? Elevene står overfor en hel rekke studieretninger. Ungdommene har lærere, rådgivere, foreldre og bekjente som de kan spørre til råds om fremtidsplaner.

Elevene kan ønske noe helt annet enn det foreldrene synes er best for ungdommen. For mange kan det oppleves lett å bli påvirket av vennene sine ved valg av linje på videregående skole. Spørsmålet blir da om elevene velger linje ut fra å opprette vennekontakt mer enn yrkesvalg. I tillegg er elevene avhengig av snittkarakterer for å komme inn på de ulike linjene.

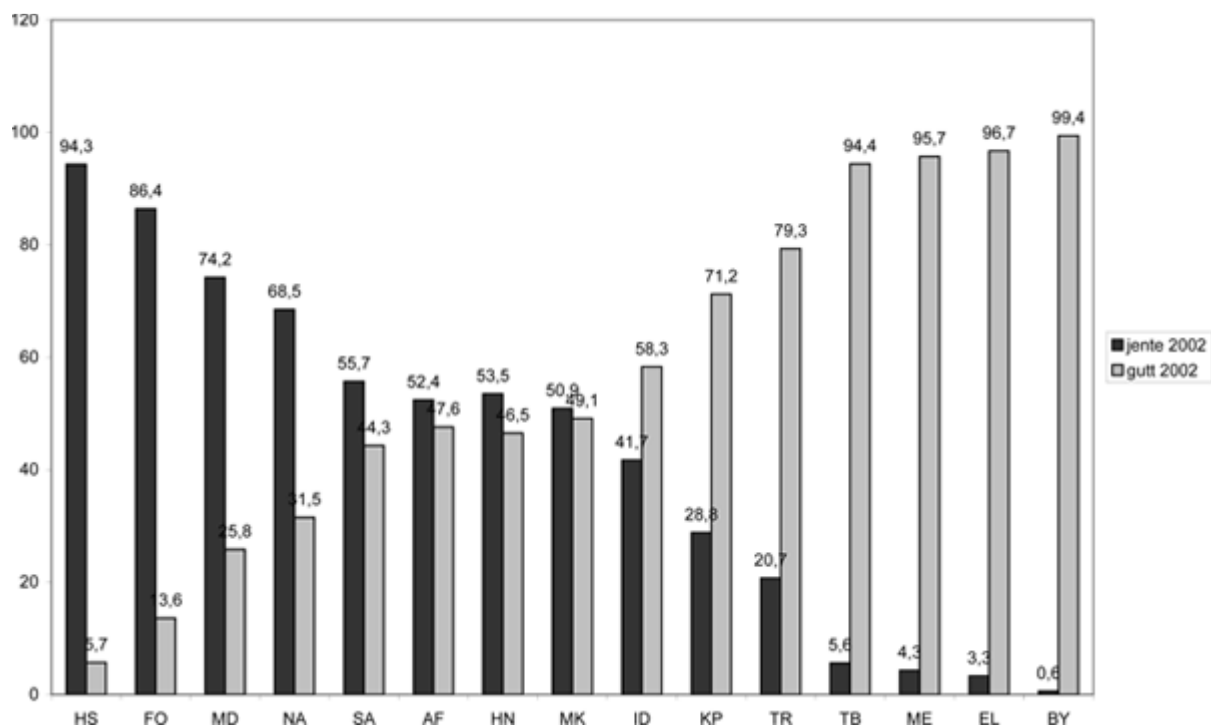
I NOU (2003) står det at en rekke undersøkelser i de siste årene har rettet blikket mot hva som påvirker ungdommens valg av utdanningsvei. Interessen for dette har økt i takt med at både arbeidslivet og spesifikke fag har hatt problemer med å rekruttere et tilstrekkelig antall ungdommer til sine fagområder. I tillegg har økt oppmerksomhet mot omvalg i videregående opplæring. I tillegg har Norge et av de mest kjønnsdelte arbeidsmarkeder i verden, påvirket denne økte interessen for ungdoms valg av utdanningsvei.

I karriereveiledningen skal det også inngå at valg av studieretning skal være uten hensyn av tradisjonelle kjønnsroller. I Kunnskapsløftet står det: *”Informasjonen og rådgivinga må leggjast opp slik at eleven gradvis kan utvikle kunnskap, sjølvinnsett og evne til sjølv å kunne ta avgjerd om vidare utdanning og framtidig yrke, utan omsyn til tradisjonelle kjønnsroller.”*

Markussen (2003) viser i sin forskning at jentene og guttene i ungdomsskolene fremdeles søker studieretninger som tilhører tradisjonelle kjønnsroller. Figur på neste side viser en søkning til grunnkurs som er veldig skjev i forhold til kjønn. Fordelingen av guttesøkere og jentesøkere deler de femten grunnkursene i tre kategorier: Guttedominerte, jentedominerte og kjønnsnøytrale. Han fant at i alt rundt 20 prosent av alle tiendeklassinger søkte seg til gutteretningene høsten 2002, i alt 20 prosent søkte seg til jenteretninger. 60 prosent søkte seg til de kjønnsnøytrale retningene.

Hvilken betydning har karriereveiledningen i 10 klasse trinn på Rognan ungdomsskole for elevenes valg av studieretning i videregående skole?

De guttedominerte retningene var: Byggfag, elektrofag, mekaniske fag, tekniske byggfag, trearbeidsfag og kjemi og prosessfag. Alle seks retningene hadde mer enn 68 prosent gutter blant søkerne, på de to førstnevnte, byggfag og elektrofag, mer enn 95 prosent. Fire grunnkurs hadde mer enn 68 prosent jenter blant søkerne: Helse- og sosialfag, formgivningsfag, musikk, dans, drama, og naturbruk. De fem kjønnsnøytrale grunnkursene, etter søkningen å dømme, var salg og service, hotell og næringsmiddelfag, allmenne, økonomiske og administrative fag, medier og kommunikasjon og idrettsfag. Ingen av disse hadde over 55 prosent kjønnsovervekt, med unntak av idrettsfag, som hadde 58 prosent guttesøkere.

Figur.1 Førstevalg grunnkurs i videregående opplæring blant gutter og jenter, tiendeklasse, søkning i mars 2002. N=9756¹

¹Forkortelser, grunnkurs: HS (helse- og sosialfag), FO (formgivningsfag), MD (musikk, dans, drama), NA (naturbruk), SA (salg og -service), AF (allmenne, økonomiske og administrative fag), HN (hotell og næringsmiddelfag), MK (medier og kommunikasjon), ID (idrettsfag), KP (kjemi- og prosessfag), TR (trearbeidsfag), TB (tekniske byggfag), ME (mekaniske fag), EL (elektrofag) og BY (byggfag).

Hvilken betydning har karriereveiledningen i 10 klasse trinn på Rognan ungdomsskole for elevenes valg av studieretning i videregående skole?

Søkerne til grunnkurs i 2002 valgte i stor grad tradisjonelt da de stod ved inngangen til videregående opplæring. I alt 40 prosent av søkerne valgte retning som var et typisk valg ut fra tradisjonelle kjønnsstereotyper av omsorgsfulle orienterte jenter som skal jobbe med mennesker, og tekniske og praktiske gutter som skal arbeide med maskiner.

Markussen (2008) hadde fulgt 9749 ungdommer fra våren 2002 til høsten 2007. De ble fulgt ut av grunnskolen, inn i, gjennom og ut av videregående opplæring. Blant annet kom det frem at familien med oppvekst av begge foreldre, der foreldrene var opptatt av utdanning og orienterte mot allmennfag og studiekompetanse økte sannsynligheten for at ungdommen søkte studieforberedende retning.

I denne undersøkelsen kom det også frem at både gutter og ikke vestlige innvandrere hadde større sannsynlighet for å søke studieforberedende, uavhengig hvor flinke de var faglig. Dette ble forklart med at gutter kan ha en generelt høyere faglig selvtillit enn jenter. Innvandrere ungdommen på sin side kan se studieforberedende som en kanal for sosial mobilitet.

Utdanningsambisjoner og fremtidsplaner hadde også betydning. Ungdommer som hadde planer om langvarig utdanning søkte seg til studieforberedende. De som hadde planer om å komme seg raskt ut i inntektsgivende arbeid, de som var praktisk anlagte, og de som valgte ut i fra interesse valgte yrkesfag. Det var også en tendens til at ungdom som var usikre på egne evner og interesse, som var mindre klart motiverte. Elevene som fulgte andres råd og veiledning foran studieretningsvalget, valgte studieforberedende.

Bæck (2006) gjorde i 1998 undersøkelser ved 19 ulike videregående skoler i 11 ulike kommuner i Troms fylke. I denne studien ble elevene spurt om hva de vektlegger når de skal velge et yrke. I denne forskningen kom hun frem til fire ulike dimensjoner ved valg av yrke:

1. *Altruistiske dimensjonen* handler om at eleven har et sterkt ønske om å hjelpe andre mennesker.
2. *Karriereorienterte* vektlegger karriere, høy inntekt og opprykksmuligheter.
3. *Sikkerhet og komfort* har med jobbmulighetene på hjemstedet eller at yrket er populært å gjøre.
4. *Selvrealiseringsdimensjonen* vektlegges viktigheten å ha en fri og uavhengig arbeidssituasjon. Her innebærer også at jobben er interessant i seg selv.

Hvilken betydning har karriereveiledningen i 10 klasse trinn på Rognan ungdomsskole for elevenes valg av studieretning i videregående skole?

Studien viste at jentene i større grad enn guttene vektlegger den *altruistiske dimensjonen* ved yrkesvalg. Guttene derimot vektlegger mer karriere. Dette henger sammen med forventninger kvinnene møter i samfunnet. Forventningene henger sammen med at kvinnen skal være familiens viktigste omsorgsgiver og samtidig ta utdanning og gjøre karriere. Bæck antyder at Jentene må dermed leve med doble identiteter.

Denne undersøkelsen pekte også på at jo høyere fars utdanningsnivå er, jo større vekt legger elevene på selvrealiseringsaspektet. Mors utdanningsnivå påvirker vektleggingen av altruistiske dimensjonen blant jentene. Jo høyere utdanningsnivå mor har jo mindre viktig er det altruistiske dimensjonen når jentene skal velge yrke.

Nyhus og Fauske (1998) kom frem i en undersøkelse fra Oppland at 58 % av elevene i deres utvalg har valgt allmennfag, 40% yrkesfag. Ingen gutter i denne undersøkelsen hadde søkt seg til "helse- og sosialfag". Tilsvarende har ingen jenter søkt "mekaniske fag", "elektrofag", "trearbeidsfag" og "tekniske byggfag". Jenteandelen er betydelig større på allmennfag enn gutteandelen. Det var også stor variasjon mellom de forskjellige skolene, fra en andel på 51 % til 69% som velger allmennfag.

Undersøkelsen ble gjennomført i perioden mai - juni 1998. Dette var rett etter at 10. klassingene hadde foretatt sine valg i den videregående skolen. Alle 10. klassinger i Hadelands- og Lillehammer-regionene i Oppland var med i undersøkelsen. Første fase var en spørreskjemaundersøkelse hvor 666 elever besvarte som tilsvarte 91,8 % i svarprosent. Andre fase ble gjennomført med intervju av 30 elever.

I denne undersøkelsen kom det frem at elevene kobler valg av utdanning i videregående skole klart mot framtidige utdanningsplaner og framtidig yrke. Det er viktig at skolen de kan gå på er nær bostedet. Hva venner velger har liten betydning.

Elevene så på valget sitt som viktig og alvorlig. Betydning var i tillegg for hva de skulle gjøre senere i livet. De la vekt på at det var et selvstendig valg, og at de valgte det som interesserte dem. De var noe opptatt av hvilke yrker som "lønner seg" i framtida. Oppfatninger om de videregående skolene, hvilket "rykte" de har, kunne også ha en viss betydning for elevens valg. Nyhus og Fauske hadde ikke gjort systematiske undersøkelser av dette.

Hvilken betydning har karriereveiledningen i 10 klasse trinn på Rognan ungdomsskole for elevenes valg av studieretning i videregående skole?

Over halvparten av elevene hadde tenkt på et annet valg som mulig førstevalg. Disse mulige valgene pekte ikke i mer utradisjonell retning enn de valgene de faktisk bestemte seg for. Elevene hadde en klar positiv begrunnelse for å velge det de gjorde, framfor det de tenkte på – det valget de har bestemt seg for er det beste, det er mest interessant.

I denne undersøkelsen kom det frem at de stort sett var fornøyd med informasjon og rådgivningen. Samtidig mente 75 % av elevene at de ikke hadde fått tilstrekkelig med informasjon om jobbmuligheter i distriktet og kommunen der de bodde. Viktigste informasjonskilder var rådgiver, besøk på videregående skole og opplæringskatalogen ”Mer utdanning”. Imidlertid var jentene mest aktive til å oppsøke informasjon selv.

Elevene mente at foreldrene betydde mest for utdanningsvalget (særlig hos guttene). Deretter var det besøk på videregående skole. Jentene hadde mer lik fordeling på foreldre og besøk på videregående skole. Begge kjønn hadde neste betydning som var rådgiverne på skolen. Til slutt kom påvirkningen av venner.

2.3.1 Identitet og selvoppfatning

Hvilke forhold har ungdommen til valg av yrket? Hvordan tenker elevene i denne aldersgruppen? I karriereveiledningen skal det legges vekt på elevens selvforståelse i valg av studie- og yrkesvalg. I denne sammenheng vil jeg se på hva forskningen har funnet ut om identitetsdannelse som henger sammen med selvforståelsen for tenåringene. Hvordan kan skolen påvirke identitetsutviklingen til etableringen av en yrkesmessig identitet?

Forskningen som jeg presenterer her peker på at ungdommen som står ovenfor et studievalg reflekterer over sine evner samtidig som det er opptatt å få realisert sitt selvilde. Alle er avhengige av å oppleve et meningsfullt syn på sin egen identitet. Vi påvirkes allerede fra barnsped av i forhold til ulik kjønn og identitet. Dette er med på å påvirke oss ved studie- og yrkesvalg. Venner har også i denne perioden en vesentlig betydning for valg av interesser og identitetsutvikling. Yrkesidentiteten er ikke helt klar før i begynnelsen av 20 - årene.

Evenshaug og Hallen (2001) forklarer at kravene og forventningene fra voksensamfunnet gjør at følelsen av den barnlige identiteten forsvinner. Ungdommen må dermed etablere en ny identitet. De er på søken om hvem en er, hva en vil og hvordan en passer inn i samfunnet.

Hvilken betydning har karriereveiledningen i 10 klasse trinn på Rognan ungdomsskole for elevenes valg av studieretning i videregående skole?

Blant annet innebærer de unges identitetskamp om *Hva slags utdanning og yrke skal jeg velge?* Yrket er et viktig middel for å oppnå økonomisk uavhengighet, voksen identitet og status i samfunnet.

Ginsberg (1972) og Super (1980) forsket på yrkesvalget som en utviklingsprosess i identitetsdannelsen og kom fram til at denne utviklingen forløp seg i tre stadier.

Det første stadiet var *fantasistadiet* i barnealderen som var preget av naive og urealistiske forestillinger om egne forutsetninger og krav fra de ulike yrker. Dette er yrker som *astronaut, fotballspiller, filmstjerne, brannmann* osv. Barna ser yrket som dominerende romantisk og spennende.

Det andre stadiet er det *tentative* stadiet som skjer omkring puberteten. Det kjennetegner at den unge begynner å vurdere sine evner og forutsetninger. I tillegg blir ungdommen opptatt av hvilke krav de ulike yrker stiller og om en får selvutfoldelse og realisere selvbildet som utvikles i løpet av barne- og ungdomsalderen.

Den *realistiske* fasen fortsetter gjennom hele livsløpet. Både eldre og unge skifter yrke. Dette kan ligge i at en ikke liker jobben, fordi de ikke synes å passe i den, eller finner den lite interessant, får sparken osv. Ut fra dette blir yrkesvalgmodenhet ikke nådd eller avsluttet stadium. Noe eventuelt er på vei mot. For enkelte vil en aldri nå sine utdanningsmessige og yrkesmessige mål. De økonomiske realitetene i samfunnet gjør også at mange må revidere sin yrkesvalgtenkning. Fasen er synonymt til begrepet "livslang læring" i karriereveiledningen.

Erikson (1971) fant ut at ungdommen blant annet i denne aldersgruppen bekymret seg mest for å bestemme seg for en endelig yrkesidentitet. Skolen spiller i denne sammenheng en viktig rolle for å gi ungdommene mulighet for og utforske seg selv og verden omkring seg. Dette innebærer de unges utforsking av sine utdanningsmessige og yrkesmessige muligheter. Informasjon og kontakt med samfunnslivet og yrkeslivet som skolen skal gi igjennom karriereveiledningen.

I forskningen til Erikson (1971) inntreffer identitetskrisen i tidlig alder. Identitetskrisen ble utviklet allerede i 15 – 18 – årsalderen. I senere tid er det blitt mer akseptert at identitetsdannelsen tar mer tid en hva Erikson fant ut i sine undersøkelser. Meilman (1979)

Hvilken betydning har karriereveiledningen i 10 klasse trinn på Rognan ungdomsskole for elevenes valg av studieretning i videregående skole?

fant ut i sine undersøkelser at flertallet av 12 – 18 åringer har en diffus identitet. De fleste har ikke en klar identitet før i begynnelsen av 20 – årene.

Ausubel (1954) kom også frem til at ungdommen utviklet ny egoidentitet hvor det blir viktig for den unge å stille spørsmål ved hva som er rett og galt i hjem og skole. Ungdommen kommer inn i kameratflokket og setter ham i stand til å prestere omverden på en mer effektiv måte. Prosessen kommer dermed i gang hvor ungdommen kjenner seg stadig mindre avhengig av foreldrene og forsøker å rive seg løs fra avhengigheten. Det betyr at venner kan ha en stor betydning for valg av yrke.

Papini (1994) og Grotevatn og Cooper (1986) fant ut i sine undersøkelser at de unge fikk det vanskelig å utvikle egen identitet uten først og hatt muligheten til å identifisere seg med foreldrene som en respekterer. Ungdommene som viste en mest mulig moden identitet følte seg nært knyttet til foreldrene, men hadde frihet til å uttrykke sine egne meninger og utforske alternative verdier og holdninger. De som hadde dårligst kommunikasjon med sine foreldre var mest rolleforvirret. De kunne ofte være ekstremt knyttet til foreldrene, men manglet muligheten til å frigjøre seg på samme måte som de med en mer tryggere identitet. Disse kunne kjenne sterk frykt for å bli avvist av foreldrene.

Denne forskningen kan tyde på at foreldrenes medvirkning i karriereplanleggingen kan være både til støtte og forvirring i valgprosessen.

Archer (1992) fant ut i sin forskning at det er store kjønnsforskjeller i identitetsutviklingen. Jentene er blitt like opptatt av å etablere en klar yrkesidentitet som guttene. I motsetning til guttene legger jentene større vekt på sidene av identiteten som gjelder mellommenneskelige relasjoner, kjønnsroller og seksualitet. Målet i livet styres også av hvordan de skal takle balansen mellom yrke og familie.

Foreldre begynner tidlig å lære barna hvordan jenter og gutter skal oppføre seg. Både Leaper mfl. (1998) og Fagot og Leinbach (1989) forsket på kjønnsidentitet. I begge forskningene kom det frem at det ikke var uvanlig at foreldrene til barna i 2-3 års alderen ble utstyrt med ulike leker etter kjønn. I tillegg ble de oppmuntret til typiske gutte- og jente aktiviteter. Spesielt la fedrene stor vekt på at ”gutter er gutter”. En annen faktor som stereotypisk fremstilling av de to kjønn var massemediene med fjernsynet i spissen.

Hvilken betydning har karriereveiledningen i 10 klasse trinn på Rognan ungdomsskole for elevenes valg av studieretning i videregående skole?

2.4 Veiledningsbegrepet

Teorien om veiledningsbegrepet er bakteppe for forskningsspørsmål:

6. Hvordan er relevansen mellom erfaringen elevene gjør seg i arbeidslivet og valg av linje?

Jeg elsker å lære, men hater å bli undervist. Winston Churchill.

”Læring har med relasjonen mellom menneske å gjere, læring skjer gjennom deltaking og gjennom samspill mellom deltakerane, språk og kommunikasjon er sentralt i læringsprosessane, balansen mellom det individuelle og det sosiale er eit kritisk aspekt av eitkvart læringsmiljø, læring er langt, meir enn det som skjer i elevens hovud, det har med omgivnaden i vid forstand å gjere” Olga Dyste (2001)

I følge NOU (2003) har faget Program fag til valg tre hovedmålsettinger som er valg, utprøving og refleksjon. Målsettingen peker på at elevene trenger å få snakke med noen og få satt sine opplevelser i system. Etter å ha gjort en erfaring for så å få ny innsikt i sine handlinger og dermed forståelsen og bevissthet for valgkompetansen.

I dette teorikapitlet vil jeg kort belyse hva veiledning i skolen blir sett på i et sosiokulturelt læringsperspektiv. I karriereveiledningen er målsettingen i yrkes- og utdanningsveiledning: *”En prosess som skjer i samspill mellom flere aktører i grunnskolen, den videregående skolen, og det lokale næringsliv, der elevene i grunnskolen skal lære seg faktakunnskaper om forskjellige yrker og utdanningsveier både teoretisk og praktisk. Prosessen består i hovedsak av tre hoveddeler informasjon, refleksjon og motivasjon.”*

Individuell veiledning fremheves av KFT (2004 – 2005) som selve "bærebjelken i planen". Det vil si at fokuset er rettet mot enkelteleven, og dannes utviklings- og bevisstgjøringsprosess. Denne prosessen skal sette eleven i stand til å treffe egne rasjonelle valg basert på selvinnsikt og opplevelse fra utdanningen og yrkeslivet.

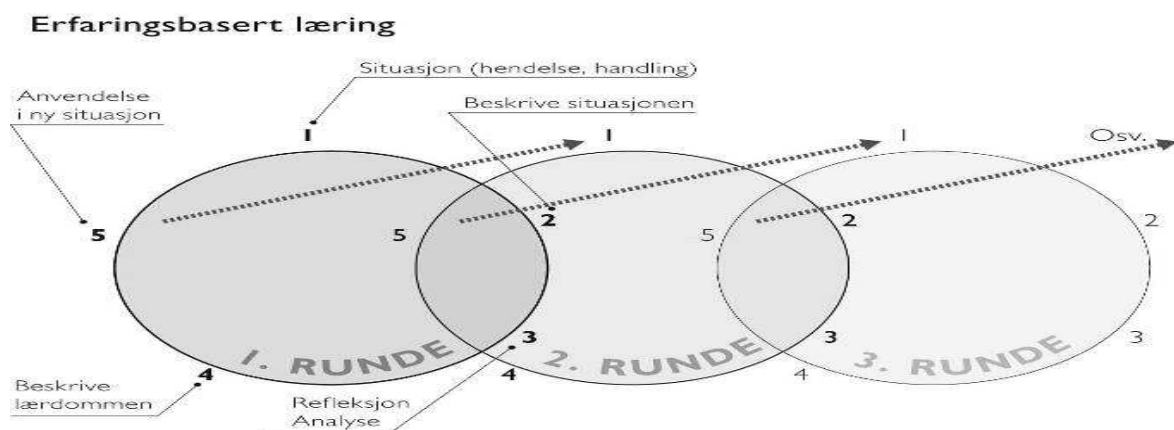
Jeg vil skrive teorien om erfaringslæring som Dewey var grunnlegger av hvor eleven gjør erfaringer og reflekterer over praksis i karriereveiledningen. Situert læring beskriver jeg deretter for å belyse at de ulike elementene i karriereveiledningen skal gjøre eleven til reel deltaker i praksisfellesskapet ut fra de ulike studieretningene.

Hvilken betydning har karriereveiledningen i 10 klasse trinn på Rognan ungdomsskole for elevenes valg av studieretning i videregående skole?

2.4.1 Læring er situert

Imsen (2001) skriver at før det konstruktivistiske og sosiokulturelle perspektivet fikk gjennomslag i pedagogikken dominerte det behavioristisk læringsperspektivet. I det tradisjonelle klasserommet ble kunnskapen overført fra ”hode til hode”. Elevens kulturelle bakgrunn og forkunnskap ble ikke vektlagt. Læreren skulle stille spørsmål og eleven skulle svare. Læreren ga respons om det var rett eller galt. I dag er det mer akseptert at elevene kan lære på andre arenaer utenfor skolen..

Dyste (2001) skriver at det sosiokulturelle perspektivet ble utviklet ut fra studier som kom fram til at konteksten hadde mye å si i menneskets utvikling, handling og læring. Dette perspektivet har utgangspunkt fra den amerikanske pragmatiske tradisjonen med Dewey og Mead. I tillegg fra den kulturhistoriske tradisjonen fra Vygotskij, Bakhtin, Luria og Leont.

Figuren illustrerer Deweys erfaringslæring. Ut fra min forståelse vil utplasseringen i arbeidslivet se omentrent slik ut: 1. Eleven gjør seg erfaring i utplasseringen. 2. Etter utplasseringen gjør eleven sine analyser eller betraktninger om at dette yrket kan passe til han eller hun. 3. Eleven reflekterer sammen med læreren eller rådgiver om egne begrensninger og muligheter for valg av aktuelt yrke. I denne veiledningssituasjonen kan eleven få ny innsikt gjennom å få satt egne erfaringer i system. Gjennom diskusj med veileder kan det skapes mening og sammenheng for valg av linje. 4. I denne fasen blir karrieremappen brukt for å systematisere egne erfaringer som grunnlag for utdanning og yrke 5. I andre utplassering anvender eleven denne kunnskapen og gjør nye oppdagelser i sin handling. Eleven opplever en ny runde gjennom nye erfaringer hvor vedkommende har behov for å skape mening i handlingen og dermed utvikling av ny kunnskap i et livslangt perspektiv.

Hvilken betydning har karriereveiledningen i 10 klasse trinn på Rognan ungdomsskole for elevenes valg av studieretning i videregående skole?

Illeris (2000) skriver at Dewey vektla situasjonen som sentral i forståelsen av kunnskap og erfaring. For Dewey er handling, erfaring og læring situasjonsbestemt og må forstås i sin kontekst. Erfaringen er uløselig knyttet til den situasjonen hvor vi gjør erfaringene.

Deweys pedagogikk var sentrert i at undervisningssituasjonen skulle være en forlengelse av de erfaringene eleven bringer med seg fra livet utenfor skolen. Ødegård (2003) skriver i sin bok om entreprenørskap at Dewey betraktet refleksjon som en stadig gjentagende kunnskapsprosess. Refleksjon springer ut fra en erfart situasjon som fanger oppmerksomheten vår. Dermed vil elevene kunne oppleve forvirring, tvil eller ubehag igjennom erfaringen med de ulike elementene i karriereveiledningen. Eleven prøver å skape mening i selve handlingen.

Dewey mente at drivkraften i refleksjonsprosessene var å kunne håndtere komplekse og vanskelige situasjoner. Refleksjonene kjennetegnes av indre dynamikk, av kreativitet, av kritiske spørsmål, av nyskapning og nytolkning av tidligere erfaringer. Dette ledet til kontinuerlig refleksjon som var nødvendig for å øke forståelsen av egne handlinger og dermed utvikling av ny kunnskap i et livslangt perspektiv.

I karriereveiledningen skal elevene bli mest mulig kjent med videregående skole og hvilke karrieremuligheter de ulike linjene gir. I en sosiokulturell kontekst er begrepet situert læring blitt sentralt. Det betyr at bare teorien alene ikke er nok. Teorien må kombineres med aktivitet og settes inn i en kontekst. Dette kommer frem i målsettingen: *det er ikke realistisk å forvente at skolerådgivere i grunnskolen skal ha den fulle og hele oversikt over aktuelle yrker og de respektive utdanningsveier. Skolens rolle må være å legge til rette for at slik informasjon kan bli gitt. Derfor må videregående skoler og næringslivet i større grad ta et ansvar for å gi informasjon og veiledning til elever i grunnskolen.* . NOU (2003).

Situert læring i karriereveiledningen går ut på å skape mest mulige situasjoner som gjør at elevene skal bli mest mulig bevisst på valg av linje i videregående skole. Illeris (2000) beskriver situert læring som at kunnskapen springer ut av aktiv deltakelse. Dette skjer gjennom aktiv påvirkning i dannelsen av det sosiale systemet. Kunnskapen er knyttet til den sosiale sammenhengen utenfor skolen som utplassering ute i arbeidslivet.

Nielsen & Kvale (1999) knytter mesterlære til læring som finner sted gjennom deltakelse i kulturell praksis. De sosiale elementene finnes i selve praksisfellesskapet hvor den som er i lære tilegner seg yrkesidentitet via *learning by reflection after doing*. Elevene som er

Hvilken betydning har karriereveiledningen i 10 klasse trinn på Rognan ungdomsskole for elevenes valg av studieretning i videregående skole?

utplassert i bedrift og videregående skole vil i denne konteksten begynne å utvikle en yrkesidentitet for dermed å komme nærmere svaret: *hvem er jeg?* Utover denne erfaringen i karriereveiledningen er målet at eleven skal bli mer bevisst for valg av linje i vgs.

Ødegård (2003) skriver at entreprenørskap i skolen sikter til at den som skal lære i et praksisfelt må tilhøre elevens fag og studie. I tillegg skriver hun at elevens erkjennelse og forståelse utvikles i vekselvirkningen mellom praktisk erfaring og refleksjon. Ut fra denne teorien blir det viktig at de erfaringene elevene gjør seg i karriereveiledningen føles som nyttig og relevant til valg av riktig linje. I tillegg vil elevens forståelse av valg av linje styrkes ved refleksjon om de erfaringene de har gjort seg i karriereveiledningen.

Tveiten (2008) skriver at et helhetssyn på læring i et sosiokulturelt syn må sees at personen, situasjonen, og konteksten der læringen skjer. Vi sleper med oss uavsluttede følelsesmessige forhold frem til vi gjenopplever dem og klarer å avslutte dem eller fullføre dem gjennom veiledning. Selvinnsikt og selverkjennelse er en forutsetning for utvikling og videreutvikling av profesjonell kompetanse.

Teorien som jeg har beskrevet dreier seg om at elevene har behov for å reflektere over praksis for å skape ny innsikt om egne begrensninger og muligheter for valg av linje og yrke.

Relasjonen mellom teori og praksis vil dreie seg om at elevene for bearbeide sine tanker og spørsmål gjennom veiledning med skolepersonell etter å vært ute i arbeidslivet. Den nye kunnskapen om valgkompetanse lagrer elevene i karrieremappen som skal danne selve studievalget. Kunnskapen bringes videre i karriereveiledningen for videre kompetanseutvikling i et livslangtperspektiv gjennom nye tiltak i yrkesveiledningen.

2.5 Tilbakemelding til skoleledelsen om elevens erfaringer

Teori om lærende organisasjon er inngangen til å få besvart følgende forskningsspørsmål:

7. Hvordan har ungdomsskolen tenkt å bruke resultatene av mine undersøkelser i videre utvikling av karriereveiledning for elevene?

I siste fase av forskningsdesignet presenterer jeg mine resultater til ungdomsskolen som driver karriereveiledningen. Det betyr at skolen kan se på sin praktisering av karriereveiledning i et metaperspektiv. Mine forskningsdata kan dermed være et bidrag til å utvikle karriereveiledningen i ungdomsskolen som jeg gjorde mine undersøkelser.

Hvilken betydning har karriereveiledningen i 10 klasse trinn på Rognan ungdomsskole for elevenes valg av studieretning i videregående skole?

I dette kapitlet skriver jeg om skolens evne til å gjøre endringer i forhold til å kunne reflektere kritisk over egen praksis. Mine resultater peker på sterke og svake sider ved gjennomføringen av karriereveiledningen. Ungdomsskolen kan dermed ut fra en diskusjon omkring mine funn vurdere videre utvikling i gjennomføringen av karriereveiledningen.

I St. meld. Nr. 30 (2003 – 2004) står det at skolene selv skal utvikle seg som lærende organisasjon: *”Evnen til kontinuerlig refleksjon over hvorvidt målene som settes og veivalgene som gjøres, er de riktige for virksomheten, er grunnleggende. Dette er kjerne egenskaper i lærende organisasjoner og samtidig nødvendige ferdigheter for skolen som organisasjon.”*

I stortingsmeldingen pekes det på at skolen må hele tiden reflektere om målene, arbeidsmåtene og arbeidsmetodene sikrer elevene et godt læringsutbytte. Herunder om skolens praktisering av karriereveiledning bidrar til at elevene utvikler evnen til å finne og bearbeide informasjon som grunnlag for studievalg. Dette stiller dermed krav til at alle parter i karriereveiledningen må reflektere sammen om felles måloppnåelse og dermed stadig ha evnen til å endre – og fornye praksis.

Ogden (2005) skriver at hvor vellykket skolen avhenger om hvilke mål den skal realisere og hvilken hensikt den skal tjene. Skolen kjennetegnes nettopp av målkonflikter da ulike grupper kan ha ulike forventninger og kvalitetskrav til skolen. Politikerne kan dermed ha andre mål for hva god karriereveiledning skal være enn de som jobber i skolen. Foreldrene kan ha andre mål igjen enn lærere og politikere.

Spørsmålet blir om skolen har et bevisst forhold til karriereveiledningens mål i PTV planen, og om de evaluerer at målene virkelig blir nådd? Hvordan er resultatindikatoren for at programfag til valg gir elevene et best mulig grunnlag for studievalg? Har skolen en innovativ kultur der det er lov til å ”feile” og at en kan lære av de nye tiltakene i yrkesveiledningen? Hvordan er handlingsrommet? - Er kulturen i skolen slik at de kan si i fra når skolemyndighetene gjør ukloke valg i bestemmelsene av karriereveiledningen?

Ut fra teorien som er beskrevet i dette kapitlet vil min siste undersøkelsesfase gi meg et bilde om skolens evne til å bruke mine funn for videre utvikling av karriereveiledning. Teorien peker på at skolepersonellet som er involvert i karriereveiledningen kan benytte seg av vitenskapelige metoder for identifisere problemer knyttet til yrkesveiledningen i skolen.

Hvilken betydning har karriereveiledningen i 10 klasse trinn på Rognan ungdomsskole for elevenes valg av studieretning i videregående skole?

3 Metode

“Hvis alt har en årsak, betyr det nemlig at alt er forutbestemt... Årsak og virkning gjelder ikke, bare sannsynlighet.”

Thuren (2001)

Valg av forskningsmetode bestemmes først og fremst ut fra problemstillingen og forskningens formål. Jeg vil i dette kapittelet vise hvordan jeg har forholdt meg til oppgaven metodisk. Mitt valg ble det kvalitative forskningsintervju som har en fenomenologisk og hermeneutisk tilnærming i sin forskning.

Det kvalitative forskningsintervju bygger på min fortolkning av fenomener i karriereveiledningen. Jeg vil dermed være bevisst på min forutantakelser om karriereveiledningens betydning for elevenes valg av linje i vgs. Dalland (2000) Halvorsen (2002), Kvale (1997) og Thuren (2001) skriver i sine fagbøker at innen den postmoderne vitenskapen må forskeren klargjøre sine forforståelser / fordom: forhåndsmening og førforståelse: hva vet jeg om det som skal undersøkes, før noe skal undersøkes. I den samfunnsvitenskapelige retningen kan en ikke vite noe sikkert, men kun sannsynlighet på bakgrunn av egne funn og oppdagelser. Jeg vil dermed reflektere åpent om min forforståelse for hvorfor jeg stiller de ulike forskningsspørsmålene.

Mine resultater vil både støtte tidligere forskning og nye funn vil komme til syne hvor det trengs mer forskning for ytterligere dokumentasjon. Masteroppgaven vil i denne sammenheng være til nytte for de som arbeider med karriereveiledning.

Metodene er mange og de bør velges ut fra hva man vil vite og hva man vil spørre om. Det er ikke alltid nok med bare en undersøkelse. Ofte kan det være nødvendig med flere undersøkelser for å få bekrefte og styrke empirien. Dette gir som oftest et mer sikkert og troverdig resultat.

3.1 Kvalitativ metode

Dalland (2000) skriver at det kvalitative forskningsintervju har som formål å få tak i intervjupersonens egen beskrivelse av sin livssituasjon. I det kvalitative intervju får elevene anledning til å sette sine egne ord på problematikken. Dette gir meg som intervjuer en forståelse av hva som er viktig og relevant i elevenes erfaring med karriereveiledning.

Hvilken betydning har karriereveiledningen i 10 klasse trinn på Rognan ungdomsskole for elevenes valg av studieretning i videregående skole?

Informantene uttrykker sin forståelse av karriereveiledning med egne ord. Informasjonen elevene gir vil i større grad reflektere deres perspektiv enn et kvantitativt spørreskjema kan.

I følge Kvale (1997) er det først de siste tiårene at kvalitativ forskning har fått større og større plass i pedagogisk forskning. Kvalitativ forskning er preget av det samfunns- og fagsynet forskeren har, og er ikke objektiv i naturvitenskapelig forstand. Likevel er det krav til at kvalitativ forskning må være reliabel og valid. Jeg må bruke metoder som er tilpasset formålet med undersøkelsen og fremstille og formidle forskningsresultater på en grundig og tydelig måte. Formålet er å fremskaffe forskningsbasert kunnskap om betydningen av karriereveiledning for elever på ungdomsskolen.

Kvalitativ forskning dreier seg om å innhente så pålitelig kunnskap som mulig om et fenomen. Jeg må derfor anstrenge meg for å gi konkrete og utfyllende beskrivelser av karriereveiledning. Jeg må være klar over de faglige forutsetningene jeg selv har tro på. Jeg må spørre etter motargumenter til mine egne antagelser. Flere og mangfoldige kilder fra teori, elevintervju, og samtale med rektor og rådgiver trekkes inn for å få et allsidig bilde av betydningen av karriereveiledningen for elevene i ungdomsskolen.

3.2 Vitenskapssyn i det kvalitative forskningsintervju

Vitenskap er en bestemt institusjonalisert måte å betrakte virkeligheten på. Lysgaard (1982).

Det kvalitative forskningsintervju har sin vitenskapelige forankring i fenomenologisk og hermeneutisk tenkning. Kvale (1997) skriver at i fenomenologien blir det lagt vekt på hvordan mennesket forstår verden. I hermeneutikk er læren om tolkning av et meningsformidlende materiale. Ut fra denne forståelsen betyr det at mine analyser av elevintervjuene er hvordan jeg tolker elevenes uttalelser om elevenes opplevelse av karriereveiledningen.

Tidligere pedagogisk forskning var bygd på behaviorismen som i hovedsak ikke så noe prinsipielt skille mellom et menneske og et forsøksdyr. Thuren (2001) skriver at behavioristen har konsekvent valgt den positive veien. Denne forskningen ser bort fra forståelse som kunnskapskilde og vil dermed bruke objektiv analyse med å kun registrere atferd.

Konklusjonen i en positiv forskning vil i motsetning til hermeneutikken ende i en absolutt kunnskap. Det forskeren har observert er helt korrekt og dermed ikke etterforskbart.

Hvilken betydning har karriereveiledningen i 10 klasse trinn på Rognan ungdomsskole for elevenes valg av studieretning i videregående skole?

Den postmoderne vitenskapen legger vekt på forforståelse istedenfor harddata som kunnskapskilde. Humanismen stiller her mer krav på at kunnskapen blir mer nyansert enn den rene positivistiske forskningen og at resultatet skal kunne være etterforskbar.

Det betyr at jeg kan tillate meg å stille intervju spørsmål til elevens motreaksjoner på karriereveiledningen. Dermed kan jeg ut fra mine funn kunne se ulike sammenhenger og stille spørsmål som: Hvordan er sammenhengen mellom elevens engasjement og lærernes interesse til karrieremappen? Hvordan legges undervisningen til rette for engasjement om karrieremappen og dermed relevans til de ulike linjene i vgs.? osv. Jeg vil herved vektlegge elevens meninger og sammenhenger til deres opplevelse av karriereveiledningen..

3.2.1 Fenomenologi

Fenomenologien oppstod som en reaksjon på positivismen. Kvale (1997) skriver at fenomenologien har som mål å lytte til den intervjuede på en fordomsfrimåte. Som intervjuer må jeg dermed la elevene få fritt beskrive sine erfaringer i om karriereveiledningen har betydning for valg av linje i videregående skole.

Intervjumaterialet vil aldri bli objektivt eller nøytralt uansett hvilken metode man bruker. I forståelsen som ligger til grunn for postmoderne syn på kvalitativ metode, kan man ikke sette kravet om objektivitet. Det er i denne sammenhengen umulig å stille seg utenfor vår egen bakgrunn og reflektere over den. Dette er fordi man alltid må ha en bakgrunn å reflektere fra.

Forforståelsen vil påvirke min oppfatning av hva intervju personene sier, og dermed ens videre spørsmålsformulering, materialet som helhet, samt danning av problemstilling, intervjufokus og tolkning.

Ut fra et fenomenologisk uttrykk må jeg ta utgangspunkt i menneskenes eget miljø for å få deres syn på tilværelsen. I denne sammenheng tar jeg alle intervjuene på et eget rom på skolen hvor karriereveiledningen har blitt praktisert.

Thuren (2001) skriver at forskerens opplevelse og følelser ikke er intersubjektivt testbare. Det betyr at jeg ikke kan tolke mine informanternes følelser og opplevelse ut fra mine egne følelser og opplevelse. Elevene som jeg intervjuer har sine erfaringer i en annen kontekst en det jeg har opplevd. Jeg har en annen erfaringsbakgrunn i yrkesveiledning og har dermed ikke erfart hvordan det er å være ungdomsskoleelev som praktiserer karriereveiledning.

Hvilken betydning har karriereveiledningen i 10 klasse trinn på Rognan ungdomsskole for elevenes valg av studieretning i videregående skole?

Den fenomenologiske forståelsen gir meg som forsker en opplevelse av å forstå elevene slik de ser og opplever karriereveiledningen. Elevene kan se sin livsverden på en annen måte enn min forutinntatte forståelse av yrkesidentitet og hva som har betydning for deres studievalg.

3.2.2 Hermeneutikk

Dalland (2000) skriver at ordet mening er vesentlig for å fortolke fenomener. Det betyr at hermeneutikken handler om fortolkning av meningsfulle fenomener. Jeg vil alltid gjøre meg noen tanker forut før jeg møter de som jeg skal intervjuer.

Thuren (2001) skriver at forforståelsen er et sentralt begrep innen hermeneutikken.. Mitt sansetrykk inneholder også tolkning. Dermed vil mine vurderinger av funnene påvirkes av min egen forforståelse av yrkesveiledning. Den hermenautiske analysemetoden legger vekt på sammenhenger og meninger. Jeg vil dermed drøfte mine funn ut fra forskningsspørsmålene og mine antakelser slik at det er mulighet for nye oppdagelser og ny kunnskapsutvikling i karriereveiledningen.

Jeg vil ha min forståelse av et felt. Jeg vil ha en mengde oppfatninger og holdninger som påvirker mine resultater. Det medfører en tolkende lytting til elevenes uttalelser om erfaringen de har gjort seg gjennom karriereveiledningen i skolen. Min egen bevissthet til forforståelsen vil samtidig hindre meg og bli overrumplet med undersøkelsesfeltet.

For å avklare min forforståelse vil det være viktig å stille meg en del spørsmål. Hva er grunnen for at jeg vil undersøke elevenes erfaring i karriereveiledningen? Hvilken kjennskap har jeg selv til denne type yrkesveiledning? Hva har jeg lest av teori om dette tema? Hvilke holdninger og synspunkter har jeg til elevgruppen og skolen generelt?

3.3 Forskningens kvalitet

Kvale (1997) kaller kvalitetsbegrepene validitet, reliabilitet og generalisering for ”den hellige treenigheten”. Disse begrepene stammer fra positivistisk vitenskapsforståelse, og har blitt omdefinert i møte med postmodernismen for å kunne fungere som kvalitetssikring også der. Jeg vil først presentere validitet og reliabilitet, og så vil jeg presentere generaliserbarheten, slik begrep brukes i postmodernismen. Begrepene blir nøyere tatt opp i kap 3.6 og 3.7.

Hvilken betydning har karriereveiledningen i 10 klasse trinn på Rognan ungdomsskole for elevenes valg av studieretning i videregående skole?

3.3.1 Reliabilitet og validitet

Reliabilitet handler om hvor pålitelig dataene er. Validitet har med sannhetsgehalten dvs. gyldighet innen teorien og forskningsmiljøet. Begge disse begrepene stammer fra den positivistiske forskningstradisjonen der de gjerne ble oppfattet i absolutt betydning. Pedagogisk forskning undersøker ikke en objektiv virkelighet, og søker derfor heller ikke målbare resultater som er hevet over enhver diskusjon.

Objektivitetsbegrepet i postmoderne forskning, blir blant annet forstått i forhold til om jeg har forstått intervjupersonenes historie rett. For å gjøre forskningen mer gyldig, kan jeg spørre intervjupersonene underveis om jeg har forstått det riktig, eller spørre om informanten kan fortelle mer. Dette er for at vedkommende reflekterer om opplevelsen av karriereveiledningen til jeg har fått bedre oversikt over dette temaet.

Jeg kan også la intervjupersonen få lese deler av fremstillingen, slik at vedkommende kan ta stilling til om det fortsatt er hans historie som blir fortalt. Jeg søker etter intervjupersonens tolkede forståelse av hva vedkommende har sagt. Min validering vil derfor være av om jeg har forstått riktig hvordan informanten ønsker å fremstille sin tolkning.

På bakgrunn av utskriftene, samt at jeg har brukt relevant teori for å utforme problemstilling og intervjuguiden mener jeg at validiteten i denne analysen blir ivaretatt.

3.3.2 Generaliserbarhet

I kvalitativ metode er generaliserbarhet et omdiskutert tema. Kvale (1997) skriver at intervjumetoden har høstet kritikk på bakgrunn av positivistiske påstander om at få informanter gjør at resultatene ikke kan generaliseres. Dessuten er resultatene ikke gyldige fordi de er basert på subjektive fortolkninger. Validiteten kan sikres ved å la problemstilling og intervju spørsmål være forankret i teori. Det samme gjelder generaliserbarhet. Teori om frafall, identitet, feilvalg, programfag osv gjør meg i stand til å si noe generelt om karriereveiledning, ut over de ni informantenes fremstillinger.

3.4 Gjennomføring av kvalitativ undersøkelse

Valget av intervju personer avhenger av hva jeg ønsker å vite om et fenomen. Dalland (2000) skriver at ut fra det kvalitative forskningsintervjuet velger forskeren en gruppe informanter som kan bidra til å løse problemstillingen. Jeg valgte dermed et tilfeldig utvalg med ti elever

Hvilken betydning har karriereveiledningen i 10 klasse trinn på Rognan ungdomsskole for elevenes valg av studieretning i videregående skole?

fra de to tiende klasser som hadde praktisert karriereveiledningen over samme tidsrom fra høsten 2005 til utgangen av 2008. Rådgiver på skolen plukket tilfeldig ut disse ti elevene.

Mine informanter som hadde praktisert karriereveiledning i ungdomsskolen kan gi meg informasjon om det jeg ønsker å vite om hvilken betydning dette har for deres studievalg. For å få et representativt utvalg valgte jeg fem jenter og fem gutter. Dermed kan jeg blant annet også få et bilde på om elevene velger linje ut fra hva som er populært i forhold til kjønn.

Jeg valgte altså å intervjuer ti elever fra to ulike klasser i en ungdomsskole. I alt gikk det 47 tiende klassinger på denne skolen. Utvalgsriteriene var at informantene skulle være fem jenter og fem gutter som har vært involvert direkte i karriereveiledningen gjennom Kunnskapsløftet. Informantene fikk kun en samtykkeerklæring på forhånd. Spørsmålene fikk de samme dag som jeg skulle gjennomføre intervjuet. Jeg intervjuet en informant om gangen og brukte notatblokk og båndopptaker for å dokumentere det som ble sagt.

Intervjuene ble utført med en strukturert intervjuguide i ungdomsskolen og videregående skole basert på teori og forforståelse av temaet. Intervjuguiden bestod av åpne spørsmål om temaer jeg var interessert i å få vite noe om. På den måten sørget jeg å få vite om på forhånd oppsatte temaer, samtidig som jeg kunne være smidig og følge informantenes tanker og innfall. Intervjuene tok form som en strukturert samtale rundt de relevante temaene knyttet til hvordan elevene opplevde karriereveiledningen i ungdomsskolen.

Alle intervjuene ble foretatt på et eget rom på skolen. Der intervjuet ble gjennomført var det god lydakustikk som resulterte i at opptakene ble av god kvalitet. Intervjuene varte i ca 20 – 30 min. Jeg intervjuet på det meste to elever på en dag som gikk over en tidsperiode på ca en mnd. Fordi jeg intervjuet over flere dager fikk jeg mulighet til å reflektere over min egen opptreden og deretter benytte erfaringene i den andre intervjuomgangen.

En av mine informanter ble telefonintervjuet i siste elevintervju i oktober 2008. Eleven hadde kommet inn på en videregående skole langt unna kommunen hvor jeg gjennomførte de andre intervjuene. Dermed ble det mest hensiktsmessig stille spørsmålene ut fra intervjuguide 2 igjennom telefonisk kontakt.

Hvilken betydning har karriereveiledningen i 10 klasse trinn på Rognan ungdomsskole for elevenes valg av studieretning i videregående skole?

Fordelen med telefonintervju er at jeg kan nå store geografiske avstander. Bakdelen er at spørsmålene må helst være korte og konsise. Jeg har dessverre ikke visuell kontakt med eleven som medfører at jeg ikke har oversikt over kråpsspråk og omgivelsene til informant.

Etter gjennomføringen av intervjuene skrev jeg samtalene ut på papir slik at det skulle bli lettere å analysere dataene. Ved overføring av en muntlig samtale til tekst, er det mye informasjon som kan forsvinne, for eksempel tonefall og kroppsspråk. Ved å beholde den muntlige stilen i sitatene mener jeg det blir lettere å fange opp nyanser i svarene.

Analysematerialet for denne oppgaven består dermed av intervjuutskrifter og mine umiddelbare inntrykk av informantene og intervjusituasjonen. Å la utskriftene være så ordrette som mulig er også en mulighet for å sikre mest mulig validitet.

3.5 Samtykkeerklæring

Siden mine informanter var under myndighetsalderen måtte jeg sende ut samtykkeerklæring til informantenes foreldre. Jeg informerte om hva jeg ville undersøke og de foresatte kunne med denne erklæringen gi et fritt samtykke til at deres barn fikk lov til å være med i intervjuundersøkelsen.

Når jeg publiserer funnene mine skal de behandles konfidensielt. Jeg er underlagt taushetsplikt etter § 13 i forvaltningsloven. Informantene har rett til å fremstilles som anonyme. Opplysningene som jeg har mottatt som for eksempel personene og stedene eller lignende skal ikke kunne gjenkjennes i ettertid.

3.6 Min forforståelse knyttet til forskningsspørsmålene

1. Hvordan ble karriereveiledningen gjennomført i forhold til lov og regelverk på den skolen som jeg gjennomførte min forskning? - Empiri: Fase 1, 2 og 3.

Jeg tolker PTV – planen ut fra lov og forskrifter fra et regionalt og nasjonalt plan.

2. Hvilken betydning har det om elevene kommer inn på førstevalg eller andrevalg i forhold til opplevelsen av feilvalg i videregående skole? – Empiri: Fase 2 og fase 3

Min oppfatning er at elevene som kommer inn på førstevalget vil oppleve å ha foretatt et sikrere valg av linje enn elevene som har kommet inn på andrevalget i vgs.

Hvilken betydning har karriereveiledningen i 10 klasse trinn på Rognan ungdomsskole for elevenes valg av studieretning i videregående skole?

3. Hva er det som har påvirket elevene til den aktuelle linjen de har søkt på i videregående skole? – Empiri: Fase 2.

Påstanden min er at elevene i tiende klasse søker seg til studieretninger i hovedsak ut fra påvirkningen av foreldre og venner.

4. I hvilken grad tar elevene hensyn til sammenhengen mellom yrke og kjønnsroller i valg av linje? – Empiri: Fase 2.

Mitt inntrykk er at elevene fremdeles søker seg studieretninger i forhold til hva som er populært ut fra kjønn.

5. Hvordan har elementene i karriereveiledningen i ungdomskolen hjulpet elevene for bevisst valg av studieretning? – Empiri: Fase 2 og Fase 3.

Jeg tror at elevene blir sikrere i sitt utdanningsvalg etter å ha vært utplassert i arbeidslivet for så å få en innsikt i hva yrket egentlig dreiere seg om.

6. Hvordan er relevansen mellom erfaringen elevene gjør seg i arbeidslivet og valg av linje? – Empiri: Fase 2 og Fas 3.

Ut fra erfaringen elevene gjør seg i arbeidslivet er elevene avhengig av å få systematisert spørsmål og inntrykk for å få bearbeidet hva yrket karakteriseres innenfor de ulike linjene i vgs. I denne sammenheng vil karrieremappen være et nyttig hjelpemiddel for å bevisstgjøre erfaringene elevene har gjort seg i arbeidslivet. På denne bakgrunn vil elevene utvikle valgkompetanse basert på teori og praksis som knytter kunnskap til elevenes egne erfaringer.

7. Hvordan har ungdomsskolen tenkt å bruke resultatene av mine undersøkelser i videre utvikling av karriereveiledning for elevene? – Empiri: Fase 4.

Min antakelse og plan er at de involverte parter i ungdomsskolen skal kunne dra nytte av mine funn i skolen. Gjennom en diskusjon av mine data vil jeg kunne peke på skolens evne til å kunne bruke forskning utenfra som et bidrag for utvikling av karriereveiledning.

Hvilken betydning har karriereveiledningen i 10 klasse trinn på Rognan ungdomsskole for elevenes valg av studieretning i videregående skole?

3.7 Gjennomføring av forskningsfasene

Jeg vil ut fra forskningsdesign og forskningsspørsmål begrunne mitt valg for metode. I denne sammenheng vil jeg bruke den kvalitative forskningsmetoden for å belyse min problemstilling:

Hvilken betydning har karriereveiledningen i 10 klasse trinn på Rognan ungdomsskole for elevenes valg av studieretning i videregående skole?

For å få et best mulig svar på problemstillingen min valgte jeg å gjennomføre min forskning i fire forskjellige faser. Undersøkelsene ble gjennomført fra april til desember 2008:

Faser	April 2008	Mai 2008	Oktober 2008	Desember 2008
1. Samtale med rådgiver og rektor om PTV - plan	Første fase			
2. Elevintervju i ungdomsskolen.		Andre fase		
3. Elevintervju i vgs.			Tredje fase	
4. Presentasjon av mine funn til ungdomsskolen.				Fjerde fase

Fase 1. Samtale med rektor og rådgiver for gjennomføring av karriereveiledning

Ungdomsskolen: Samtale med rektor og rådgiver: Gjennomført: Januar 08 til mai 08:

Finne fram til hvordan karriereveiledningen praktisk blir gjennomført. Beskrive praksisen, slik at jeg kan vurdere den med kravene til karriereveiledningen i lov og regelverk.

Hvilken betydning har karriereveiledningen i 10 klasse trinn på Rognan ungdomsskole for elevenes valg av studieretning i videregående skole?

Fase 2. Intervjue elevene i 10. klasse i forhold til karriereveiledningen

Ungdomsskolen: Elevintervju – 9 informanter. Gjennomført: Mai 08.

Finne fram til hvordan elevene som fikk karriereveiledning opplevde dette i forhold til om det var til hjelp å velge linje på videregående skole.

I denne sammenheng valgte jeg å intervju fem gutter og fem jenter i tiende klassen.

Fase 3. Undersøke i hvilken grad karriereveiledningen har betydning for valg av studieretning

Videregående skole: Elevintervju – 9 informanter. Gjennomført: Oktober 08

Finne fram til hvordan elevene som har gjennomført karriereveiledning opplevde tilbudet etter at de har erfaring som elev i den videregående skole. I denne fasen skal jeg finne fram til de som er i utdanningen og de som eventuelt har sluttet.

Fase 4. Presentasjon av mine undersøkelser til Rognan ungdomsskole

Mine forskningsdata som jeg kom fram til i intervjuene med elevene presenterte jeg til ungdomsskolen i desember 2008. Resultatene ble diskutert og hadde som mål å bli brukt til videre utvikling av karriereveiledning i skolen.

Jeg delte mine resultater med skolen som er ansvarlig for å utvikle tilbudet karriereveiledning i ungdomstrinnet. Dermed er forskningsresultatene også et bidrag til å utvikle karriereveiledningen videre.

3.8 Kartlegge praksis og sammenfatte dette med lov og forskrifter

Fase 1 som ble gjennomført fra februar 08 til mai 08: For å få svar på om ungdomsskolen praktiserte karriereveiledningen i henhold til lov og forskrifter måtte jeg samle mitt empiri gjennom lokal plan – PTV. Samt at rektor og rådgiver informerte om organiseringen av karriereveiledningen på skolen. Deretter måtte jeg fordype meg i læreplanen som skolen hadde fortolket sin PTV fra. De pedagogiske tiltakene i karriereveiledningen vil dermed også være styrt ut fra økonomi og skolens rammer.

Hvilken betydning har karriereveiledningen i 10 klasse trinn på Rognan ungdomsskole for elevenes valg av studieretning i videregående skole?

3.9 Intervjuguide 1 til tiende klassen

I dette kapitlet viser jeg til spørsmålene og hensikten med å bruke de i undersøkelsen. Ut fra dette grunnlaget kan jeg drøfte om dataene er til å stole på. Altså om spørsmålene er reliable, og dermed at intervjuguiden er egnet til å belyse min problemstilling på en vitenskapelig måte.

Før jeg tok i bruk denne intervjuguiden foretok jeg et prøveintervju med min veileder Jostein Kleiveland. Resultatet ble at jeg kunne luke vekk eller omformulere spørsmålene som ikke fungerte. Spørsmålene må være enkle og greie slik at ungdommen klart kan forstå hva jeg ønsker svar på. I tillegg må eleven ha mulighet til å spørre om hva jeg mener med spørsmålet.

Fordelen med elevintervjuet er at en kan fange opp synspunkter/problemer som vi mister ved bruk av spørreskjema. Med denne metoden kan jeg rydde opp i uklarheter i forhold til spørsmålsstilling. I denne settingen kan jeg også følge opp interessante synspunkter og gi rom for presiseringer. Intervjuguiden (spørsmålsliste) kan lettere justeres underveis. Dette kan gi et godt helhetsperspektiv.

Intervjuguide1 – karriereveiledning

Fase 2 i forskningsdesignet som ble gjennomført i mai 2008.

Hvilken betydning har karriereveiledningen i en 10 klasse på en ungdomsskole for elevenes valg av studieretning i videregående skole?

Disse spørsmålene stiller jeg til elevene i tiende klassen, rett etter at de har foretatt valg av linje i videregående skole. I denne fasen spør jeg elevene om karriereveiledningen var til hjelp for å velge linje på videregående skole.

Spørsmål 1

Hva er det som gjør at du velger denne linja på videregående skole?

Dette spørsmålet stilte jeg for å få vite om hvem som påvirket eleven i valg av linje. Jeg vil her få svar på om det er venner, foresatte eller skolen som kan ha hatt mest betydning for elevenes studievalg. Samtidig ønsker jeg i denne sammenhengen å få svar på de ulike dimensjonene i valg av linje. Altså ulike aspekter i karrieremulighetene de ulike linjene gir.

Hvilken betydning har karriereveiledningen i 10 klasse trinn på Rognan ungdomsskole for elevenes valg av studieretning i videregående skole?

Spørsmål 2

Deltok du på karriereplanleggingen på ungdomsskolen?

Spørsmålet er ment for å høre om eleven virkelig deltok i veiledningen og om elevens entusiasme for selve karriereveiledningen.

Spørsmål 3

Hvilken veiledning fikk du i valg av studieretningen?

Ut fra dette spørsmålet vil jeg få belyst om elevene fikk all den veiledningen som var i målsettingen gjennom disse tre årene i karriereveiledningen.

Spørsmål 4

Hvem deltok i møtene du deltok i om ditt valg av studieretning på videregående skole?

Hensikten med dette spørsmålet er for å få svar på hvem som har vært mest aktiv i karriereveiledningen. Jeg vil også få belyst ut fra elevenes synspunkter, om de ansvarlige partene har fulgt opp de ulike elementene i veiledningen.

Spørsmål 5

Hvilken nytte hadde du av karriereplanleggingen på ungdomsskolen? Hvordan samsvarer dette med de forventningene du hadde til dette faget?

Ut fra dette spørsmålet vil jeg få svar på elevens entusiasme, og om opplevelsen av støtten og hjelpen for valg av linje. I forhold til dette vil jeg få belyst sammenhengen mellom engasjementet til elevene og de som har ansvaret for veiledningen.

Spørsmål 6

Hva var det i karriereveiledningen som bidro til at du tok et bevisst utdanningsvalg?

Her vil jeg få belyst om hvilke av elementene i karriereveiledningen som var mest betydningsfullt for elevens bevissthet til valg av linje.

Hvilken betydning har karriereveiledningen i 10 klasse trinn på Rognan ungdomsskole for elevenes valg av studieretning i videregående skole?

Spørsmål 7

Hvordan opplevde du veiledningen og rådene du fikk? Er du blitt mer bevisst på valg av studieretning og yrkesvalg? Fikk du full støtte til valg av studieretningen?

Dette spørsmålet var for å belyse om elevene ble støttet av skolen for å treffe egne rasjonelle valg basert på selvinnsikt og opplevelse fra karriereveiledningen. Samtidig vil jeg få belyst om eleven føler seg trygge på å finne og bearbeide informasjon som grunnlag av studievalget.

3.10 Intervjuguide 2 til videregående skole i vg1

I dette kapitlet viser jeg til spørsmålene og hensikten med å bruke de i undersøkelsen. Ut fra dette grunnlaget kan jeg drøfte om dataene er til å stole på. Altså om spørsmålene er reliable, og dermed at intervjuguiden er egnet til å belyse min problemstilling på en vitenskapelig måte.

I likhet med intervjuguide 2 foretok jeg et prøveintervju for å forbedre spørsmålene slik at de ble mest mulig klar og tydelig for eleven.

Fase 3 i forskningsdesignet.

Hvilken betydning har karriereveiledningen i 10. Klasse trinn på en ungdomsskole for elevenes valg av studieretning i videregående skole?

Disse spørsmålene er til elevene når de er kommet i videregående skole. I denne fasen spør jeg om hva det er i karriereveiledningen som hjalp de til den aktuelle linjen. Er opplevelsen av den aktuelle linjen i tråd med deres forventninger og veiledningen de fikk i karriereveiledningen?

1. Kom du inn på første valget?
 - Er dette linjen du ønsket å komme inn på?
 - Hvilken linje skulle du ha ønsket å komme inn på?
 - Hvordan trives du på denne linjen?

Hensikten med dette spørsmålet er å få svar på om eleven kom inn på den linjen som han eller henne ønsket. Og om eleven trives på linjen uavhengig om dette er første valget eller ikke.

Hvilken betydning har karriereveiledningen i 10 klasse trinn på Rognan ungdomsskole for elevenes valg av studieretning i videregående skole?

2. Hva vil du trekke frem i karriereveiledningen som betydningsfullt i valg av denne linjen?

- Karrieremappe
- Arbeidsheftet "Min framtid"
- Diverse interesse tester på nett
- Elevbedrift
- Skolebesøk i videregående skole
- Utplassering i arbeidslivet
- YOU - messe

Med dette spørsmålet ønsker jeg å få et bilde på om hva av elementene i karriereveiledningen som bidro til et bevisst valg av den aktuelle linjen på videregående skole.

3. Er denne linjen i tråd med dine forventninger?

- Har noe av elementene i karriereveiledningen innvirkning på dine forventninger til linjen?
- Hva skulle eventuelt ha vært annerledes i karriereveiledningen for at du skulle ha fått et mest mulig klart bilde av denne linjen?
- Hvordan følges den videre karriereveiledningen i vgs.?

Hensikten med dette spørsmålet er å få en pekepinn på om karriereveiledningen har gitt elevene et realistisk bilde på den aktuelle linjen de har valgt. I tillegg ønsker jeg å få fram hva elevene synes har vært nyttig og mindre nyttig i forhold til å foreta et bevisst valg av linje. Samtidig ønsker jeg også å høre om karriereveiledningen følges videre opp i forhold til videre yrkesvalg, og om noen av elementene i karriereveiledningen fra ungdomsskolen følges opp.

3.11 Presentasjon av mine funn til skolen

Mine resultater blir presentert til skolen i desember 2008. Målet med min forskning er å utvikle ny kunnskap om karriereveiledning. Kvale (1997) skriver at kunnskapen som blir produsert er for å bedre situasjonen for de som blir intervjuet. Jeg vil dermed legge opp til en diskusjon omkring mine funn med rektor, rådgiver og kontaktlærer som har ansvaret for yrkesveiledningen. Mine funn vil dermed være et bidrag for utviklingen av karriereveiledning.

Hvilken betydning har karriereveiledningen i 10 klasse trinn på Rognan ungdomsskole for elevenes valg av studieretning i videregående skole?

4 Presentasjon av empiri fra mine undersøkelser

I dette kapitlet vil jeg presentere hvordan karriereveiledningen ble gjennomført i praksis og sammenfatte dette med kravene i lov og regelverk. Deretter presenterer jeg hvordan mine informanter opplevde dette i forhold til om det var til hjelp å velge linje på videregående skole. Til slutt presenterer jeg hvordan elevene opplevde tilbudet etter at de hadde erfaring som elev i den videregående skole. Hvert kapittel er svar på de ulike forskningsspørsmålene.

Av de 47 elevene i to klasser på Rognan ungdomsskole var følgende fordeling på søknad av studieretning slik:

Linjevalg	Klasse 10a	Klasse 10b	Totalt
TIP	3 elever	4 elever	7 elever
Elektro	2 elever	5 elever	7 elever
Studiespes	5 elever	2 elever	7 elever
St sp m/ formgivning	3 elever	1 elever	4 elever
Bygg og anlegg	0 elever	3 elever	3 elever
Helse & sosial	4 elever	3 elever	7 elever
D & håndverk	0 elever	3 elever	3 elever
Media & Kom.	1 elever	2 elever	3 elever
Musikk, da, dra	1 elever	0 elever	1 elever
Idrett	3 elever	2 elever	5 elever

Samtlige av mine informanter hadde deltatt i karriereveiledningen på ungdomsskolen. De fleste av elevene var med helt fra starten av i karriereveiledningen som startet i begynnelsen av åttende klassen. Det var kun to av mine informanter som var med fra henholdsvis niende og tiende klassen.

Hvilken betydning har karriereveiledningen i 10 klasse trinn på Rognan ungdomsskole for elevenes valg av studieretning i videregående skole?

4.1 Fase 1: Praktisk gjennomføring av karriereveiledningen

Jeg vil i dette kapitlet beskrive den praktiske gjennomføringen av karriereveiledningen blant tiende klassen på Rognan ungdomsskole. Karriereveiledningen til mine informanter har vært praktisert siden åttende klassen og frem til tiende klasse. Jeg vil her beskrive hva elevene i tiende klassen har gjennomført av karriereveiledning gjennom hele ungdomsskolen.

Grunnskolen har et ansvar for å utarbeide lokale læreplaner for faget der elevene kan få prøve ett eller flere utdanningsprogram tilpasset grunnskolen:

”Kunnskapsløftet setter krav til skoleeier om å tilrettelegge for bedre yrkes- og utdanningsveiledning for ungdom. I kunnskapsløftet pekes det på at yrkes- og utdanningsveiledningen (karriereveiledningen) skal etableres som en sterkere og mer sentral funksjon på den enkelte skole. I dag har vi et bredt og mangfoldig utdanningssystem som også blir mer internasjonalt, samt et arbeidsliv som er i stadig endring. Det krever kunnskap å gi ungdom god informasjon, men de trenger ikke bare informasjon, de må også ha veiledning for å gjøre gode valg i forhold til den enkelte selv og til samfunnet” NOU (2003)

Karriereveiledningen skal sikre at elevene gradvis utvikler kunnskap og evne til å ta egne beslutninger om utdanning og yrkesvalg. I perioden 2005 – 2008 hadde tiende klassen i denne ungdomsskolen valgt følgende elementer i karriereveiledningen:

- Karrieremappe
- Arbeidsheftet ”Min framtid”
- Diverse interesse tester på nett
- Elevbedrift
- Skolebesøk i videregående skole
- Utplassering i arbeidslivet
- YOU - messe

Disse tiltakene i karriereveiledningen hadde som mål å gi elevene kunnskap og utvikle egen evne til å ta egne beslutninger for valg av studieretning og fremtidig arbeid. Denne karriereveiledningen / læringsaktiviteten skulle legges til rette slik at elevene gradvis kunne se egne valgmuligheter og treffe informerte og reflekterte studievalg.

Hvilken betydning har karriereveiledningen i 10 klasse trinn på Rognan ungdomsskole for elevenes valg av studieretning i videregående skole?

Tabell som gir oversikt over når de ulike tiltakene i karriereveiledningen ble gjennomført:

Måned	Åttende klasse 2005 / 2006	Niende klasse 2006 / 2007	Tiende klasse 2007 / 2008
August	Elevene fikk utdelt karrieremappen.	Elevene fikk utdelt heftet "Min framtid"	Heftet "Min framtid"
September			Foreldremøte i vgs.: skole – hjem - arbeidsliv.
Oktober	Informasjon om de ulike utdanningsprogrammene i vgs.	Gjennomføring av elevbedrift. Yrkesutplassering 2 dager.	Informasjonsmøte til elever og foresatte. Yrkesutplassering 1 uke.
November			
Desember			YOU - messe
Januar			Hospitering i vgs. Søke vgs. på nett.
Februar			Diverse interesse tester på nett.
Mars			
April			
Mai		Skoletest.no som ble gjennomført i vgs.	
Juni			

Hvilken betydning har karriereveiledningen i 10 klasse trinn på Rognan ungdomsskole for elevenes valg av studieretning i videregående skole?

Åttende klasse (2005 / 2006):

HVA	ANSVAR	HVA SKAL I KARRIEREMAPPA
Karrieremappa: Innføring og oppstart.	PTV – lærer	
Informasjon om de ulike UTDANNINGSPROGRAMMENE i videregående skole.	Rådgiver	Et skriv om de 12 utdanningsprogrammene.

Karrieremappe

I åttende klassen fikk elevene utdelt hver sin karrieremappe som skulle følge dem i hele ungdomsskolen. Denne mappen ble utdelt av kontaktlærer, og være tilgjengelig for eleven selv, foresatte, kontaktlærer og rådgiver. Mappen har som formål å danne grunnlag for vurdering av eleven underveis og til sluttvurdering på 10.trinn. Den skal etter hvert følge eleven fra ungdomsskolen og over i videregående skole. Til slutt skal den danne grunnlaget for elevens valg av utdanning og yrke.

Karrieremappen hadde tre hovedfunksjoner;

- 1) Den skal fungere som elevens arkiv som skal samle all dokumentasjon relatert til karriereveiledning. Karrieremappen oppdateres derfor kontinuerlig.*
- 2) Innholdet i mappen skal danne grunnlaget for utarbeiding av elevens individuelle karriereplan.*
- 3) Den skal fungere som en "stafettpinne" mellom skoleslagene, hvor den videregående skole mottar og bygger videre på det arbeidet som er påbegynt i grunnskolen. Dette skal bidra til å sikre helhet og kontinuitet i det 13-årige skoleløp for eleven.*

Hvilken betydning har karriereveiledningen i 10 klasse trinn på Rognan ungdomsskole for elevenes valg av studieretning i videregående skole?

I mappen skal eleven samle alt som kommer inn under faget programfag til valg. Dvs. oppgaver eleven utfører, rapport etter utplassering og hospitering, og vurdering fra lærere osv.

Utdanningsprogrammene var informasjon som elevene fikk om de ulike utdanningsprogrammene i videregående skole. Rådgiver hadde ansvaret for å informere og dele ut et skriv om de 12 utdanningsprogrammene. Dette skrevet skulle i karrieremappa.

Niende klasse (2006 / 2007):

HVA	ANSVAR	HVA SKAL I KARRIEREMAPPA
Min framtid: Del 1: Mål, valg og drømmer Del 2: Interesser og verdier	PTV - lærer	Min framtid skal ligge i karrieremappen.
Elevbedrift: <ul style="list-style-type: none"> • Innføring • Etablering og gjennomføring • Avvikling • Elevbedriftsmesse 	Teamleder	<ul style="list-style-type: none"> • CV • Jobbsøknad • Beskrivelse av egen bedrift. • Evaluering
Skoletest.no: Gjennomføres på videregående skole. Dette skal følges opp i elevsamtale.	Rådgiver Kontaktlærer er ansvarlig for oppfølging av elevsamtale.	Skoletest.no

Hvilken betydning har karriereveiledningen i 10 klasse trinn på Rognan ungdomsskole for elevenes valg av studieretning i videregående skole?

Min framtid

Min framtid

Yrkes- og utdanningsvalg

Forfatter: Anne Leirdal

Min framtid skulle bevisstgjøre elevene i forhold til utdannings- og yrkesvalg i et helhetlig perspektiv. Heftet var et sentralt redskap i skolens karriereveiledning. Den fulgte elevene fra 9. til 10. trinn. Heftet inneholdt oppgaver som gjorde det relevant til bruk i forskjellige fag, som samfunnsfag, norsk og matematikk. Ansvarlig var PTV-lærer.

Del 1: Mål, valg og drømmer.

Del 2: Interesser og verdier.

Elevbedrift: elevene skal lære å starte, drive og avvikle egen bedrift. Grunnlaget for bedriften er elevenes egne ideer, basert på kunnskap om lokalmiljøet. Ansvarlig er teamleder.

Mål:

1. Få fokus på utvikling av sentrale ferdigheter som idé utvikling, problemløsning og enkel bedriftsøkonomi.
2. At elevene blir fortrolige med at valg av yrke også kan innebære å skape sin egen arbeidsplass.

Elevbedrift – entreprenørskap er en pedagogisk metode som skal gi eleven naturlig nysgjerrighet og skapertrang. Et eksempel på elevbedrift på denne skolen var *elevbedriften kringleriet* hvor elevene kunne tilby bake varer til lokalbefolkningen i bygda. Elevene bakte på bestilling fra kundene.

Skoletest.no var en test som ble gjennomført på videregående skole. Rådgiver og kontaktlærer var ansvarlig både for gjennomføring og oppfølging av elevsamtale etter testen. Testen er en interesse- og ferdighetstest med hensyn til de tolv utdanningsprogrammene i den videregående skole. Resultatet av testen kommer fram som søyler over de ulike utdanningsveier. Målet er at det skal starte prosesser hos eleven. Derfor skulle elevene svare spontant på hvert spørsmål uten refleksjon. Meningen var at resultatet av testen skulle være et utgangspunkt for at rådgiver skal hjelpe eleven til å sette realistiske utdannings spørsmål.

Hvilken betydning har karriereveiledningen i 10 klasse trinn på Rognan ungdomsskole for elevenes valg av studieretning i videregående skole?

Tiende klasse (2007 / 2008):

HVA	ANSVAR	HVA SKAL I KARRIEREMAPPA
Foreldremøte på videregående skole: Informasjon om elevens karriereplan og foreldrenes betydning for samarbeid skole – hjem – arbeidsliv.	Kontaktlærer Rådgiver	
Informasjonsmøte til elever og foresatte.	Videregående skole	
Min framtid: Del 1: Informasjon om videregående opplæring. Del2: Forberedelse til yrkesutprøving.	PTV - lærer	Min framtid.
Yrkesutplassering Oktober 2007	Rådgiver	<ul style="list-style-type: none"> • Søknad • Dagboknotater
En dag med hospitering på videregående skole.	Rådgiver	Refleksjonsnotat
Deltakelse på YOU – messe. En dag.	Rådgiver	
Diverse tester: vilbli.no og nav.no.	PTV – lærer og rådgiver	Testene.
Søke vgs: vigo.no	Rådgiver	Søknaden.

Hvilken betydning har karriereveiledningen i 10 klasse trinn på Rognan ungdomsskole for elevenes valg av studieretning i videregående skole?

Foreldremøte i ungdomsskolen ble ledet av kontaktlærer og rådgiver som informerte om elevenes karriereplan og foreldrenes betydning for samarbeid skole – hjem – arbeidsliv. I tillegg ble det informert om søknad til videregående skole. Møtet ble gjennomført på høsten.

Bakgrunnen for dette møtet var blant annet at det i stortingsmelding nr. 30 står det at det er foreldrene som påvirker barnet mest når det gjelder yrkes- og utdanningsvalg. Dette er blant annet bakgrunnen for at både skolen som organisasjon og foreldre/foresatte har ansvar for å hjelpe eleven til selv å kunne foreta selvstendige og reflekterte valg med tanke på fremtidig karriere og yrke.

Informasjonsmøte for elevene og foresatte på den videregående skolen. I dette møtet ble det også trukket fram om hvor viktig det var med at de foresatte involverte seg i å hjelpe eleven med valg av linje på videregående skole. Ansvarlige for dette møtet var rådgivere på den videregående skolen.

Heftet **Min framtid** ble som nevnt tidligere brukt i både niende og tiende klassen. Dette heftet skulle ligge i karrieremappen. I tiende klassen jobbet elevene med følgende: Del 1: Informasjon om videregående opplæring. Del 2: Forberedelse til yrkesutprøving. Ansvarlig for denne prosessen var PTV – lærer.

Yrkesutplassering for hver elev som varte i en uke. I denne prosessen skulle elevene selv skrive søknad til de ulike arbeidsplassene for å få praksisplass. I praksisen måtte elevene skrive dagboknotater for hver dag. Søknaden og dagboknotatene skulle i karrieremappa. Ansvarlig for yrkesutplasseringen var rådgiver.

Hospitering på videregående skole gikk over en dag. Elevene fikk besøke de respektive linjene som de ønsket å begynne på fra høsten. Alle elevene måtte skrive et refleksjonsnotat fra denne dagen som skulle legges i karrieremappen. Rådgiver var ansvarlig for gjennomføringen av hospiteringen.

Rådgiveren hadde ansvaret for **YOU – messe** som gikk over en dag. YOU er direkte veiledning i yrkes- og utdanningsvalg. Denne standen var de ulike programfagene utstilt på en messe. Utdanningsmessen har som mål å gjøre det lettere for eleven og velge linje. Elevene kan her ha muligheten til å finne ut mer om de forskjellige utdanningsprogrammene. Det var mulighet for eleven å snakke med de personene de ønsket informasjon fra.

Hvilken betydning har karriereveiledningen i 10 klasse trinn på Rognan ungdomsskole for elevenes valg av studieretning i videregående skole?

Elevene gjennomførte **Diverse tester på nett** som var vilbli.no og nav.no. Hovedansvarlige for gjennomføringen av disse to testene var PTV – lærer og rådgiver. De ferdige testene skulle inn i karrieremappen til eleven. Vilbli.no er informasjon om yrker, utdanningsveier og intervjuer av elever, lærlinger og yrkesutøvere. Hva innebærer videregående opplæring? I tillegg har den linker til søknad på vgs. og interessedestest til nav. Nav.no er en interessedest som består av 120 spørsmål. Her anmodes eleven til å svare mest mulig spontant får og få det best mulige resultatet. Det ferdige resultat er ment for å reflektere over og systematisere interessene til eleven.

Søke på videregående opplæring. Rådgiver veiledet elevene til å søke på videregående skole. Søknaden skulle skrives på nett: vigo.no. Denne søknaden skulle legges i karrieremappen.

Spørsmålet mitt blir til mine informanter om karriereveiledningen var til hjelp for å se sine valgmuligheter og treffe et bevisst utdanningsvalg for fremtidig yrke?

4.2 Fase 2: Presentasjon av resultater fra intervju med elevene i ungdomsskolen

I dette kapitlet presenterer jeg resultatet fra mine intervju med elevene i ungdomsskolen som ble gjennomført rett etter at de hadde foretatt valg av linje i videregående skole. Intervjuene av mine 9 informanter ble gjort i mai 2008. Grunnen til å gjennomføre fase 2 i forskningsdesignet i denne tidsperioden var at elevene nettopp hadde valg av linje.

Ca 50 % av de som var med i min undersøkelse hadde allerede bestemt seg fra åttende eller niende klassen på hvilken linje de hadde lyst til å søke på.

Resten bestemte seg i tiende klassen for hvilken studieretning de ønsket å komme inn på.

Hovedmålsettingen i karriereveiledningen for 8. – 10 trinn; *Hvem er jeg og hvilke muligheter finnes rundt meg.*

Hvilken betydning har karriereveiledningen i en 10 klasse på en ungdomsskole for elevenes valg av studieretning i videregående skole?

Hvilken betydning har karriereveiledningen i 10 klasse trinn på Rognan ungdomsskole for elevenes valg av studieretning i videregående skole?

4.2.1 Studier som tilhører typiske kjønnsroller

En av målsettingene i karriereveiledningen er å *hindre et kjønnsdelt arbeidsmarked*. Dermed må karriereveiledningen legge til rette for at eleven ikke skal ta hensyn til tradisjonelle kjønnsroller i valg av linje på videregående skole. *Informasjon og rådgivning må leggjast opp slik at eleven gradvis kan utvikle kunnskap, sjølvinnstekt og evne til sjølv å kunne ta avgjerd om vidare utdanning og framtidig yrke, uten omsyn til tradisjonelle kjønnsroller.*(§22 – 2 utdannings- yrkesrådgivning)

I denne sammenheng spurte jeg elevene om hvordan de opplevde veiledningen i forhold til studie retninger som tilhører typiske kjønnsroller. Hvordan var fordelingen av studievalgene med hensyn til typiske guttedominerte og jentedominerte linjer?

Førstevalg av linje for mine ni informanter:

Jentedominert linjer:	Kjønnsnøytrale linjer:	Guttedominerte linjer:
Fire jenter. En gutt.	Tre gutter. En jente.	
To jenter: Studiespesialisering formgivningsfag. En jente: Helse- og sosialfag. En jente: Design og håndverk.	En gutt: Media og kommunikasjon. En gutt: Idrett allmennfag. En gutt: Musikk, dans og drama.	Ingen jenter
En gutt: Helse- og sosialfag.	En Jente: Studiespesialisering allmennfag.	Ingen gutter.

Hvilken betydning har karriereveiledningen i 10 klasse trinn på Rognan ungdomsskole for elevenes valg av studieretning i videregående skole?

I min undersøkelse kom det frem at guttene og jentene søkte seg til studieretninger som tilhører tradisjonelle kjønnsroller. Av jentene søkte to studiespesialiseringer formgivingsfag, en søkte design og håndverk, en søkte helse- og sosialfag og en søkte studiespesialisering allmennfag. Av guttene søkte en media og kommunikasjon, en søkte helse- og sosialfag, en søkte idrett på allmennfag og en søkte musikklinjen.

Eleven som søkte helse- og sosialfag var den eneste gutten blant alle tiende klassingene som søkte seg til en ren jentedominert studieretning. Han sa:

”De siste årene har det kun vært en gutt i helse- og sosialfagklassene. Dette er ikke noe særlig populær linje blant guttene.”

En jente bestemte seg i siste liten for at hun ikke ville søke seg inn på en guttedominert linje fordi hun var i tvil om kombinasjonen jobb og familie:

”Jeg ville søke meg inn på en linje hvor de graver med gravemaskiner. Jeg hadde lyst til å kjøre lastebil en stund. Det var jo familien som sa at da må du kjøre dagen lang og du får ikke tid til egen familie fordi du må kjøre så mye.”

4.2.2 Førstevalg

Førstevalget til elevene betyr mye for elevene i tiende klasse. For å imøtekomme dette behovet får 90 % av elevene innfridd sitt førsteønske i år. Stemmer dette? Hvordan betyr førstevalget for mine informanter?

Alle var rimelig sikker på sitt første valg av studieretning. Før valg av endelig studieretning var det noen som var noe usikker, men når de endelig hadde valgt var det første valget som var viktigst. Samtidig var samtlige faktisk usikker på hva de hadde til andre og tredje valget.

En mente at han kom til å ta et friår fra skolen hvis han ikke kom inn på førstevalget. Han sa:

”Om jeg ikke kommer inn på første valget i år vil jeg ta et hvileår og prøve å komme inn på musikklinjen til neste år.”

En annen informant uttrykte:

”Det går litt i sur for hva jeg har søkt på andre og tredje ønske. Tre av linjene jeg har søkt på er allmennlinje.”

Hvilken betydning har karriereveiledningen i 10 klasse trinn på Rognan ungdomsskole for elevenes valg av studieretning i videregående skole?

4.2.3 Påvirkning i valg av studieretning

I et av spørsmålene var om hvem som påvirket til valg av linje? Hva er det i karriereplanen som gjør at de velger de ulike linjene? Dette er et viktig område i forhold til hvem av partene i karriereveiledningen som betyr mest for elevene i valg av studieretning.

De fleste i min undersøkelse hadde bestemte seg i valg av studieretning uavhengig av karriereveiledningen. De fire dimensjonene i valg av studieretning er følgende:

1. *Altruistiske dimensjonen* handler om at eleven har et sterkt ønske om å hjelpe andre mennesker.
2. *Karriereorienterte* vektlegger karriere, høy inntekt og opprykksmuligheter.
3. *Sikkerhet og komfort* har med jobbmulighetene på hjemstedet eller at yrket er populært å gjøre.
4. *Selvrealiseringsdimensjonen* vektlegges viktigheten å ha en fri og uavhengig arbeidssituasjon. Her innebærer også at jobben er interessant i seg selv.

De fleste av informantene mine var mer eller mindre innom alle dimensjonene ved valg av linje. Jeg vil derfor her presentere informantene ut fra hva som dominerte av dimensjonene i valg av studieretning på videregående skole:

<u>Aultruristisk:</u>	<u>Karriereorientert:</u>	<u>Sikkerhet og komfort:</u>	<u>Selvrealisering:</u>
En gutt og en jente.	To jenter.	En jente.	En jente og tre gutter.
En gutt: Helse- og sosialfag. En jente: Helse- og sosialfag.	En jente: Studieforbereiding, formgivningsfag. En jente: Studiespesialisering allmennfag.	En jente: Design og håndverk.	En jente: Studieforbereiding, formgivningsfag. En gutt: Musikk, dans og drama. En gutt: Idrett og allmennfag. En gutt: Media og kommunikasjon.

Hvilken betydning har karriereveiledningen i 10 klasse trinn på Rognan ungdomsskole for elevenes valg av studieretning i videregående skole?

Ulike dimensjoner ved valg av linje:

Altruistisk:

To av mine informanter valgte studievalget ut fra den *altruistiske dimensjonen* hvor de hadde et ønske om å hjelpe andre og var interessert i å jobbe med mennesker. Disse hadde begge valgt helse- og sosialfag som var en gutt og en jente.

Gutten sa følgende:

”Det er sånn at jeg liker å drive med mennesker. Jeg er en sosial fyr. Jeg vil gjerne bli barne- og ungdomsarbeider.”

Jenten fortalte at:

”jeg synes det høres interessant ut å jobbe med mennesker og sånt. Ja bare jeg kommer meg inn i yrket. Har egentlig tenkt meg mer inn på barne- og ungdomsarbeider. Jeg vet ikke helt hva jeg skal inn på, men det blir noe i den duren.”

Karriereorienterte:

Det var to elever i undersøkelsen min som valgte linje ut fra den *karriereorienterte dimensjonen*. Dette var to jenter som henholdsvis søkte seg til studieforbereing formgivingsfag og studiespesialisering allmennfag.

Informanten som har søkt seg inn på studieforbereing formgivingsfag svarte:

”Karrieremuligheter; Høgskole eller universitet. Jeg valgte formgivning fordi det var det jeg hadde tenkt å ta. Jeg ble ikke påvirket av noe særlig annet enn meg selv. Jeg bestemte meg ganske tidlig.”

Eleven som hadde søkt seg til den andre linjen fortalte at:

”Det er vel det at jeg får alle valgmuligheter. Du kan velge mye innenfor denne studieretningen. Jeg har kanskje lyst til å bli førskolelærer i barnehage. Jeg hadde tenkt på å gå helse- og sosialfag, men mine foreldre har spurt om er du sikker på om du skal gå helse- og sosialfag. De hadde nok syns at det hadde vært greit at jeg kunne gå den linjen, men ønsket jeg skulle gå allmennfag.”

Hvilken betydning har karriereveiledningen i 10 klasse trinn på Rognan ungdomsskole for elevenes valg av studieretning i videregående skole?

Sikkerhet og komfort:

Det var en jente som var spesielt preget av jobb og studiemuligheter på hjemstedet. Hun sa:

”Jeg har veldig lyst til å bli interiørarkitekt. Da må jeg gå design og håndverk. Der jeg søker skole har jeg familie. Jeg vil være i nærheten av familien. Jeg vil ikke bo så langt unna dem.”

Selvrealisering:

Denne dimensjonen ble i min undersøkelse preget mest av gutter. Dette innebærer tre gutter og en jente som valgte linje ut fra å være fri og uavhengig og var mest interessert i selve faget / yrke.

Jenta som valgte studiespesialisering formgivingsfag fortalte at:

”jeg er interessert i det. Jeg synes det er artig å tegne. Male og sånne ting. Jeg har trivdes veldig godt med kunst og håndverk her på skolen. Det er vel egentlig det. Jeg har lyst til å fortsette med det. Jeg har lyst til å bli lærer innen kunst og håndverk.”

En av informantene som hadde valgt musikklinjen og ville bli musiker sa:

”Dette er noe som jeg har lyst til å gjøre for resten av livet. Det er noe jeg elsker å holde på med. Jeg vil tjene på det og kunne leve av det. Selv om jeg ikke blir å tjene så godt. Bare jeg får gjøre noe jeg liker.”

En annen valgte idrett på allmennfag. Han sa

”jeg liker idrett å drive med det i fritiden. Så jeg kunne prøve det. Jeg vet litt om idrett siden broren min går der.”

Den fjerde som valgte media og kommunikasjon fortalte:

”Jeg har først og fremst vært interessert i film og foto. Selve faget. Fotografering. Jeg har vært med på en nyoppstartet fotoforretning. Jeg kan bli mediografiker eller fotograf eller hvordan linje man må gå for å bli den fotografen.”

Hvilken betydning har karriereveiledningen i 10 klasse trinn på Rognan ungdomsskole for elevenes valg av studieretning i videregående skole?

Påvirkninger av: venner, familie, skole og egen interesse

Elevene i min undersøkelse rangerte: 1. Egen interesse. 2. Familie. 3. Venner.

Av alle mine ni informanter var det kun tre som direkte svarte at valg av studieretning skyldtes familie og venner. Henholdsvis to som trakk fram familien og en som sa venner og familie var direkte årsak til valg av linje. Resten fortalte at det ikke var noen som direkte påvirket valg av studieretning utenom dem selv. Ingen sa at skolen var direkte årsak til valg av linje, men trakk frem selve karriereveiledningen som en positiv støtte for studievalget.

Kjønn og påvirkning: Det var en gutt som trakk fram venner og familie som påvirkning av linje. To jenter nevnte at familie var hovedpåvirkning av studievalg. Gruppen som bestod av egen interesse som påvirkning var fordelt på tre jenter og tre gutter. Jeg kan dermed ikke se at noe spesifikk kjønn utpreget seg i forhold til påvirkning av valg av linje.

En elev som trakk frem familien som direkte påvirkning til valg av linje sa:

”Ja. Mora mi. Hun maler en del porselen Pluss hun har en del utdanning også innen formgivning.”

Den ene som både trakk fram venner og familie som direkte påvirkning sa:

”Vennene mine er også glad i musikk. De fleste jeg henger sammen med er også glade i musikk. Så har jeg søsken. Den ene søsteren har folkehøgskolen sang og musikk. Kjæresten hennes går på musikk - konservatoriommet. Det er en del musikk i familien.”

En av informantene som sa de kun ble påvirket av egen interesse sa:

”Jeg har ingen i familien som har tatt en slik utdanning. Denne studieretningen har jeg gått lenge og grublet på. For jeg har bestandig likt sånne ting. Jeg har en del venner som også har søkt samme studieretning. De har ikke påvirket valget mitt.”

En annen sa:

”Det var egentlig ikke noen som påvirket mitt yrkesvalg. Jeg bare søkte fordi det var det jeg hadde lyst til. Jeg tror det er ei og annen i klassen som har søkt den samme linjen.”

Hvilken betydning har karriereveiledningen i 10 klasse trinn på Rognan ungdomsskole for elevenes valg av studieretning i videregående skole?

4.2.4 Veiledning i valg av studieretning

I intervjuet ville jeg få svar på hvem av partene i karriereveiledningen som var mest aktiv i veiledningen. Hvordan er sammenhengen med deltakelsen fra elevens engasjement og de involverte parter i veiledningen?

Mine informanter rangerte følgende som hadde bidratt mest i veiledningene av studieretningen: *Rådgiver, kontaktlærere og foreldre.*

Veiledningen de fikk i valg av studieretning var blant annet utlevering av selve karrieremappen hvor de skulle samle alt som kom inn under faget programfag til valg. Der lå blant annet et skriv om utdanningsprogrammene, Min framtid (mål, valg og drømmer), elevbedrift, skoletest.no, hospitering i vgs., yrkesutplassering og lignende. Ellers har de hatt foreldremøte, deltakelse på YOU messe, individuell karrieresamtale osv.

Det var i hovedsak rådgiver som hadde deltatt i karriereveiledningen. Kontaktlærer og foreldre har vært lite deltakende på skolen i veiledningen av studieretningen. En av mine informanter sa:

”Rådgiver har vært flink. Kontaktlærer har ikke vært så mye involvert. De har egentlig ikke fokusert på studieretninger i de ulike fagene på skolen.”

De fleste i min undersøkelse pekte på at de savnet kontaktlærerens engasjement i karriereveiledningen. I denne sammenheng sa blant annet en:

”Kontaktlærer har ikke gjort så mye. Det meste har rådgiver gjort. Jeg kunne godt tenkt meg til at kontaktlærer kunne pratet mer om dette.”

En annen sa:

”Det var kontaktlærer som ga oss karrierepermen. De har ikke vært noe særlig deltakende i dette.”

En annen sa:

”Foreldrene sa det var fint at du går videre, men de var ikke så utrolig engasjert.”

Hvilken betydning har karriereveiledningen i 10 klasse trinn på Rognan ungdomsskole for elevenes valg av studieretning i videregående skole?

Kun en av mine informanter synes direkte å oppleve at engasjementet fra sine foresatte som positivt:

”Jeg følte absolutt at foreldrene var engasjerte. Jeg fikk jo høre en masse spørsmål fra mine foreldre om jeg var sikker på dette studievalget. Dette bidro absolutt positivt.”

Samtlige av mine informanter fortalte at de var veldig fornøyd med rådgiverens funksjon på skolen. De opplevde rådgiver som meget åpen og mente at det ikke var noe problem å kontakte henne hvis det var noe de lurte på i valg av studieretning. En sa:

”Vi har alltid hatt mulighet til og kunne snakke med henne. Når som helst liksom. Hvis det var noe vi lurte på eller kunne forandre på. Så har hun alltid vært en mulighet.”

En annen sa:

”Hun er jo her hvis vi vil snakke med henne og noe vi lurer på.”

Ved spørsmål om elevene benyttet individuell veiledning med rådgiver svarte kun to av informantene at de hadde denne veiledningen. Resten framhevet at de uformelt kontaktet rådgiver for veiledning. Blant annet sa en informant:

”Jeg vet ikke om jeg kan kalle det møter. Vi har jo hatt veilederen som har vært her. Spurt oss hva vi skal gå.”

Informantene pekte spesielt på at de tidlig hadde bestemt seg for valg av studieretning og at de derfor ikke så nytten i disse møtene. En av elevene sa:

”Det var veiledningsmøter som var valgfritt. Vi kunne melde oss på disse møtene hvis vi hadde behov for det. Jeg hadde tidlig bestemt meg for hva jeg skal gjøre så jeg var ikke på en slik veiledningstime. Jeg benyttet ikke den.”

4.2.5 Nyttens og opplevelsen av veiledningen

I mitt intervju spurte jeg elevene om nytten og selve opplevelsen av karriereveiledningen. Ut fra dette spørsmålet ønsket jeg svar på om elevene var engasjert i den nye veiledningen om linje og yrke.

Hvilken betydning har karriereveiledningen i 10 klasse trinn på Rognan ungdomsskole for elevenes valg av studieretning i videregående skole?

Alle i min undersøkelse virket engasjert og at de var interessert i selve karriereveiledningen på skolen. Elevene ga i hovedsak uttrykk for at veiledningen virket som støtte og hjelp i valg av linje på videregående skole. Det var kun en av elevene som var noe usikker på om veiledningen hjalp:

”Jeg vet jo ikke om det hjalp så mye i forhold til at jeg tok noe annet. ... Jeg har sett mer om hvordan de jobber med ungdom og sånn. Det så litt artig ut. Jeg har fått litt inspirasjon.

Resten av informantene ga et mer klart uttrykk om at veiledningen var nyttig og positiv i valg av linje. En informant fremhevet om mulighetene som lå i selve karriereveiledningen:

”Jeg fikk jo vite veldig mye som jeg ikke viste fra før. Mange muligheter og velge mellom. Helt generelt startet jeg fra bunnen av. Jeg viste ikke noe om videregående skole fra før av. Fikk jeg jo nesten vite om alt som var. Det var jo veldig bra å få vite. Jeg fikk vite om det jeg skulle velge. Det har vært nyttig.”

En annen informant fortalte om at hun opplevde karriereveiledningen som nyttig og at de fleste var interesserte og engasjerte i dette faget. Hun fortalte:

”Jeg følte at karriereveiledningen var til god støtte for valg av linje. Det gjorde det enklere for meg og jeg ble mer sikker på hva jeg skulle velge. Jeg opplevde at de fleste har vært engasjert i karriereveiledningen. Ganske engasjert.”

En elev trakk fram selve yrket som positivt i karriereveiledningen:

”Det var at jeg fikk vite hva de og de linjene handlet om. Hva jeg kunne bli? At man kunne bli rørlegger hvis vi gikk den og den linjen... Det var yrket rett og slett. Jeg opplevde karriereveiledningen som positiv.”

4.2.6 Veiledningen som har bidratt til et bevisst utdanningsvalg

I karriereveiledningen for 8 – 10 klassen i grunnskolen er hovedmålsettingen å gi informasjon og smaksprøver fra arbeidslivet for at eleven skal utvikle et selvbevisst utdanningsvalg. Jeg spurte derfor elevene om hvilke tiltak i karriereveiledningen som hadde betydning for valg av linje i videregående skole. Hvilke elementer i karriereveiledningen har bidratt til et bevisst utdanningsvalg?

Hvilken betydning har karriereveiledningen i 10 klasse trinn på Rognan ungdomsskole for elevenes valg av studieretning i videregående skole?

Informasjonsmøte i vgs.

Det var kun tre stykker i min undersøkelse som hadde deltatt på informasjonsmøtet. Ca halvparten av tiende klasse trinnet hadde møtt opp på møtet. Resten så ikke interessen eller så hadde de glemt møtet på vgs.:

”Jeg hadde ikke tid akkurat da. Jeg tror de var fornøyd de som var der.

”Jeg hadde glemt det av. Jeg har hørt at det skulle være et møte der oppe.”

”Jeg tror at jeg ikke har vært på informasjonsmøte på videregående skole.”

Den ene som var på informasjonsmøte fortalte at det var for å styrke foreldre skole samarbeidet og at det var mest for foreldrenes skyld. Den andre mente at møtet styrket andre og tredje valget. Den tredje syntes det bare var greit å få informasjon.

Ut fra mine funn ble følgende av tiltakene rangert:

1. Elevbedrift. 2. Utplassering i arbeidslivet. 3. Besøk i videregående. 4. YOU - messe. 5. Min framtid. 6. Diverse tester på nett. 8. Karrieremappen.

1. Elevbedrift

I elevbedrift skulle elevene lære å starte, drive og avvikle egen bedrift. Samtlige av mine informanter trakk elevbedrift frem som et positivt innslag i karriereveiledningen. Nesten alle mente at de hadde utbytte av denne biten i karriereveiledningen. En sa:

”Vi hadde elevbedrift i niende. Det var en artig opplevelse. Det var i samsvar i valg av studieretning.”

En som var fornøyd med elevbedrift, men syntes det ikke påvirket hans studievalg:

”Elevbedrift. Ok. Utplassering var å strø sann. Det gikk mye på det. Jeg fikk gjøre ting for folk. Det har ikke hatt noe særlig på påvirkning av utdanningsvalg. Det har vært en interessant erfaring.”

Hvilken betydning har karriereveiledningen i 10 klasse trinn på Rognan ungdomsskole for elevenes valg av studieretning i videregående skole?

2. Utplassering i arbeidslivet

Utplasseringen var noe av det elementet i karriereveiledningen som elevene syntes var nyttig i valg av linje. De opplevde at de ble mer kjent med yrke etter å ha vært utplassert i arbeidslivet.

En fikk meget positivt inntrykk av utplasseringen:

”I yrkesutplasseringen var jeg i radio. Jeg hadde egentlig tenkt på å være i avis, men det var fullt. Jeg storkoste meg i radio.”

En annen av mine informanter ga uttrykk for at praksisperioden ikke gjorde han noe mer bevisst på valg av linje:

”I niende husker jeg faktisk ikke hvor jeg var utplassert. I tiende så var jeg på Ringkjøp i Bodø. En musikkforretning. Det gjorde jo egentlig ikke noe spesielt med meg. Det var jo artig med en butikk med bare gitarer og slagverk. Jeg hadde allerede da sånn noenlunde bestemt meg til å gå helse- og sosialfag da. Jeg ble ikke mer bevisst etter dette.”

En tredje av mine informanter som hadde søkt seg inn på studiespesialisering formgivingsfag fikk allerede lyst til å bli formgivingslærer etter utplasseringen:

”I utplasseringen var jeg i barneskolen. Prøvde meg som lærer der. Det var artig å planlegge en time.”

En fjerde av elevene som søkte seg til helse- og sosialfag ønsket seg i ettertid en praksisplass i barnehage istedenfor i en butikk:

”Det har nok vært en fordel og for eksempel vært i en barnehage eller noe sånt. Nå hadde jeg ordnet meg praksisplass i god tid. Så da ble jeg bare der. Hadde utplassering som øvingsgreier. Jeg kunne ikke tenke meg til å jobbe i butikk som yrke.”

Informantene syntes det var en ok erfaring å få skrive søknad selv for praksisplassen. En sa:

”Vi prøvde å skrive cv og søknader o l. Det er veldig greit.”

Hvilken betydning har karriereveiledningen i 10 klasse trinn på Rognan ungdomsskole for elevenes valg av studieretning i videregående skole?

3. Besøk i videregående skole

Alle bortsett fra en fortalte at besøk på videregående skole var nyttig. Den ene av de som ikke var fornøyd fikk ikke besøke den linjen som var hans førstevalg.

”Hospiteringen på vgs var ikke store greier. Det hjalp ingenting for å si det sånn. Bare det at vi hadde mattetentamen. Jeg skulle heller ha lest. Jeg ønsket å få hospitere på en annen skole, men det var ikke mulighet i det hele tatt. Det var ingen flere i klassen som ønsket seg det jeg skulle.”

Elevene som følte det var nyttig med hospiteringen på vgs. trakk fram at de fikk spurt om det de lurte på angående linjen. En elev ble mer bevisst på førstevalget:

”Dette hjalp absolutt i valget av studieretning. Vi satt der inne på helse og sosial og snakket. Der fikk vi se på hvordan bøker de hadde og hva de gjorde der. Dette tok veldig innvirkning på valget mitt.”

En annen elev ble mer bevisst på at hun ikke skulle søke på det hun hadde lyst på i utgangspunktet:

”Jeg har vært på hospitering av videregående skole. Det var ganske gøy. Jeg var på den linjen som de graver med gravemaskiner. Jeg hadde lyst til å kjøre lastebil en stund. Jeg slo dette fra meg. Jeg satser nå mer på design og håndverk.”

4. YOU – messe

Samtlige av mine informanter var fornøyd med å dra på messe hvor alle de ulike programfagene var utstilt. Det var kun en elev som var usikker på om han hadde vært på messen. En elev som var usikker på andre og tredje valget ble mer bevisst på disse valgene etter besøket av denne messen:

”Jeg har vært på messe. Det styrket andre og tredje valget mitt. De hadde god informasjon.”

Hvilken betydning har karriereveiledningen i 10 klasse trinn på Rognan ungdomsskole for elevenes valg av studieretning i videregående skole?

En elev satte ekstra pris på å få stille spørsmål til den linjen som var hennes første valg:

”Jeg var på messe. Det var kjempe gøy. Masse spennende å få høre fra de som var der. Det var de som hadde mitt første ønske. Jeg kunne stille spørsmål til hvem som helst som hadde med den linjen å gjøre.”

En annen elev fremhevet at han fikk mer innsikt i linjen etter besøket på messen:

”Dette engasjerte Det var mye som skjedde. Vi skulle få mer innsikt. Det fikk jeg. Vi hadde dette i niende. Det var artig.”

5. Min framtid

Heftet *Min framtid* som skulle bevisstgjøre elevene i forhold til utdannings- og yrkesvalg i et helhetlig perspektiv virket greit på elevene. Samtidig satte de pris på å få reflektere over arbeidet i etterkant av gjennomføringen. En fortalte:

”Fremtiden i våre hender. Det var også veldig greit. Vi hadde noen timer der vi hadde jobbet med hele klassen. Diskuterte oppgavene sammen. Det har vært veldig greit.”

I tillegg ga elevene generelt positivt uttrykk for å jobbe sammen i grupper:

”Vi har vært i grupper og jobbet med dette. Har ikke gjort så mye alene. Det er kanskje like greit. Det er ikke alltid like artig å arbeide alene.”

En av mine informanter stilte seg spørrende til hva dette elementet i karriereveiledningen egentlig var:

”Valg av drømmere og verdier. Hva er det for noe? Det kan hende vi har hatt det. Kanskje. Det husker jeg ikke noe særlig av.”

6. Diverse tester på nett

Interesse testene på nett fikk forskjellig utslag for hva elevene valgte av linje. En sa:

”Da kom det faktisk frem at jeg burde søke på musikk, dans og drama. Altså tredje valget. Jeg søkte merkelig nok ikke på denne linjen. Det er litt rart. Det er helse og sosial jeg vil gå. Jeg har lyst til å jobbe med mennesker. Jeg er interessert i begge delene.”

Hvilken betydning har karriereveiledningen i 10 klasse trinn på Rognan ungdomsskole for elevenes valg av studieretning i videregående skole?

En annen sa i denne sammenheng:

”Testene viste ganske nært det vi hadde lyst til å utdanne oss til.”

Elevene fikk ingen elevsamtale etter testene. Mine informanter ga samtidig uttrykk for at samtalen kunne vært fulgt opp.

”Vi snakket litt om testen etterpå i skolen, men ikke noe elevsamtale. Jeg kunne godt tenkt meg til at kontaktlærer kunne pratet mer om dette.”

En annen fortalte:

”Det var vel ”hva vil du bli” test. Da fikk jeg se hvilken linje som ga best utslag. Jeg ønsker at vi kunne gått mer inn på selve linjen. At vi får vite hvilke karrieremuligheter vi har. Får somet det mer inn.”

8. Karrieremappen

Mine informanter fortalte i intervjuene at selve karrieremappen ikke hadde direkte betydning for et bevisst utdanningsvalg. En uttalte:

”Det virket mer som om det var for artighetskyld. Den var ikke like seriøs som den veiledningen jeg fikk. Jeg hadde egentlig ikke så mye utbytte av selve karrieremappen.”

Ved spørsmål om de skulle bruke karrieremappen i videregående skole ble samtlige usikker på om det var tilfelle. Samtidig syntes elevene generelt at mappen var grei for å få samlet inn materiell som de hadde gjennomgått i karriere veiledningen. En sa:

”Karrieremappen har vært veldig greit å få samlet alt av informasjon som hadde med karriereveiledningen. For litt oversikt over alt.”

En elev savnet mer involvering av kontaktlærer:

”Det var kontaktlærer som ga oss karrierepermen. De har ikke vært særlig deltakende i dette.”

Hvilken betydning har karriereveiledningen i 10 klasse trinn på Rognan ungdomsskole for elevenes valg av studieretning i videregående skole?

4.3 Fase 3: Presentasjon av intervju i videregående skole

I dette kapitlet vil jeg presentere mine funn fra undersøkelsen som jeg gjennomførte i videregående skole. I denne fasen intervjuet jeg elevene etter at de hadde begynt på videregående skole i oktober 2008. Jeg ville gjennomføre intervjuene i denne tidsperioden fordi elevene har mulighet til å skifte linje fram til første oktober.

Hensikten med denne fasen var å få svar på om hva i karriereveiledningen som kunne være betydningsfullt for valg av linje. Har førstevalget betydning for valg av rett linje i vgs.? Hvordan trives elevene på de ulike linjene? Er det noen av elementene i karriereveiledningen som har bidratt til bevissthet av den aktuelle linjen elevene har valgt? Hvordan følges karriereveiledningen videre opp i vgs.?

Videregående skole i hjemkommunen. Ikke flyttet hjemmefra.	Videregående skole i en annen kommune. Pendler med buss. Ikke flyttet hjemmefra.	Videregående skole i en annen kommune. Flyttet hjemmefra.	Videregående skole i en annen kommune og fylke. Flyttet til egen familie.
Fem informanter. Intervju med båndopptaker.	To informanter. Intervju med båndopptaker.	En informant. Intervju med båndopptaker.	En informant. Telefonintervju.

Mine ni informanter gikk på fire ulike videregående skole. De fleste gikk på en videregående skole som var i samme kommune som de gikk på i ungdomsskolen. I denne skolen var det fem informanter. To informanter gikk på en videregående skole i nabokommunen. To av informantene hadde flyttet ut av kommunen og begynt på to ulike skoler.

Alle mine intervju fikk jeg gjennomført i oktober 2008. Jeg fikk gjennomført åtte intervju med båndopptaker på den aktuelle skolen informantene studerte på. Det var kun en av informantene som jeg måtte gjennomføre som telefonintervju.

Hvilken betydning har karriereveiledningen i 10 klasse trinn på Rognan ungdomsskole for elevenes valg av studieretning i videregående skole?

4.3.1 Betydningen av førstevalget

Det første spørsmålet jeg stilte til mine informanter var om de kom inn på første valget og om de trivdes på linjen. Var dette linjen de ønsket å komme inn på i videregående skole? Er opplevelsen av den aktuelle linjen i tråd med elevenes forventninger og veiledningen de fikk i karriereveiledningen? Herunder tiltaket om at de fleste (ca 90 %) skulle komme inn på førstevalget for å forebygge feilvalg og dermed frafall av linje i videregående skole.

Sju elever: Førstevalg. To elever: Andre valg. Kun en elev direkte misfornøyd. Den eleven som var noe usikker i valg av linje kom inn på førstevalget.

Ut fra mine informanters betraktninger ser det ut til at elevene som har kommet inn på andre valget er fornøyd med den linjen de har kommet inn på i skolen. Jeg kan dermed ikke se at elevene på andre valget opplever at de har gjort et feil valg av linje. Av mine ni informanter var det kun en som var usikker på om dette var rett valg av linje. Denne eleven hadde kommet inn på første valget.

Av mine ni informanter var det kun to stk som kom inn på andre valget. Disse informantene som kom inn på andre valget var en gutt og en jente. Resten av informantene mine kom inn på første valget. Det vil si at

Ut fra synspunktene til de to elevene som kom inn på andre valget var de fornøyd med den linjen som de hadde kommet inn på. Den ene gutten uttrykte det slik:

”Jeg trives veldig godt. Nå som jeg har kommet inn på linjen hadde jeg hatt dette som første valget. Skulle jeg ha valgt på nytt igjen ville jeg ha valgt denne linjen som første valg.”

Jenten som kom inn på andre valget fortalte i telefonintervjuet at hun trivdes kjempe bra. Det var koselige folk. Bra miljø. Greie elever og lærere.

Begge nevnte at det var karakterkortet som var utslagsgivende for at de ikke kom inn på den linjen som de først hadde ønsket. Blant annet sa en elev:

”Jeg ønsket å komme inn på media og kommunikasjon. Det var karakterene som ble utslagsgivende for at jeg ikke kom inn på førstevalget.”

Hvilken betydning har karriereveiledningen i 10 klasse trinn på Rognan ungdomsskole for elevenes valg av studieretning i videregående skole?

Av de sju elevene som kom inn på første valget var det kun en som direkte var usikker på om dette var den rette linjen for ham. Den eneste gutten som hadde kommet inn på en jente dominert linje som helse- og sosialfag mente karakterene spilte en vesentlig rolle for valg av linje. Han fortalte:

”Jeg valgte jo helse- og sosial for at jeg ikke var noe spesielt skoleflink på ungdomsskolen. Jeg hadde hørt at dette var den mest lette linjen å gå. Jeg hadde lyst til å gå Dans og Drama. Det er jo dette med opptakspoeng. Hadde jeg fått nok poeng ville jeg ha kommet inn. Det var karakterene som styrte valget.”

Vedkommende sier videre at linjen ikke var så lett som han hadde forventet. Han hadde vurdert å slutte på linjen. Han sa:

”Helse og sosialfagene er så utrolig mye man må sette seg inn i. Om mennesket og dets fysiske helse og diverse og diverse. Det er vanskelig. Man må nesten ha sin egen mening om det meste. Det er så vanskelig det stoffet. Jeg føler at jeg sliter liksom. Jeg har derfor tenkt mange ganger at jeg vil slutte. Det er ikke så lurt.”

Av de andre seks informantene som kom inn på første valget trivdes de godt på linjen og var fornøyd med sitt valg. De fleste syntes at de var passe med teori og praksis. En jente på Design og håndverk uttrykte det slik:

”Det går helt greit, men det er lengre dager og jeg må opp mye tidligere. Det er akkurat passe med teori og praksis.”

En annen jente kom frem til at det var verdt all teorien på grunn av at hun fikk jobbe med selve faget formgivning. Samtidig mente hun at det ikke var noe relevans mellom teori og praksis. Hun sa:

”Det blir mye allmennfag. Det blir mye lekser. Det gjør ikke noe. Det er verdt det på grunn av formgivningen. Det artigste er formgivningen. Jeg synes ikke formgivningen er nært knyttet til allmennfaget. Det har ikke noe særlig med hverandre å gjøre.”

4.3.2 Karriereveiledningen og betydning for valg av linje

Målet med selve karriereveiledningen er at elevene i ungdomsskolen skal få en best mulig veiledning for å foreta et bevisst valg av linje i videregående skole. I følge ptv plan skal

Hvilken betydning har karriereveiledningen i 10 klasse trinn på Rognan ungdomsskole for elevenes valg av studieretning i videregående skole?

elementene i karriereveiledningen innbefatte *valgprosesser, utprøving av utdanningsprogram i videregående skole og reflektere om framtidige valg*. Jeg spurte elevene om hva det var av elementene i karriereveiledningen som bidro til et bevisst valg av linje.

Over halvparten av mine informanter fikk individuell veiledning hos rådgiver. Fire elever av mine ni informanter fikk ikke individuell veiledning av valg av linje på ungdomsskolen. Den individuelle samtalen med rådgiver var frivillig og måtte tas etter behov fra elevens eget ønske.

Fire av de som benyttet seg av denne tjenesten kom inn på første ønske og en som hadde kommet inn på andre ønske. Elevene oppga begrunnelsen for valg av individuell veiledning med at de var usikker i valg av linje. Alle mente at veiledningen var til nytte for å gjøre et bevisst valg av utdanning. Samtidig var en av disse som hadde individuell veiledning svært usikker på om han hadde valgt rett linje i videregående skole.

Ut fra mine funn har jeg rangert disse tiltakene i karriereveiledningen som mest nyttig for elevene når de skulle velge linje:

1. Hospitering i vgs. 2. Utplassering i arbeidslivet. 3. YOU – messe. 4. Elevbedrift. 5. Arbeidsheftet ”Min Framtid”. 6. Diverse tester på nett. 7. Karrieremappen.

1. Hospitering i videregående skole

De fleste i undersøkelsen min var veldig fornøyd med skolebesøket og at det hjalp i bevisstheten for studievalget. Det var kun to som ikke følte at skolebesøket i vgs. hjalp de i valg av linje. Den ene sa:

”Det var den der omvisningen. Det var veldig greit. Jeg fikk ikke så mye utbytte av dette. Jeg spurte ikke så mye elevene.”

Den andre som ikke fikk utbytte av dette elementet i karriereveiledningen pekte på at han ikke fikk besøke den videregående skolen som han ønsket seg inn på. Han fortalte:

”Jeg fikk ikke dra til den skolen som hadde den linjen jeg ønsket å gå på. Jeg hadde jo lyst til å velge musikklinjen, men den kunne jeg jo ikke besøke.”

Hvilken betydning har karriereveiledningen i 10 klasse trinn på Rognan ungdomsskole for elevenes valg av studieretning i videregående skole?

Vedkommende fortalte videre om skolen han måtte besøke som var på hans andre valg:

”Samme da vi var på snekker da fikk vi ikke se hva de gjorde. Vi fikk bare beskjed om hvor flott den skolen var. Hvor mye bra utstyr de hadde. Jeg synes det var dårlig. Det hjalp ikke i bevisstheten av valg av linje.”

Sju av de elevene som ble intervjuet mente at dette var en positiv veiledning i bevisstheten av studievalget sitt. En sa:

”Ja. Det var veldig greit. Fikk se på alle linjene. Ble mer bevisst på linjen jeg skulle gå.”

Noen trakk fram at dette ga direkte trygghet for overgangen mellom grunnskolen og videregående skole:

”Det hjalp. Jeg var ikke så nervøs da jeg kom hit. Jeg visste hvor jeg skulle gå. Jeg kjente meg igjen da jeg kom hit. Jeg besøkte to videregående skoler.”

”Det gjorde meg tryggere på overgangen mellom ungdomsskole og videregående skole.”

En annen trakk fram svakheten med skolebesøket var at det ble nedstemt å få besøke allmennfag. Argumentet fra lærer var at allmennlinjen var for likt ung. skolen. Han sa:

”Vi fikk ikke dra på allmenn. Der var vi ikke i det hele tatt fordi vi visste hva allmenn var for noe siden vi har gått på ungdomskolen.”

2. Utplassering i arbeidslivet

Fire elever sa at utplasseringen direkte hjalp de i valg av linje. Fire elever mente at utplasseringen ikke hjalp i det hele tatt. Forskjellen på argumentene for dem det hjalp og ikke hjalp i valg av linje var markant. For dem det hjalp var svært fornøyd, mens dem det ikke hjalp i valg av linje var direkte misfornøyd med utplasseringen. Kun en elev var litt fornøyd.

For elevene som var klart fornøyd med utplasseringen sa blant annet to elever:

”Det hjalp masse. Det var fordi jeg fikk være hvor jeg ville. Jeg dro hit og jobbet med lydteamet. Det gjorde meg rett og slett bombesikker på valg av linje. Det hjalp faktisk veldig mye. Jeg fikk innsyn i et yrke. Ikke bare bruke utplasseringen for å få seg en sommerjobb.”

Hvilken betydning har karriereveiledningen i 10 klasse trinn på Rognan ungdomsskole for elevenes valg av studieretning i videregående skole?

”Jeg likte godt å være utplassert som lærer. Fikk være med å planlegge en time. Det var i tiende. Det har jeg tenkt til å bli. Kanskje formgivningslærer. Har fremdeles like mye lyst til å bli lærer i dag som i tiende. Utplasseringen var betydningsfull for valg av linje.”

De fire elevene som var klart misfornøyd med utplasseringen i valg av linje likte utplasseringen, men oppga karakterene og yrkesrelevans som grunn for misnøyen. De sa følgende:

”Jeg hadde mest lyst til å drive med musikk. Det var i grunn ikke noe som hjalp i valg av denne linjen. Jeg var på musikkforretning. Som sagt så var det jo karakterheftet som ødela hele greiene.”

”Jeg var i dyrebutikk. Fikk lyst til å jobbe med og bli dyrlege, men karakterene gjorde at jeg ikke søkte meg mot den studieretningen.”

”I tiende var jeg utplassert i butikk. Da fikk jeg erfaring i å jobbe i butikk. Denne erfaringen hadde ikke så mye å si for valg av linjen jeg går nå, men jeg lærte jo hvordan det var å jobbe i butikk.”

3. YOU – messe

Fire elever var misfornøyd, tre elever var passe fornøyd og to elever var veldig fornøyd med dette elementet i karriereveiledningen. De som var misfornøyd med denne veiledningen i valg av linje trakk frem at det var et dårlig organisert tilbud:

”Vi var bare der og vaset. Vi gjorde ikke en dritt. Det var ikke noen som hadde stand som hadde noe med helse- og sosialfag og gjøre. Det gjorde meg ikke noe mer bevisst i valg av linje.”

”Vi kom veldig dårlig ut med veiledningen. Det var mest bare kaos og rot. Det hjalp meg kanskje å styre unna enkelte linjer. Det skulle ha vært litt mer organisert.”

Elevene som var passe fornøyd med denne veiledningen mente at de ikke husket så mye fra denne tiden. De sa:

”Greit nok. Vi var på noe, men jeg husker ikke hva det heter. Det var i tiende. Det var i en stor idrettssal tror jeg.”

Hvilken betydning har karriereveiledningen i 10 klasse trinn på Rognan ungdomsskole for elevenes valg av studieretning i videregående skole?

”Hva man gjorde? Vurderte andre linjer. Hadde nesten bestemt meg. Ble litt usikker. Kan ikke huske noe samtale i ettertid.”

”Hva var det for noe? Jo det husker jeg at vi kunne gå rundt å spørre de ulike linjene å få gratis kanelnurrer. Det hjalp faktisk. På en måte. Vi fikk se hva andre hadde gjort.”

De to elevene som var fornøyde med å dra på denne messen trakk fram at det var positivt å kunne snakke med elevene på de ulike linjene og at det de fikk vite om nye muligheter:

”Man kunne snakke om folka om hvilke utdanninger og karrieremuligheter enn kunne få ved ulike valg av linjer. Hvordan man burde tenke. Vi fikk også snakke med elevene. Det var veldig greit. Det blir litt annerledes enn å sitte på skolen. Jeg synes dette var betydningsfullt i valg av linje.”

4. Elevbedrift

Det var kun en av mine informanter som ikke hadde deltatt i elevbedrift. Av de åtte elevene som hadde vært med på elevbedrift var det kun en som mente at det hjalp litt i valg av linje. Hun sa:

”Kanskje det var til litt hjelp for å velge linje. Som hva man kan tenke seg til å jobbe med. Deretter valgte linje etter det da. Det tror jeg.”

Av de sju elevene som ikke mente det var direkte relevant til valg av linje sa en:

”Det var ganske usaklig at vi skulle strikke votter for elevbedriften. For å være helt ærlig fikk jeg ikke utbytte av bevissthet i valg av linje. Fikk ingenting.”

En annen sa:

”Dette hadde ikke betydning for valg av linje. TCP hjemmetjenester som gikk ut på at vi sannet på gårds plasser. Vi gjorde ikke noe som jeg følte hjalp på valg av linje.”

Samtlige syntes det var en grei erfaring å delta i elevbedrift. Elevene mente det var mer betydningsfullt for å se på hvordan en bedrift fungerte. En sa:

”Det var ikke så betydningsfullt for valg av linje, men mer en opplæring for å starte en bedrift og avslutte den igjen.”

Hvilken betydning har karriereveiledningen i 10 klasse trinn på Rognan ungdomsskole for elevenes valg av studieretning i videregående skole?

En annen sa:

”Det er ikke så relevant til idrettslinjen. Det er liksom helt greit å gjøre det. Jeg lærte jo å søke på jobb og skrive cv. Kjøpe materialer. Sånne ting. Skaffe jobb.”

5. Arbeidsheftet ”Min framtid”

Det var kun en som syntes den hjalp direkte i valg av linje. Den ene mente at den fikk henne til å tenke hva hun ville gjøre videre. En kunne ikke svare da hun ikke kunne huske dette heftet. Tre andre ga uttrykk for at den hjalp litt, men ikke i forhold til den linjen som han gikk akkurat nå. Den hjalp mer i forhold til bevisstheten rundt egen identitet og person. En uttalte:

”Det hjalp meg litt i forhold til interesser og sånne ting. Men det var ikke det som gjorde at jeg havnet her. Jeg ble ikke mer bevisst i valg av linje. Kanskje mer bevisst på seg selv som person. På egne interesser.”

Fire elever fortalte at heftet ikke hadde relevans i bevissthet som person eller valg av linje. En fortalte:

”Det synes jeg bare var noe tøv. Det likte jeg ikke i det hele tatt. Det var unødvendig. Det gjorde ikke meg noe mer bevisst på valg av linje. Vi jobbet ikke så veldig mye med dette. Det vi gjorde var bare sånn matte greier. Slike kjipe ting. Det hadde ikke noe å gjøre med yrket i det hele tatt.”

6. Diverse interesse tester på nett

Alle elevene i undersøkelsen min hadde deltatt i test på nett. Det var kun tre stk som delvis mente de hadde utbytte av denne testen i valg av linje. En elev hadde et direkte utbytte av testen og sa at hun ble mer sikker på valg av linje etter testen. Fem elever fortalte at de ikke hadde utbytte av denne veiledningen. Ingen hadde individuell samtale etter testen. En sa:

”Testene var jo mest for artighetsskyld. Jeg tror ikke man kan basere noe valg av linje på slike tester. Det var ikke noe samtale om selve resultatet av testene. Det var ikke noe utbytte av dette. Jeg ble ikke noe mer bevisst på valg av linje.”

Hvilken betydning har karriereveiledningen i 10 klasse trinn på Rognan ungdomsskole for elevenes valg av studieretning i videregående skole?

”Der kom det fram at jeg burde ta Dans og Drama. Det fikk jeg veldig lyst til å gjøre. Det var karakterheftet som gjorde at jeg ikke fikk lyst til å søke første ønske. Karakterene var så dårlige. Jeg følte at det var behov for samtale etter testen.”

7. Karrieremappe

Sju av informantene var samstemte med at selve karrieremappen ikke hadde hjulpet dem i valg av den linjen de gikk på i videregående skole i dag. En syntes den var av praktisk nytte for å holde orden på papirene. Det var kun en av informantene som mente at den direkte hadde hjulpet henne i valg av linje. Hun sa:

”Kanskje ikke på videregående, men den hjalp nok på ungdomsskolen.”

En av informantene som mente den ikke hadde betydning i valg av linje sa:

”Nei den gjorde ikke det (litt latter). Karrieremappen ligger på hybelen et eller annet sted.”

En annen uttalte:

”Den hadde ganske lite å si. Jeg hadde et hefte i den som jeg gjorde noen oppgaver. Det var liksom slik at jeg ikke så helt vitsen fordi jeg hadde jo allerede bestemt meg.”

En tredje fortalte:

”Jeg synes ikke selve karrieremappen hjalp meg noe særlig mye. Linjen Helse og sosial fant jeg ut av selv.”

4.3.3 Erfaringen med linjen elevene valgte

I intervjufasen på videregående skole spurte jeg elevene om linjen de gikk på var i tråd med karriereveiledningen de fikk i ungdomsskolen. Opplevde elevene at de hadde fått et realistisk bilde på den aktuelle linjen de hadde valgt. Hva har vært nyttig og mindre nyttig i karriereveiledningen for å foreta et bevisst valg av linje? Hvordan følges karriereveiledningen de hadde fått i ungdomsskolen videre opp i videregående skole?

Første spørsmål var om det var noe av elementene i karriereveiledningen som hadde innvirkning på elevens erfaring på linjen de gikk på i videregående skole. Fem av elevene fortalte at besøket i vgs. hadde betydning for valg og som var til deres erfaring av linjen.

Hvilken betydning har karriereveiledningen i 10 klasse trinn på Rognan ungdomsskole for elevenes valg av studieretning i videregående skole?

Samtidig kom det også frem at de satte pris på å få reflektere om de ulike linjene med rådgiver og elever i videregående skole:

”Det må være skolebesøket. Det var betydningsfylt for valg av linje. Da fikk jeg fortalt mer om linjen. Da fikk jeg fortalt hvilke faglige forventninger jeg skulle ha.”

”Kanskje ikke selve karriereveiledningen, men vi har fått en del god informasjon hos rådgivere og elever som har fortalt oss om å gå på linjen.”

En elev uttrykte litt usikkerhet og at han ikke hadde så høye forventninger til linjen. Han mente at hospiteringen hadde delvis innvirkning på egen bevissthet og erfaring med linjen:

”Jeg mistrives i hvert fall ikke her. Jeg hadde nå heller ikke så høye forventninger om denne linjen. Tror ikke jeg er misfornøyd. Jeg visste sånn cirka hva jeg gikk til. Hospiteringen hjalp meg delvis i valg av denne linjen.”

En annen elev trakk frem utplasseringen i arbeidslivet som var mest i samsvar med erfaringen han hadde gjort seg på linjen. Deretter satte han veldig pris på individuell samtale med rådgiver.

To elever var usikker på hva de skulle svar på spørsmålet om de hadde fått et realistisk bilde på linjen de hadde valgt. En mente til slutt at det måtte være utplasseringen i arbeidslivet:

”Jeg tror nok utplasseringen i arbeidslivet hjalp meg mest til valg av linje. Begge utplasseringene var i tråd med mitt yrkesvalg.”

Med spørsmålet om elevene ønsket noe annerledes i karriereveiledningen for å få erfaringsbildet sitt i samsvar med linjen de gikk på, svarte kun to at de hadde fått den hjelpen de trengte i valg av linje. Alle elevene uttrykte seg fornøyd med selve karriereveiledningen. Tre elever så på utfordringen med å kunne få besøke skoler utenfor kommunen som de gikk på i ungdomsskolen. To av disse hadde kommet inn på videregående skoler i en annen kommune enn hjemkommunen. De mente også å ha fått mest informasjon om linjen gjennom venner:

”Det var nok bedre veiledning for de som valgte linje i hjembygda. Der hadde de bedre informasjon om linjene enn til meg.”

Hvilken betydning har karriereveiledningen i 10 klasse trinn på Rognan ungdomsskole for elevenes valg av studieretning i videregående skole?

”Det var flere som hadde lyst til å dra ut på besøk. Jeg synes egentlig det var dumt. Det var ikke et spørsmål en gang. Det var bare at vi ikke fikk lov. Det var en annen som hadde lyst til å dra på denne linjen, men slo dette i fra seg når de ikke visste hvordan linjen var og hvordan det foregikk her. Informasjonen jeg fikk om linjen var mest fra venner ”

Eleven som kom inn på første valget angret delvis på at han ikke valgte andre valget som første valget. Han sa:

”Jeg synes karriereveiledningen var veldig bra. Jeg kunne nok ønsket litt mer besøk på ulike linjer. Det kunne vært bra om det gikk an å dra mer på andre videregående skoler som har Dans og Drama. Altså linjer vi ikke har i kommunen. Skulle kanskje ha hatt mer informasjon om linjene. Litt mer utdypet.”

En elev trakk frem at hun ønsket mer konkret informasjon om faglig innhold og metoder som ble brukt på linjen:

”Vi ble ikke fortalt om noe arbeidsmetoder og slike ting. Det skulle ha vært mer informasjon om det. Jeg er overrasket av metodene på linjen. Jeg synes ikke noe om at vi skal sitte hver for oss og lese i hver sin bok. Når vi er på skolen synes jeg at vi kan være mer aktiv sammen for å lære fagstoffet. Ellers kan vi jo like godt gjøre det hjemme.”

En elev syntes karriereveiledningen stort sett var grei, men savnet mer individuelle samtaler.

En annen elev mente karrieremappen og heftet min framtid kunne vært forbedret:

”Karrieremappen og heftet Min framtid bør forandres. Det trengs å jobbes veldig masse med. Vi gjorde nesten ingenting med dette. Det hjalp dritlite.”

En av mine informanter mente at det kunne bli for mye karriereveiledning, men antydte at elementene bør skape et best mulig inntrykk av hvordan linjene er i videregående skole:

”Jeg vet ikke hvordan det ville blitt hvis vi skulle hatt mer veiledning på valg av linje. Det ville vel gått utover andre ting da. Jeg likte best utplasseringen i arbeidslivet selv om jeg ikke ble mer bevisst om denne linjen jeg går på nå. Jeg har fått vite mer om arbeidslivet. Hvis en kommer inn på den linjen blir en enda mer bevisst på hva en kommer til.”

Hvilken betydning har karriereveiledningen i 10 klasse trinn på Rognan ungdomsskole for elevenes valg av studieretning i videregående skole?

Siste spørsmål var om elevene opplevde at karriereveiledningen ble fulgt videre opp i videregående skole. Ingen av elevene på de tre ulike videregående skolene hadde hatt noe mer karriereveiledning siden de gikk på ungdomsskolen. Karrieremappen hadde de tatt vare på, men den ble enda ikke brukt på de ulike linjene som elevene gikk på i skolen. Uttalelser:

”Vi bruker ikke karrieremappen her. Jeg har ikke tatt den med til skolen ennå. Vi har ikke hatt noe karriereveiledning.”

”Jeg har ikke merket noe til karriereveiledningen ennå. Foreløpig har det ikke vært noe ennå. Har ikke fått beskjed om noe. Det er kun fra ungdomsskolen at vi har fått beskjed om at den skal brukes i videregående.”

”Det har ikke vært noe til nå. Jeg lurte på om det kommer senere. Det er slik at vi selv kan ta kontakt med rådgivere og avtale timer. Jeg vet ikke om det er noen i vår klasse som har gjort det. Det er en gutt i vår klasse som har sluttet og en jente som har flyttet til snekker.”

”Vi har ikke brukt karrieremappen ennå. Vi er nå blitt bedt om å ha den med hit. Vi blir vel til å bruke den senere. Jeg vet ikke hva vi skal bruke den til senere. Vi får vel noe veiledning her også over jul kanskje.”

4.4 Presentasjon av mine funn til rektor i ungdomsskolen

Jeg presenterte mine forskningsdata for rektor. Dessverre var ikke rådgiver tilstedet pga sykt barn. Min presentasjon til skolen ble gjennomført i desember 2008.

Jeg presenterte mine data i forhold til hva som påvirket elevene i valg av linje og betydningen av om de kom inn på første - eller andrevalget i videregående skole. Deretter delte jeg opp i hva av elementene i karriereveiledningen var til nytte og hvordan, hva var ikke til nytte og hvorfor. Resultatene skulle være i form av en powerpointpresentasjon med hovedoverskrifter, krydret med sitater fra intervjuene. Siden jeg kun presenterte mine funn til rektor leste jeg bare opp mine resultatene til rektor.

Før jeg presenterte mine resultater fra elevundersøkelsen ga jeg en beskrivelse av forskningsdesignet i oppgaven. Altså kartlegging av praksis og reglementet i karriereveiledningen for mine informanter i tiende klasse. Mine intervju i ungdomsskole og videregående skole og om min siste fase som blir presentert i dette kapitlet.

Hvilken betydning har karriereveiledningen i 10 klasse trinn på Rognan ungdomsskole for elevenes valg av studieretning i videregående skole?

Etter presentasjonen av mine funn til ungdomsskolen la jeg opp til en diskusjon med rektor om hva de fikk ut av presentasjonen. Vi reflekterte sammen om hvordan de ville bruke resultatene mine til videre arbeid med karriereveiledning i skolen. Til slutt ba jeg rektor oppsummere diskusjonen slik at jeg kunne bruke dette som en del av empirien.

Refleksjon om mine resultater sammen med rektor:

Den viktigste informasjonskilden for valg av linje var klart rådgiver. Kontaktlærer og foreldre var svært lite deltakende i karriereveiledningen i følge mine informanter. Rektor mente dette kunne skyldes at dette er et helt nytt fag og at det måtte jobbes mer for å få etablert dette i skolen. I følge rektor må det fokuseres mer på at kontaktlærer skal følge planen mer aktivt i forhold til valgkompetanse i allmenne fagene.

I likhet med resten av landet velger også elevene på denne skolen fremdeles ut fra et tradisjonelt syn på valg av linje. Argumentet er gjerne at de ulike linjene ikke er så veldig populære eller hensynet til den doble rollen som både karrier Kvinne og husmor. Rektor mener at holdningsendringer på kjønn er svært viktig for at elevene skal unngå å ta et slikt hensyn for videre karrierevalg.

Interessen for selve faget og videre karrieremuligheter betyr mest for elevenes valg av linje. Foreldre og hva venner søker seg inn på av linje i videregående skole betyr mindre for studievalget. Dette ble rektor noe overrasket over og mente at disse funnene er viktige i forhold til hva elevene blir påvirket av i tilknytning til karriereveiledningen i skolen.

Rektor ble overrasket over at elevene i min undersøkelse ikke opplevde feilvalg av linje da de kom inn på andre valget. Derimot trivdes elevene så godt at hvis de skulle ha valgt linje på nytt ville de ha valgt linjen de gikk på nå som første valg. Det kan bety at dette tiltaket om å komme inn på første valget sett alene ikke er godt nok. Dermed kan det være andre faktorer i karriereveiledningen som gjør at elevene velger en linje som de ikke er fornøyd med.

Hvilken betydning har karriereveiledningen i 10 klasse trinn på Rognan ungdomsskole for elevenes valg av studieretning i videregående skole?

Jeg listet opp hva mine informanter mente var viktigst i karriereveiledningen for utbytte av valg av linje:

1. Hospitering i videregående skole.
2. Utplassering i arbeidslivet.
3. Elevbedrift
4. YOU - messe
5. Arbeidsheftet "Min Framtid"
6. Diverse tester på nett.
7. Karrieremappe.

Hospitering i videregående skole er viktig for tryggheten mellom overgangen grunnskole og videregående skole, og det å bli kjent direkte med linjen. Utfordringen videre ble at elevene fikk like mulighet til å besøke linjer i videregående skoler i andre kommuner.

Elementene 2, 3 og 4 i karriereveiledningen har vært positiv for elevene i min undersøkelse. For å bedre valgkompetanse til elevene må disse elementene vise mer relevans til linjen elevene ønsker å søke på. Ellers vil skolen jobbe for bedre organisering av YOU – messen.

De siste elementene i karriereveiledningen var i følge mine informanter av minst betydning for valg av linje i videregående skole. Mappen "Min Framtid" og karrieremappen burde utvikles mer spennende og nyttig for valg av linje. I tillegg skal det fokuseres på at elevene må få bedre muligheter til å reflektere om studievalg etter at de har gjennomført nettesten.

Rektor har høsten 2008 fått bekreftet fra vgs. at elevene som gikk ut av ungdomsskolen våren 2008 er svært lite engasjert i karrieremappen.

Hvilken betydning har karriereveiledningen i 10 klasse trinn på Rognan ungdomsskole for elevenes valg av studieretning i videregående skole?

5 Drøfting

Karriereveiledning er nytt i skolen og ble lovpålagt så sent som i høsten 2008. Det er gjort lite forskning på denne type yrkesveiledning i grunnskolen. Derfor vil mine funn være interessant i forhold til hvordan elevene har opplevd karriereveiledningen fra 2005 til 2008.

I dette kapitlet dreier det seg om min tolkning av mitt datamateriale. Jeg vil drøfte mine funn i forhold til lov og forskrift og annen relevant forskning om yrkesveiledning. Bakteppe for drøftingen blir å reflektere om jeg har fått svar på forskningsspørsmålene som er direkte knyttet til problemstillingen. Ut fra denne reflekteringen forsøker jeg forskningsmessig å komme fram til et mulig svar på forskningsspørsmålene.

Hvilken betydning har karriereveiledningen i 10. Klasse trinn på Rognan ungdomsskole for elevenes valg av studieretning i videregående skole?

I kap. 5.1 innleder jeg til forskningsspørsmål 1 hvor jeg spør om hvordan skolen praktiserer karriereveiledningen i henhold til lov og forskrifter. De ulike tiltakene i den lokale planen som ungdomsskolen praktiserer sin karriereveiledning ut fra skal gi elevene evnen til å finne og bearbeide informasjon som grunnlag for studievalg. Resultatene blir drøftet i de neste kapitlene.

I kap. 5.2 drøfter jeg om hva som påvirker elevenes valg av studieretning i vgs. Jeg reflekterer om jeg har fått svar på forskningsspørsmål 2 og 3. Direkte påvirkning av interesse, fam. og venner. Samt elevenes hensyn til yrke og kjønnsroller i valg av linje. Drøftingen blir også gjort ut fra annen relevant forskning.

I kap. 5.3 drøfter jeg om hvilken betydning det er å komme inn på førstevalg eller andre valg i forhold til om elevene opplever ”feilvalg”. Drøftingen blir gjort ut fra mine elevintervjuer som ble gjort henholdsvis i mai 2008 og oktober 2008.

I kap. 5.4 vil jeg, ut fra mine to empirier / elevintervjuer i mai 08 og okt 08, drøfte hvorvidt de ulike tiltakene i karriereveiledningen var til hjelp for elevene i valg av linje.

I kap. 5.5 drøfter jeg mine funn mot teorien om erfaringslæring og besvare på spørsmålet om relevansen mellom erfaringen elevene gjør i arbeidslivet og valg av linje. Til slutt drøfter jeg i kapittel 5.6 hvordan mine resultater kan brukes til videre utvikling av karriereveiledning.

Hvilken betydning har karriereveiledningen i 10 klasse trinn på Rognan ungdomsskole for elevenes valg av studieretning i videregående skole?

5.1 Karriereveiledning i forhold til praktisering og regelverk

Ut fra problemstillingen ønsket jeg først å få en oversikt om ungdomsskolen jeg forsker på praktiserte karriereveiledningen i trå med regelverket. Jeg stilte derfor følgende spørsmål:

1. Hvordan ble karriereveiledningen praktisert i forhold til lov og regelverk på den ungdomsskolen som jeg gjennomførte min forskning?

Forskriften til Opplæringsloven § 22 – 2 Utdannings- og yrkesrådgiving:

Hva finnes rundt meg?

”Den enkelte eleven har rett til å få rådgivning om utdannings- og yrkesval. Ved overgangen frå grunnskole til videregående opplæring skal det leggjast særleg vekt på rådgiving om kva dei ulike studieretningane fører fram til.”

Hvem er jeg?

”Informasjonen og rådgivinga må leggjast opp slik at eleven gradvis kan utvikle kunnskap og sjølvinnsett og evne til sjølv å kunne ta avgjerd om vidare utdanning og framtidig yrke, utan omsyn til tradisjonelle kjønnsroller.”

Forskningsspørsmålet om praktiseringen av karriereveiledning i henhold til lov og forskrifter vil bli drøftet i alle kapitlene i drøftingsdelen.

5.2 Påvirkning i valg av linje

Ved forskningsspørsmål om hva elevene påvirkes av i valg av linje i videregående får jeg et bilde av hvem som har vært mest involvert i selve karriereveiledningen i skolen. I tillegg vil jeg drøfte om elevene søker seg til studieretninger uten hensyn til tradisjonelle kjønnsroller.

I NOU (2003) kommer det frem at interessen for hva som påvirker ungdommens valg av studieretning har økt i takt med arbeidslivets problemer å rekruttere ungdommer til sine fagområder. Det er også økt oppmerksomhet til omvalg i videregående opplæring. Norge er i tillegg et av de mest kjønnsdelte arbeidsmarkeder i verden.

Herunder ble følgende forskningsspørsmål stilt:

2. Hva er det som har påvirket elevene til valg av til den aktuelle linjen de har søkt seg på i videregående skole?

Hvilken betydning har karriereveiledningen i 10 klasse trinn på Rognan ungdomsskole for elevenes valg av studieretning i videregående skole?

Ut fra denne spørsmålsstillingen som jeg gjennomførte med elevene i mai 2008 fikk jeg følgende rangert: Begrunnelsen for deres valg var: Egen Interesse, familie og til slutt venner.

”Det var egentlig ikke noen som påvirket mitt yrkesvalg. Jeg bare søkte fordi det var det jeg hadde lyst til. Jeg tror det er ei og annen i klassen som har søkt den samme linjen.”

Borgen, Vibe og Røste (2008) kom nesten fram til samme resultat hvor førstevalget i hovedsak var ut fra elevens interesser og utnytting av egne evner. Råd fra foreldre, venner og rådgiver betydde mindre for valg av linje. Derimot fant Nyhus og Fauske (1998) ut at foreldrene betydde mest for elevenes utdanningsvalg. Deretter kom besøk i videregående, rådgiver og til slutt venner. Samtidig vektla elevene at det var et selvstendig valg. Erikson (1971) og Ausubel (1954) fant ut i sin forskning at ungdommen hadde jevngamle venner som størst betydning av egen utvikling av yrkesidentitet.

Denne forskningen peker på at de siste ti årene har elevene blitt mer opptatt av sin egen interesse fremfor foreldrenes betydning i valg av linje i videregående skole. Venner påvirker studievalget i klart mindre grad nå enn hva tidligere forskning har vist. Dette kan tyde på at alle informasjonskanalene via media og internett kan ha mer betydning for formingen av yrkesidentitet? Samtidig kan samfunnets forventninger føre til at elevene velger mer ut fra egen selvstendighet og interesse nå enn tidligere?

I mine funn kom det også fram at foreldrene kan både være til støtte og forvirring i valg av linje. En elev som var med i min undersøkelse hadde veldig lyst til å velge helse- og sosialfag, men ble klart frarådet fra sine foreldre om at denne linjen måtte hun ikke gå pga lite karrieremuligheter. En annen elev ga uttrykk for at foreldrene støttet han i valg av linje og at de stilte mer spørsmål i forhold til om han var helt sikker på det aktuelle studievalget.

Dette peker også Papini (1994), og Grotevatn og Cooper (1986) på i sin forskning. De kom fram til at ungdommer som var mest rolleforvirret hadde mindre frihet i å uttrykke sin egne meninger og utforske alternative verdier og holdninger. Disse kunne kjenne sterk frykt for å bli avvist av foreldrene.

Dette indikerer også på at foreldrene bør inkluderes i karriereveiledningen og samarbeide om felles holdning om å øke statusen i yrkesfaget.

Hvilken betydning har karriereveiledningen i 10 klasse trinn på Rognan ungdomsskole for elevenes valg av studieretning i videregående skole?

I mine intervju med elevene brukte jeg Bæck (2006) sine fire ulike dimensjoner ved valg av linje i videregående. Dette brukte jeg for å få en litt mer dypere forståelse av hva elevene vektla i valg av studie og yrke. Altså yrkesidentitet. De fire dimensjonene for valg av yrke er:

1. *Altruistiske dimensjonen* handler om at eleven har et sterkt ønske om å hjelpe andre mennesker.
2. *Karriereorienterte* vektlegger karriere, høy inntekt og opprykksmuligheter.
3. *Sikkerhet og komfort* har med jobbmulighetene på hjemstedet eller at yrket er populært å gjøre.
4. *Selvrealiseringsdimensjonen* vektlegges viktigheten å ha en fri og uavhengig arbeidssituasjon. Her innebærer også at jobben er interessant i seg selv.

Bæck gjennomførte sin forskning i 1998 og kom frem til at guttene vektlegger karriere. Jentene derimot vektlegger den altruistiske dimensjonen i valg av studie. Mine funn er noe annerledes hvor den altruistiske dimensjonen var likt fordelt i kjønn og den karriereorienterte var dominant hos jentene. Samtidig var selvrealiseringsdimensjonen overrepresentert hos guttene. Det kan bety at de ulike dimensjonene har endret seg noe de siste ti år i valg av linje?

En jente fortalte ut fra en karriereorientert dimensjon:

”Karrieremuligheter; Høgskole eller universitet. Jeg valgte formgivning fordi det var det jeg hadde tenkt å ta. Jeg ble ikke påvirket av noe særlig annet enn meg selv. Jeg bestemte meg ganske tidlig.”

En gutt fortalte ut fra en selvrealisert dimensjon:

”Det er noe jeg elsker å holde på med. Jeg vil tjene på det og kunne leve av det. Selv om jeg ikke blir å tjene så godt. Bare jeg får gjøre noe jeg liker.”

3. I hvilken grad tar elevene hensyn til sammenhengen mellom yrke og kjønnsroller i valg av linje?

Forskningsspørsmål 3 ble stilt i forbindelse med at elevene skal kunne ta sine avgjørelse i valg av studie uavhengig til tradisjonelle kjønnsroller.

Hvilken betydning har karriereveiledningen i 10 klasse trinn på Rognan ungdomsskole for elevenes valg av studieretning i videregående skole?

I de siste årene har fokuset i yrkesveiledningen vært at de ulike linjene i videregående skole ikke må bli jentedominert og guttedominert ut fra hva som er populært hos kjønnene.

Dette kommer fram i opplæringsloven § 22 – 2 Utdannings- og yrkesrådgivning:

”Informasjonen og rådgivinga må leggjast opp slik at eleven gradvis kan utvikle kunnskap og sjølvinnsett og evne til sjølv å kunne ta avgjerd om vidare utdanning og framtidig yrke, utan omsyn til tradisjonelle kjønnsroller.”

Bæck (2006) og Archer (1992) kom fram til at samfunnet har forventninger om at kvinnen skal være familiens viktigste omsorgsgiver og samtidig ta utdanning og gjøre karriere.

Dermed må jentene leve med doble identiteter. Leaper mfl.(1998) og Fagot og Leinbacc (1989) kom fram til at barna i 2 – 3 års alderen ble utstyrt med leker etter kjønn. I mitt intervju med en jente kan jeg antyde at holdningene fremdeles kan være slik. Denne jenta ville velge en guttedominert linje men ombestemte seg etter råd fra egen familie:

”Jeg ville søke meg inn på en linje hvor de graver med gravemaskiner. Jeg hadde lyst til å kjøre lastebil en stund. Det var jo familien som sa at da må du kjøre dagen lang og du får ikke tid til egen familie fordi du må kjøre så mye.”

Markussen (2003) fant fram til at jentene og guttene i ungdomskolen i Akershus fylke søker seg til studieretninger som tilhører tradisjonelle kjønnsroller. I 1994 og 2002 fant han ut at ca 40% av søkerne valgte retning som var et typisk kjønnssegrert. Nyhus og Fauske (1998) fant ut i sin undersøkelse at av 666 elever var det ingen gutter som søkte seg til helse- og sosialfag. Ingen jenter søkte seg til mekaniske fag, elektrofag, trearbeidsfag og tekniske fag.

I min undersøkelse var det kun en gutt blant tiende klassene som søkte seg til en jentedominert linje som var helse- og sosialfag. Ingen av jentene søkte seg til guttedominert linje. Det kan tyde på at karriereveiledningen i skolen må ha økt fokus på å jevne ut de store kjønnsforskjellene på de ulike linjene i vgs.:

”De siste årene har det kun vært en gutt i helse- og sosialfagklassene. Dette er ikke noe særlig populær linje blant guttene.”

Hvilken betydning har karriereveiledningen i 10 klasse trinn på Rognan ungdomsskole for elevenes valg av studieretning i videregående skole?

5.3 Betydning av å komme inn på førstevalg

Markussen (2006) kom frem til at elevene som sluttet i vgs. oppgav feil valg av studieretning. Et tiltak for å hindre feilvalg og dermed frafall i videregående skole var at tiende klassen som gikk ut våren 2008 skulle 90 % av disse få innfridd første ønsket. Jeg ble dermed interessert i om at dette tiltaket kunne være et bidrag for å hindre at elevene følte at de hadde valgt feil linje. I denne sammenheng ble følgende spørsmål stilt:

4. Hvilken betydning har det om elevene kommer inn på førstevalg eller andrevalg i forhold til opplevelsen av feilvalg i videregående skole?

Ut fra mine forskningsdata kom det ikke spesifikt frem at de elevene som kom inn på andre valget opplevde at de hadde valgt feil linje i videregående skole. Det var kun to elever som var med i min undersøkelse som hadde kommet inn på andre valget. Begge trivdes godt på linjen. Den ene fortalte:

”Jeg trives veldig godt. Nå som jeg har kommet inn på linjen hadde jeg hatt dette som første valget. Skulle jeg ha valgt på nytt igjen ville jeg ha valgt denne linjen som første valg.”

Samtidig fortalte samtlige elever i mai 2008, rett etter søknad til vgs. at det var svært viktig å komme seg inn på førstevalget:

”Om jeg ikke kommer inn på første valget i år vil jeg ta et hvileår og prøve å komme inn på musikklinjen til neste år.”

Dette kan bety at elevene er veldig opptatt av å komme seg inn på førstevalget, men etter at de har fått erfaring med linjen kan de allikevel være veldig fornøyd med andrevalget. Samtidig kan tiltaket om at flest mulig skal komme seg inn på førstevalget være viktig for eleven.

Det kan også bety at det kan være andre faktorer i yrkesveiledningen som gjør at elevene opplever at de har valgt feil linje og dermed dropper ut av vgs. Den eneste eleven i min undersøkelse som var usikker på linjen hadde kommet inn på førstevalget. Han sa:

”Jeg valgte jo helse- og sosial for at jeg ikke var noe spesielt skoleflink på ungdomsskolen. Jeg hadde hørt at dette var den mest lette linjen å gå. Jeg hadde lyst til å gå Dans og Drama. Det er jo dette med opptakspoeng. Hadde jeg fått nok poeng ville jeg ha kommet inn. Det var karakterene som styrte valget.”

Hvilken betydning har karriereveiledningen i 10 klasse trinn på Rognan ungdomsskole for elevenes valg av studieretning i videregående skole?

Eleven peker på at karakterene hans hadde styrt valget og at han hadde hørt at linjen skulle være enkel. I oktober 2008 hadde eleven dette å si om sin erfaring med linjen:

”Det er så vanskelig det stoffet. Jeg føler at jeg sliter liksom. Jeg har derfor tenkt mange ganger at jeg vil slutte. Det er ikke så lurt.”

Ut fra disse betraktningen kan jeg antyde at vedkommende ikke viste hva det innebar å gå på denne linjen. Det kan tyde på at han egentlig ønsket å velge Dans og drama, men valgte helse og sosialfag istedenfor. I intervjuet i mai 2008 kom det frem at han var veldig usikker på valg av linje i vgs. Etter nettesten antydet vedkommende at han ikke var sikker på valg av linje:

”Da kom det faktisk frem at jeg burde søke på musikk, dans og drama. Altså tredje valget. Jeg søkte merkelig nok ikke på denne linjen. Det er litt rart. Det er helse og sosial jeg vil gå. Jeg har lyst til å jobbe med mennesker. Jeg er interessert i begge delene.”

Dermed kan en sannsynligvis ikke trekke en enkel konklusjon om at elevene som kommer inn på førstevalget vil automatisk oppleve rett valg av linje. Ut fra disse utsagnene kan det se ut som om at de som kommer inn på førstevalget også kan oppleve usikkerhet i valg av linje og at de som kommer inn på andre valget liker seg svært godt i vgs.

Det kan tenkes at det er andre forhold som feilinformasjon og ulik forventning til linjen. Altså de ulike elementene i karriereveiledningen som også kan være utslagsgivende for feilvalg?

5.4 Elementene i karriereveiledningen

Selve elementene i karriereveiledningen skal i hovedsak gjøre elevene mer bevisst i valg av studieretning. I faget programfag til valg er det ulike element som blant annet er elevtester på skolen til utplassering i arbeidslivet som skal gjøre elevene mer sikker i sitt valg av linje i videregående. Ut fra dette ble spørsmålet slik:

5. Hvordan har elementene i karriereveiledningen i ungdomskolen hjulpet elevene for bevisst valg av studieretning?

I mitt første intervju med elevene i mai 2008 kom det fram at alle var entydig positiv til karriereveiledningen i ungdomskolen. En elev fortalte spontant:

Hvilken betydning har karriereveiledningen i 10 klasse trinn på Rognan ungdomsskole for elevenes valg av studieretning i videregående skole?

”Det var at jeg fikk vite hva de og de linjene handlet om. Hva jeg kunne bli? At man kunne bli rørlegger hvis vi gikk den og den linjen... Det var yrket rett og slett. Jeg opplevde karriereveiledningen som positiv.”

Borgen, Vibe og Røste (2008) og Nyhus og Fauske (1998) kom frem til at den viktigste kilden til kunnskap om studievalg var rådgiver. I min undersøkelse kom jeg også frem til at rådgiver var den som var viktigst i yrkesveiledningen. Dette fortalte blant annet en elev:

”Vi har alltid hatt mulighet til og kunne snakke med henne. Når som helst liksom. Hvis det var noe vi lurte på eller kunne forandre på. Så har hun alltid vært en mulighet.”

Dette kan tyde på at det fremdeles er rådgiver som er mest aktive i yrkesveiledningen. I karriereveiledningen skal hele skolen ha det faglige ansvaret for utvikling av elevens evne til å finne og bearbeide informasjonen for valg av linje i vgs. I følge PTV er rådgiver en sentral person i dette arbeidet, men kontaktlærer har også sin del av ansvaret i karriereveiledningen.

I mitt funn kom jeg fram til at kontaktlærer var lite deltakende i karriereveiledningen:

”Kontaktlærer har ikke gjort så mye. Det meste har rådgiver gjort. Jeg kunne godt tenkt meg til at kontaktlærer kunne pratet mer om dette.”

Ut fra et slikt utsagn tolker jeg at elevene ønsker at kontaktlærer involverer seg mer i karriereveiledningen. Borgen, Vibe og Røste (2008) fant også ut at kontaktlærer var lite involvert i karriereveiledningen. Målt opp mot rådgiver med 38 % fikk kontaktlærer 2% og andre lærere 1 % i oppslutningen for kilde til kunnskap om utdanningsvalg.

Dette kan også tolkes at det har vært liten tradisjon i skolen at andre en rådgiver skal involvere seg i elevenes utdanningsvalg. Spørsmålene vil da være: Hvordan blir kontaktlærere og andre lærere involvert i karriereveiledningen? I hvilken grad er lærerne med på å utforme karriereveiledningen i skolen?

I karriereveiledningsplakaten står det at *Karriereveiledning må skje i samspill med de foresatte*. Borgen, Vibe og Røste (2008) kom frem til at foreldrene fikk en oppslutning på 11%. Altså den informasjonskilden som kom rett bak rådgiver på 38 %. Jeg kom også fram til at foreldrene var lite involvert i karriereveiledningen på skolen:

Hvilken betydning har karriereveiledningen i 10 klasse trinn på Rognan ungdomsskole for elevenes valg av studieretning i videregående skole?

”Foreldrene sa det var fint at du går videre, men de var ikke så utrolig engasjert.”

Samtidig fortalte den ene eleven som opplevde at foreldrene var involvert i selve karriereveiledningen som noe positivt:

”Jeg følte absolutt at foreldrene var engasjerte. Jeg fikk jo høre en masse spørsmål fra mine foreldre om jeg var sikker på dette studievalget. Dette bidro absolutt positivt.”

Dette kan bety at foreldrene kan være en positiv ressurs for å bevisstgjøre elevene i studievalget også gjennom karriereveiledningen i skolen. Nordhal (2003) bekrefter i sin forskning at foreldrene har en grunnleggende positiv holdning til utdanning. Ut fra denne forskningen tyder det på at foreldrene kan være en positiv ressurs i karriereveiledningen.

Tiltakene i karriereveiledningen

Borgen, Vibe og Røste (2008) kom frem til at elevene rangerte utdanningsmesser og skriftlig informasjon med en oppslutning på 10 %. Utfordringen var i forbindelse med overgangen mellom grunnskole og videregående skole. Elevene som var best rustet i forhold til overgangen mellom utdanningsnivåene da de fikk direkte rådgivning og veiledning. Altså en – til en møter som det viktigste tiltaket i forbindelse med valg av linje.

Mine funn:

Ungdomsskolen i mai 2008:

1. Elevbedrift. 2. Utplassering i arbeidslivet. 3. Hospitering i vgs. 4. YOU - messe. 5. Arbeidsheftet *Min framtid*. 6. Diverse tester på nett. 7. Karrieremappen.

Videregående skole i oktober 2008:

1. Hospitering i vgs. 2. Utplassering i arbeidslivet. 3. YOU – messe. 4. Elevbedrift. 5. Arbeidsheftet ”Min Framtid”. 6. Diverse tester på nett. 7. Karrieremappen.

Mine resultater viser noe ulik oppslutning i hva elevene mente hadde betydning for å gjennomføre et bevisst utdanningsvalg. Resultatene ble kategorisert ut fra hva flertallet av mine informanter rangerte høyest av tiltakene i karriereveiledningen. I denne drøftingen velger jeg å rangere elementene ut fra summen av begge undersøkelsene:

Hvilken betydning har karriereveiledningen i 10 klasse trinn på Rognan ungdomsskole for elevenes valg av studieretning i videregående skole?

1. Hospitering i vgs.

Ut fra mine to undersøkelser kom ”hospitering i vgs.” som det elementet som hadde mest betydning for at elevene ble bevisst i sitt utdanningsvalg. Dette kom til uttrykk slik:

”Det hjalp. Jeg var ikke så nervøs da jeg kom hit. Jeg visste hvor jeg skulle gå. Jeg kjente meg igjen da jeg kom hit. Jeg besøkte to videregående skoler.”

”Det gjorde meg tryggere på overgangen mellom ungdomsskole og videregående skole.”

Det som elevene trakk fram som mest positivt var at de følte seg tryggere da de begynte i vgs. I likhet med forskningen til Vibe, Borge og Røste (2008) kan det tyde på at det er overgangen mellom grunnskolen og vgs. som kanskje er mest vesentlig for at elevene skal føle seg trygge og bli sikre på sitt utdanningsvalg.

Nyhus og Fauske (1998) kom fram til samme tiltak (før karriereveiledningen kom inn i skolen) med besøk i videregående skole, nest etter foreldrene, som det viktigste bidraget til betydningen av utdanningsvalget. Dette kan bety at dette er et element i karriereveiledningen som må tas på alvor hvor elevene også gir uttrykk i mine funn at:

”Jeg synes karriereveiledningen var veldig bra. Jeg kunne nok ønsket litt mer besøk på ulike linjer. Det kunne vært bra om det gikk an å dra mer på andre videregående skoler som har Dans og Drama. Altså linjer vi ikke har i kommunen. Skulle kanskje ha hatt mer informasjon om linjene. Litt mer utdypet.”

Ut fra et slikt utsagn kan det tyde på at selve besøket i vgs. er viktig for eleven, men at tilbudet må bli bedre for de som er nysgjerrig på andre linjer som ikke finnes i kommunen. Et annet moment er også at elevene ga klart uttrykk for et behov for å få reflektere etter hospiteringen:

”Det må være skolebesøket. Det var betydningsfylt for valg av linje. Da fikk jeg fortalt mer om linjen. Da fikk jeg fortalt hvilke faglige forventninger jeg skulle ha.”

2. Utplassering i arbeidslivet

”Jeg tror nok utplasseringen i arbeidslivet hjalp meg mest til valg av linje. Begge utplasseringene var i tråd med mitt yrkesvalg.”

Hvilken betydning har karriereveiledningen i 10 klasse trinn på Rognan ungdomsskole for elevenes valg av studieretning i videregående skole?

Utplasseringen i arbeidslivet kom svært godt ut i begge intervjurundene med elevene. Dette elementet kom ut som rangering nummer to i mai 2008 og oktober 2008. Elevene ga uttrykk for at dette var direkte nyttig for valg av linje. En jente fortalte i mai 2008:

”I utplasseringen var jeg i barneskolen. Prøvde meg som lærer der. Det var artig å planlegge en time.”

I det andre intervjuet i vgs med den samme jenta i oktober 2008 fortalte hun at:

”Jeg likte godt å være utplassert som lærer. Fikk være med å planlegge en time. Det var i tiende. Det har jeg tenkt til å bli. Kanskje formgivningslærer. Har fremdeles like mye lyst lit å bli lærer i dag som i tiende. Utplasseringen var betydningsfull for valg av linje.”

Dette indikerer på et solid funn hvor elevene syntes det var et nyttig element i valg av linje i begge intervjurundene. Erikson (1971) kom også fram til at ungdommen i denne aldersgruppen hadde behov for å utforske utdanningsmessige og yrkesmessige muligheter for utvikling av yrkesidentitet.

Utplasseringen i arbeidslivet var mest positivt for de elevene som fikk praksisplass hvor de ville i forhold til den linjen de ønsket å komme inn på. Elevene som ikke fikk utbytte av utplasseringen fikk ikke den praksisplassen som var relevant til linjen i vgs.:

”I tiende var jeg utplassert i butikk. Da fikk jeg erfaring i å jobbe i butikk. Denne erfaringen hadde ikke så mye å si for valg av linjen jeg går nå, men jeg lærte jo hvordan det var å jobbe i butikk.”

Ut fra disse resultatene kan det se ut som at yrkesrelevansen til linjen er avgjørende for at elevene skal føle at utplasseringen i arbeidslivet kan hjelpe på bevisstheten til videre studier:

”Det hjalp masse. Det var fordi jeg fikk være hvor jeg ville. Jeg dro hit og jobbet med lydteamet. Det gjorde meg rett og slett bombesikker på valg av linje. Det hjalp faktisk veldig mye. Jeg fikk innsyn i et yrke. Ikke bare å bruke utplasseringen for å få seg en sommerjobb.”

3. Elevbedrift

Elevbedrift – entreprenørskap er en pedagogisk metode som skal gi eleven naturlig nysgjerrighet og skapertrang. Et eksempel på elevbedrift på denne skolen var *elevbedriften*

Hvilken betydning har karriereveiledningen i 10 klasse trinn på Rognan ungdomsskole for elevenes valg av studieretning i videregående skole?

kringleriet hvor elevene kunne tilby bake varer til lokalbefolkningen i bygda. Elevene bakte på bestilling fra kundene.

Elevene skulle lære å starte, drive og avvikle egen bedrift. Grunnlaget for bedriften er elevenes egne ideer, basert på kunnskap om lokalmiljøet.

Elevbedrift fikk ut fra intervjuene med elevene i mai og oktober litt mer oppslutning enn YOU – messen i forhold til nytte av valg av studieretning. I mai før elevene hadde noe erfaring med opplæringen i vgs. var samtlige positive og følte at dette hadde mest eller på lik linje med utplassering i arbeidslivet for valg av linje:

”Vi hadde elevbedrift i niende. Det var en artig opplevelse. Det var i samsvar i valg av studieretning.”

I oktober etter at elevene hadde begynt i vgs. var de fremdeles positive til dette elementet i karriereveiledningen, men opplevde ikke at dette var i samsvar med linjen de gikk på:

”Det var ganske usaklig at vi skulle strikke votter for elevbedriften. For å være helt ærlig fikk jeg ikke utbytte av bevissthet i valg av linje. Fikk ingenting.”

Ut fra mine data kom det frem at elevene likte dette elementet mest for å en erfaring i å etablere en bedrift for så å avvikle den igjen:

”Det var ikke så betydningsfullt for valg av linje, men mer en opplæring for å starte en bedrift og avslutte den igjen.”

Forskningsdataene her indikerer på at praksisen på denne skolen innfrir målet om at elevene skal få innsyn i organiseringen av å starte- og avvikle egen bedrift. Samtidig blir utfordringen å skape relevant erfaring til studieretningen eleven ønsker seg for valg av linje i vgs.

4. YOU – messe

Dette var en stand hvor de ulike programfagene var utstilt på en messe. Utdanningsmessen har som mål å gjøre det lettere for eleven og velge linje. Elevene kan her ha muligheten til å finne ut mer om de forskjellige utdanningsprogrammene. Det var mulighet for eleven å snakke med de personene de ønsket informasjon fra.

Hvilken betydning har karriereveiledningen i 10 klasse trinn på Rognan ungdomsskole for elevenes valg av studieretning i videregående skole?

Dette elementet i karriereveiledningen fikk best oppslutning etter at elevene hadde fått erfaring med linjen i vgs., og litt bedre oppslutning i ungdomskolen. Mine data viser at elevene satte pris på å få treffe elever og lærere som hadde med den aktuelle linjen som elevene var interessert i å oppsøke. Elevene kunne dermed stille spørsmål til de involverte parter som hadde direkte kunnskap om studieretningen.

”Jeg var på messe. Det var kjempe gøy. Masse spennende å få høre fra de som var der. Det var de som hadde mitt første ønske. Jeg kunne stille spørsmål til hvem som helst som hadde med den linjen å gjøre.”

Det kan tyde på at svakheten i selve gjennomføringen av dette elementet, ut fra elevenes synspunkter, var selve organiseringen av YOU – messen. I tillegg kan det tyde på at messen hadde liten relevans til linjen de var kommet inn på. Samtidig opplevde elevene at messen hjalp dem til å styre unna enkelte linjer. Dette kom til uttrykk slik:

”Vi var bare der og vaset. Vi gjorde ikke en dritt. Det var ikke noen som hadde stand som hadde noe med helse- og sosialfag og gjøre. Det gjorde meg ikke noe mer bevisst i valg av linje.”

”Vi kom veldig dårlig ut med veiledningen. Det var mest bare kaos og rot. Det hjalp meg kanskje å styre unna enkelte linjer. Det skulle ha vært litt mer organisert.”

Denne kritikken kom fra elevene først da jeg intervjuet dem på videregående skole. Altså i siste intervjufase. Det kan tyde på at elevene har mer referanse til elementet etter at de har fått erfaring med selve linjen de hadde kommet inn på i høst.

5. Arbeidsheftet ”Min framtid”

Min framtid skulle bevisstgjøre elevene i forhold til utdannings- og yrkesvalg i et helhetlig perspektiv. Heftet var et sentralt redskap i skolens karriereveiledning. Den fulgte elevene fra 9. til 10. trinn. Heftet inneholdt oppgaver som gjorde det relevant til bruk i forskjellige fag, som samfunnsfag, norsk og matematikk. Ansvarlig var PTV-lærer.

Arbeidsheftet fikk nesten like stor oppslutning i begge intervjurundene. I mai 2008 syntes elevene generelt at heftet ga dem utbytte i valg av linje:

Hvilken betydning har karriereveiledningen i 10 klasse trinn på Rognan ungdomsskole for elevenes valg av studieretning i videregående skole?

”Fremtiden i våre hender. Det var også veldig greit. Vi hadde noen timer der vi hadde jobbet med hele klassen. Diskuterte oppgavene sammen. Det har vært veldig greit.”

Etter at elevene hadde fått erfaring med linjen syntes de ikke at dette elementet var så attraktivt lenger. Fire av ni informanter syntes ikke at dette elementet i karriereveiledningen ga de utbytte i det hele tatt i valg av linje:

”Det synes jeg bare var noe tøv. Det likte jeg ikke i det hele tatt. Det var unødvendig. Det gjorde ikke meg noe mer bevisst på valg av linje. Vi jobbet ikke så veldig mye med dette. Det vi gjorde var bare sånn matte greier. Slike kjipe ting. Det hadde ikke noe å gjøre med yrket i det hele tatt. ”

Disse funnene tyder på at arbeidsheftet ikke ga tilstrekkelig kunnskap om studieretningene og utvikling av yrkesvalg. Relevansen til allmennfagene og yrkesvalg i et helhetligperspektiv kom skjevt ut. Elevene ga klart uttrykk for at oppgavene i arbeidsheftet ikke hadde noe med yrket å gjøre. I tillegg kom det klart fram fra elevene at heftet måtte det jobbes mer med for å gjøre den mer interessant og mer relevant til valg av studieretning:

”Heftet Min framtid bør forandres. Det trengs å jobbes veldig masse med. Vi gjorde nesten ingenting med dette. Det hjalp dritlite.”

6. Diverse tester på nett

Vilbli.no er informasjon om yrker, utdanningsveier og intervjuer av elever, lærlinger og yrkesutøvere. Hva innebærer videregående opplæring? I tillegg har den linker til søknad på vgs. og interessedestene til nav. Nav.no er en interessedest som består av 120 spørsmål. Her anmodes eleven til å svare mest mulig spontant får og få det best mulige resultatet. Det ferdige resultat er ment for å reflektere over og systematisere interessene til eleven.

Mine funn viser at diverse tester på nett hadde liten oppslutning både i mai 2008 og oktober 2008. Borgen, Vibe og Røsten (2008) fikk i sin undersøkelse av internett bare en oppslutning på 6% som betydning for valg av linje i vgs. Mine informanter så mer på disse testene som for artighetsskyld og mente at dette ikke hjalp de i valg av linje, men fikk mer en pekepinn på egne interesser.

Hvilken betydning har karriereveiledningen i 10 klasse trinn på Rognan ungdomsskole for elevenes valg av studieretning i videregående skole?

”Testene var jo mest for artighetskyld. Jeg tror ikke man kan basere noe valg av linje på slike tester. Det var ikke noe samtale om selve resultatet av testene. Det var ikke noe utbytte av dette. Jeg ble ikke noe mer bevisst på valg av linje.”

Samtidig kan det også tyde på at elevene har behov for samtale etter en slik test for å få et bedre utbytte av dette elementet i karriereveiledningen. Eleven som var mest usikker på om han var kommet inn på ”rett linje” ga klart uttrykk på at han savnet samtale etter testen:

”Der kom det fram at jeg burde ta Dans og Drama. Det fikk jeg veldig lyst til å gjøre. Det var karakterheftet som gjorde at jeg ikke fikk lyst til å søke første ønske. Karakterene var så dårlige. Jeg følte at det var behov for samtale etter testen.”

Et annet moment som også kom fram i dette intervjuet var at karakterene også var med på å styre elevens valg av linje i vgs. Markussen (2008) fant fram i sine undersøkelser at karakterene hadde betydning for valg av linje i vgs. Jo bedre karakterer elevene hadde i tiende klassen jo større sannsynlighet vil de søke seg til studieforbereende. I karriereveiledningen bør en derfor være også være oppmerksom på at elevene i stor sannsynlighet planlegger sine utdanningsambisjoner ut fra karakterheftet.

7. Karrieremappen

Karrieremappen hadde tre hovedfunksjoner:

- *Den skal fungere som elevens arkiv som skal samle all dokumentasjon relatert til karriereveiledning. Karrieremappen oppdateres derfor kontinuerlig.*
- *Innholdet i mappen skal danne grunnlaget for utarbeiding av elevens individuelle karriereplan.*
- *Den skal fungere som en ”stafettpinne” mellom skoleslagene, hvor den videregående skole mottar og bygger videre på det arbeidet som er påbegynt i grunnskolen. Dette skal bidra til å sikre helhet og kontinuitet i det 13-årige skoleløp for eleven.*

Karrieremappen var klart det elementet i karriereveiledningen, i følge mine informanter, som hadde minst betydning for valg av linje i vgs. Dette viser mine resultater fra begge mine intervju. Ut fra mine data tyder det på at karrieremappa innfridde best som arkiv for å samle dokumentasjonen som elevene hadde gjennomgått igjennom karriereveiledningen.

Hvilken betydning har karriereveiledningen i 10 klasse trinn på Rognan ungdomsskole for elevenes valg av studieretning i videregående skole?

”Karrieremappen har vært veldig greit å få samlet alt av informasjon som hadde med karriereveiledningen. For litt oversikt over alt.”

Ut fra mine data kom det frem at elevene ikke syntes at karrieremappa hadde noen direkte betydning for valg av linje i vgs.:

”Nei den gjorde ikke det (litt latter). Karrieremappen ligger på hybelen et eller annet sted.”

”Den hadde ganske lite å si. Jeg hadde et hefte i den som jeg gjorde noen oppgaver. Det var liksom slik at jeg ikke så helt vitsen fordi jeg hadde jo allerede bestemt meg.”

Samtidig kom det frem i mine funn at kontaktlærer var lite involvert i bruken av karrieremappen:

”Det var kontaktlærer som ga oss karrierepermen. De har ikke vært særlig deltakende i dette.”

Disse funnene kan indikere på at elevene viser liten interesse for mappen når læreren er lite deltakende i selve karrieremappen. Samtidig viser også mine funn at vgs ikke følger opp karrieremappen som elevene har med seg fra ungdomskolen. Ingen av mine informanter som gikk på fire forskjellige vgs. har brukt mappen:

”Jeg har ikke merket noe til karriereveiledningen ennå. Foreløpig har det ikke vært noe ennå. Har ikke fått beskjed om noe. Det er kun fra ungdomskolen at vi har fått beskjed om at den skal brukes i videregående.”

I samtale med rektor kunne hun bekrefte at videregående skole har gitt tilbakemelding om at elevene som gikk ut av tiende i 2008 ikke viste noen interesse for karrieremappen. Ut fra denne empirien kan det tyde på at karrieremappen som skal fungere som en ”stafettpinne” mellom skoleslagene ikke helt fungerer.

Dataresultatene kan tyde på at karrieremappen må gjøres mer nyttig i forhold til at eleven opplever mappen ut fra at de utvikler evnen til å finne og bearbeide informasjonen for studievalg. Ansvarlige parter som kontaktlærer i ungdomsskole og vgs. bør dermed bruke karrieremappen mer aktivt for at elevene skal bli mer interessert og dermed føle nytten av mappen.

Hvilken betydning har karriereveiledningen i 10 klasse trinn på Rognan ungdomsskole for elevenes valg av studieretning i videregående skole?

5.5 Erfaringslæring i karriereveiledningen

I karriereveiledningen skal elevene bli mest mulig kjent med videregående skole og hvilke karrieremuligheter de ulike linjene gir. I en sosiokulturell kontekst er begrepet situert læring blitt sentralt. Det betyr at bare teorien alene ikke er nok. Teorien må kombineres med aktivitet og settes inn i en kontekst.

Illeris (2000) og Ødegård (2003) skriver at Dewey mente at skolens viktigste oppgave var å bygge broer mellom samfunnet og barna. Et sentralt trekk var å integrere teori og praksis mest mulig. I dag er den tradisjonelle yrkesveiledningen gått mer fra muntlig og skriftlig informasjon om studieretningen til at elevene skal få prøve seg ute i arbeidslivet for å bli kjent med yrket. Dermed skal elevene bli mer bevisst på valg av linje i vgs. gjennom erfaring i arbeidslivet. Etterpå vil eleven reflektere over denne erfaringen med nye spørsmål og undringer. Gjennom arbeidet med karrieremappen skulle danne grunnlaget for elevenes studievalg.

6. Hvordan er relevansen mellom erfaringen elevene gjør seg i arbeidslivet og valg av linje i vgs?

Ut fra mine forskningsresultater kom jeg fram til at hospitering i vgs., utplassering i arbeidslivet og elevbedrift var de tre elementene i karriereveiledningen som hadde mest betydning for elevenes studievalg. En elev uttalte etter å ha begynt i vgs.:

”Jeg likte godt å være utplassert som lærer. Fikk være med å planlegge en time. Det var i tiende. Det har jeg tenkt til å bli. Kanskje formgivningslærer. Har fremdeles like mye lyst til å bli lærer i dag som i tiende. Utplasseringen var betydningsfull for valg av linje.”

Mine empirier kan tyde på at elevene blir mer sikker på eget studievalg etter å ha gjort erfaring i arbeidslivet og dermed utvikler yrkesidentitet som er i samsvar med teorien til mesterlære. Nielsen og Kvale (1999) skriver nettopp at eleven utvikler ny faglig yrkesidentitet med å være i selve praksisfellesskapet.

Mine data er også i samsvar med Illeris (2000) og Tveiten (2008) som skriver at det er viktig for elevene å se sammenhenger og mening etter en erfart situasjon. Dermed har de et behov for å se relevansen til valg av linje. Dette kommer frem hos en elev som ikke så relevansen mellom erfaringen i elevbedrift og et bevisst studievalg:

Hvilken betydning har karriereveiledningen i 10 klasse trinn på Rognan ungdomsskole for elevenes valg av studieretning i videregående skole?

”Det var ganske usaklig at vi skulle strikke votter for elevbedriften. For å være helt ærlig fikk jeg ikke utbytte av bevissthet i valg av linje. Fikk ingenting.”

Eleven uttrykker at erfaringen med å strikke votter ikke var i samsvar med valg av linje. Dermed samsvarer mitt funn med Ødegård (2003) sin teori. Nemlig at entreprenørskap i skolen bør knyttes til elevens fag og studie for at erfaringen skal oppleves som nyttig og bidra til faglig utvikling.

En utfordring i karriereveiledningen er at teorien må knyttes til en aktivitet. Dermed må det være sammenheng mellom de ulike tiltakene som elevene deltar i karriereveiledningen. Elevene skal på bakgrunn av opplevelsene i arbeidslivet treffe egne rasjonelle valg basert på selvinnsikt gjennom veiledning. Karrieremappa skulle til slutt danne grunnlaget for elevens valg av linje og yrke. Samtidig sier elevene at mappen hadde lite å si for studievalget:

”Den hadde ganske lite å si. Jeg hadde et hefte i den som jeg gjorde noen oppgaver. Det var liksom slik at jeg ikke så helt vitsen fordi jeg hadde jo allerede bestemt meg.”

5.6 Kunnskapsutvikling i skolen

7. Hvordan har ungdomsskolen tenkt å bruke resultatene mine i videre utvikling av karriereveiledning?

I min siste fase av forskningsdesignet fikk jeg dessverre ikke diskutert mine forskningsresultater sammen med alle de ansvarlige parter for karriereveiledningen i skolen. Målet var å få en diskusjon omkring mine funn i forhold til hva rektor, rådgiver og kontaktlærer fikk utbytte av min presentasjon. Resultatet ble at jeg kun presenterte mine resultater til rektor.

Jeg fikk dermed ikke noe svar på hvordan de involverte parter i yrkesveiledningen fikk utbytte av mine forskningsdata for videre utvikling av karriereveiledningen i ungdomsskolen.

Ogden (2005) peker på at skolen kjennetegnes av målkonflikter hvor politikere og ulike parter i selve skolen har ulike forventninger om kvalitetskrav. Det hadde dermed vært et interessant tema og sammenligne både elevens, rådgiveren og lærernes opplevelse av

Hvilken betydning har karriereveiledningen i 10 klasse trinn på Rognan ungdomsskole for elevenes valg av studieretning i videregående skole?

karriereveiledningen. Noe av min empiri viser at elevenes og rektors oppfatning av hva som er viktig i en karriereveiledning ikke har vært helt samsvarende.

I min empiri kom det frem at guttene og jentene søkte seg til tradisjonelle jentedominerte og guttedominerte linjer i videregående skole. I tillegg betydde det svært mye for elevene at de kom seg inn på førstevalget. Da elevene hadde fått erfaring med linjen var elevene som hadde kommet inn på andrevalget svært tilfreds med linjen i videregående. Funnet kan dermed tyde på at ungdomsskolen, videregående og næringslivet fremdeles ikke har lyktes med å utjevne kjønnsforskjellene på de ulike kjønnsentrerte linjene.

Derimot var det et overraskende funn at alle elevene i min undersøkelse var tilfreds med andrevalget. I min undersøkelse var det kun en elev som var usikker i valg av linje. Eleven som opplevde misnøye var kommet inn på førstevalget. Dermed kan det være andre faktorer som kan være mer viktig i forhold til opplevelsen av å ta et riktig studievalg.

Rektor viste stor interesse for elevenes vurderinger. Ut fra hva elevenes vurderinger mente var mest nyttige tiltak i karriereveiledningen:

1. Hospitering i videregående skole.
2. Utplassering i arbeidslivet.
3. Elevbedrift
4. YOU - messe
5. Arbeidsheftet "Min Framtid"
6. Diverse tester på nett.
7. Karrieremappe.

De tre siste rangerte elementene i karriereveiledningen hadde minst oppslutning i forhold til at det hjalp elevene til et bevisst utdanningsvalg. I følge min empiri var kontaktlærerne lite involvert i disse elementene. Rektor mente at lærerne skulle involveres i selve yrkesveiledningen i de ulike fagene er helt nytt og dermed i liten grad implementert i selve karriereveiledningen.

Et annet moment var at rektor hadde fått tilbakemelding fra vgs. at selve karrieremappa hadde liten oppslutning av kullet som gikk ut våren 2008. I likhet med mine resultater viser elevene

Hvilken betydning har karriereveiledningen i 10 klasse trinn på Rognan ungdomsskole for elevenes valg av studieretning i videregående skole?

liten interesse- og at karrieremappen hadde liten eller ingen betydning for valg av linje. Det kan bety at skoleslagene ikke har gjort karrieremappen nok interessant for elevene. Dette vil være i forhold til at mappen skal bidra til et bevisst studievalg og betydningen av å utvikle en begynnende yrkesidentitet for videre karrierevalg:

”Karrieremappen og heftet Min framtid bør forandres. Det trengs å jobbes veldig masse med. Vi gjorde nesten ingenting med dette. Det hjalp dritlite.”

Kvale (1997) skriver at fenomenologien setter menneskets subjektive opplevelse av omverden i sentrum hvor en kan se etter ulike meninger og sammenhenger. Det betyr at folk ikke opplever verden likt. Dermed vil de ulike involverte parter i karriereveiledningen kunne ha ulike oppfatninger, meninger og intensjoner for de ulike handlinger. Et slikt perspektiv vil kunne hjelpe meg å finne ut forskjeller og variasjoner mellom elever, rådgiver, lærere og rektor. Et slikt utgangspunkt vil dermed også kunne gi et mer klart bilde av hvordan hele ungdomsskolen oppfatter og dermed arbeider for å nå et felles mål i karriereveiledningen.

I min presentasjon pekte jeg på at elevene ikke hadde samtale etter nettestene. Rektor hadde en annen oppfatning av funnet. Rektor mente at elevene fikk samtale med rådgiver etter nettesten, men viste ikke helt klart om kontaktlærerne også hadde samtale med elevene. Ut fra en av elevenes uttalelser kan det tyde på at elevene hadde snakket noe med rådgiver om testen:

”Vi snakket litt om testen etterpå i skolen, men ikke noe elevsamtale. Jeg kunne godt tenkt meg til at kontaktlærer kunne pratet mer om dette.”

Elevene som ønsket seg på hospitering i vgs. utenfor kommunen var heller ikke i samsvar med rektors oppfatning. Hun mente at alle fikk tilbudet om å dra på hospitering hvor de selv ønsket. Derimot mente elevene som ønsket seg til hospitering utenfor kommunen ble avvist:

”Det var flere som hadde lyst til å dra ut på besøk. Jeg synes egentlig det var dumt. Det var ikke et spørsmål en gang. Det var bare at vi ikke fikk lov. Det var en annen som hadde lyst til å dra på denne linjen, men slo dette i fra seg når de ikke visste hvordan linjen var og hvordan det foregikk her. Informasjonen jeg fikk om linjen var mest fra venner

Hvilken betydning har karriereveiledningen i 10 klasse trinn på Rognan ungdomsskole for elevenes valg av studieretning i videregående skole?

6 Avslutning

Mitt mål med denne oppgaven er å skaffe kvalitativ forskningsbasert kunnskap om forhold som kan gi opplysning om hvilken betydning karriereveiledning kan ha for elevenes valg av studieretning. Jeg mener forskningen er viktige opplysninger for hva som kan styre elevenes studievalg når en skal legge til rette karriereveiledning i skolen. Ut fra min forforståelse av annen faglitteratur og mine fire forskningsfaser / empirier vil jeg oppsummere en konklusjon ut fra problemstillingen:

Hvilken betydning har karriereveiledningen i 10. Klasse trinn på Rognan ungdomsskole for elevenes valg av studieretning i videregående skole?

6.1 Gjennomføring av karriereveiledning i henhold til lov og forskrift

For å få en dypere forståelse av intensjonene i karriereveiledningen valgte jeg å undersøke lov og forskrifter for yrkesveiledningen som skal sikre elevene for veiledning av et bevisst utdanningsvalg. Hvordan valgte ungdomsskolen lokalt sin gjennomføring av yrkesveiledning til elevene ut fra lov og forskrift om karriereveiledning?

Ut fra mine fire forskningsfaser fikk jeg et innblikk i hvordan ungdomsskolen lokalt løser karriereveiledningen i henhold til lov og forskrifter. Forskningsfasene innebar samtale med rektor og rådgiver, sytten elevintervju, ett telefonintervju og til slutt en presentasjon av mine funn til ungdomsskolen som driver karriereveiledningen.

6.2 Betydningen av førstevalg og andrevalg i forhold til opplevelsen av feilvalg

Mitt andre forskningsspørsmål var om hvilken betydning det hadde for elevene om de kom inn på førstevalg eller andre valg i vgs. I den regionale planen for karriereveiledning blir Markussen sin forskning lagt til grunn for at elever som ikke kommer inn på første valg i vgs opplever ”feilvalg”. Ut fra den lokale handlingsplanen på ungdomsskolen valgte de tiltaket at 90 % av elevene skulle få innfridd sitt førsteønske for å hindre ”feilvalg” og dermed frafall i vgs.

Etter første elevintervju var jeg overbevist om at dette tiltaket var viktig for å sikre elevenes opplevelse av å velge riktig studievalg. I elevintervjuet mai 08 fortalte samtlige av mine informanter at det betydde svært mye for dem å komme inn på førstevalget. Min forforståelse

Hvilken betydning har karriereveiledningen i 10 klasse trinn på Rognan ungdomsskole for elevenes valg av studieretning i videregående skole?

var at elevene som kom inn på førstevalget i vgs. trivdes mest og dermed følte at linjen var et riktig studievalg.

Etter at elevene hadde fått erfaring med linjen i vgs. var elevene som hadde kommet inn på andrevalget mest fornøyd med studievalget. Jeg ble overrasket over at den eneste eleven som opplevde misnøye med linjen hadde kommet inn på førstevalget. Det kan bety at det kan være andre forhold som kan ha mer betydning for opplevelsen av "feilvalg" i vgs. I så fall må dette forskes mer på fordi datagrunnlaget i denne oppgaven er begrenset.

Ut fra mine funn tolker jeg at opplevelsen av "feilvalg" har mer sammenheng med at eleven ikke opplever linjen er i samsvar til egne forventninger. Et annet fenomen er at eleven opplevde spesielt karrieremappen, heftet "Min framtid" og utplassering i arbeidslivet som lite betydningsfullt for å bli kjent med linjen og videre studievalg.

Samtidig vil jeg trekke fram at eleven ikke fikk reflektere over resultatet etter nettesten. Resultatet av egne interesser var nemlig ikke i samsvar med hvilke linje han egentlig ønsket å komme inn på. Resultatet kan tolkes at det kan være av stor betydning for eleven å få en samtale etter testen for å klargjøre ønske av linje.

6.3 Påvirkning av studievalg

I dag kan det se ut som om interessen for selve faget har mest betydning for valg av linje i vgs. Tidligere forskning har vist at venner kan ha mest betydning for utvikling av egen yrkesidentitet. Min forhåndsmening var at foreldrene hadde mest betydning for elevenes karrierevalg. Nyhus og Fauske (1998) fant ut at foreldrene hadde mest betydning for elevenes studievalg. Mine funn peker derimot at selve interessen hadde mest betydning for valg av linje.

I Akershus fylke fant Borgen, Vibe og Røste (2008) ut at interesse og utnyttning av egne evner og videre karrieremuligheter hadde størst betydning for valg av linje. Disse funnene viser dermed en generaliserbarhet til min forskning at interessen for selve faget kan være langt mer viktigere enn foreldre og venner i forhold til elevenes studievalg.

Hvilken betydning har karriereveiledningen i 10 klasse trinn på Rognan ungdomsskole for elevenes valg av studieretning i videregående skole?

For å få en dypere innsikt i hva som styrer elevens karrierevalg og dermed linje i vgs. valgte jeg å fordype meg i Bæcks (1998) fire ulike dimensjoner for valg av yrke:

1. *Altruistiske dimensjonen* handler om at eleven har et sterkt ønske om å hjelpe andre mennesker.
2. *Karriereorienterte* vektlegger karriere, høy inntekt og opprykksmuligheter.
3. *Sikkerhet og komfort* har med jobbmulighetene på hjemstedet eller at yrket er populært å gjøre.
4. *Selvrealiseringsdimensjonen* vektlegges viktigheten å ha en fri og uavhengig arbeidssituasjon. Her innebærer også at jobben er interessant i seg selv.

Tidligere forskning av Bæck (1998) kom frem til at jentene valgte den *Altruistiske dimensjonen* av karriere. Guttene derimot valgte den *Karriereorientertedimensjonen* i valg av karriere. Mine data peker i motsatt retning hvor det var like mange gutter som jenter som valgte linje ut fra ønske om å hjelpe andre mennesker. I mitt funn var det kun Jenter som argumenterte ut fra selve karriere og muligheter for opprykksmuligheter i valg av linje. Derimot var flertallet av guttene innom selvrealiseringsfasen i refleksjonen om studievalg. Kun en jente valgte linje ut fra sikkerhet og komfort.

Forskningen min peker på at jentene ikke lenger velger et utdanningsløp ut fra dobbeltrollen som hjemmeverende og arbeidstaker. I studien min var det kun en jente som valgte linje direkte ut fra "den doble identitet". Begge kjønn valgte ut fra et ønske om å hjelpe andre. Hovedtyngden av gutter valgte linje ut fra selvrealiseringsdimensjonen hvor de ikke er så opptatt av inntekt, men av selve interessen av studiet og få gjøre noe de liker. Jeg har for lite datagrunnlag for å kunne generalisere mitt resultat til at det har skjedd en endring de siste ti årene.

6.4 Sammenhengen mellom yrke og kjønnsroller i valg av linje

I følge NOU (2003) er Norge et av de mest kjønnsdelte arbeidsmarkeder i verden. I videregående velger elevene linje ut fra en typisk kjønnscentrert utdanningsvei. I karriereveiledningen skal det blant annet vektlegges utjevning av sosiale forskjeller i forhold til å hindre et kjønnsdelt arbeidsmarked.

Hvilken betydning har karriereveiledningen i 10 klasse trinn på Rognan ungdomsskole for elevenes valg av studieretning i videregående skole?

Mine empirier viser at tiende klassene som gikk ut av ungdomsskolen 2008 søkte gutter og jenter seg til studieretninger som tilhører tradisjonelle kjønnsroller. I elevintervjuene kom det fram at de ulike linjene som var overrepresentert av et kjønn ikke var populære linjer å gå for kjønn som var underrepresentert.

I denne oppgaven har jeg for lite datagrunnlag for å si noe om hva ungdomsskolen og videregående skole gjør for å ivareta og beholde elevene som velger utradisjonelle linjer.

Ut fra mitt intervju i oktober 2008 kan jeg tenke meg at den ene gutten som gikk på helse og sosial opplevde undervisningen ble vektlagt emner som ligger nært jentenes erfaringsverden?

Mitt funn har generaliserbarhet til Markussen (2008) som fant fram til at det ikke har skjedd noen endringer på valg av typiske gutte- og jente linjer i vgs. de siste femten år. Utfordringen her er at det er et større frafall i vgs. blant de som velger utradisjonelt enn blant de som velger et mer tradisjonelt valg.

6.5 Betydningen av de ulike elementene i karriereveiledningen for studievalg

Ut fra elevintervjuene i mai 2008 og oktober 2008 vurderte elevene som gikk ut av Rognan ungdomsskole i 2008, følgende elementene i karriereveiledningen for utbytte av studievalg:

1. Hospitering i videregående skole.
2. Utplassering i arbeidslivet.
3. Elevbedrift.
4. YOU - messe
5. Arbeidsheftet "Min Framtid"
6. Diverse tester på nett.
7. Karrieremappe.

1. Hospitering i vgs.: Elevene uttrykte at hospitering i vgs. hjalp dem i forhold til å bli bedre kjent med linjen og at tiltaket gjorde de trygge på overgangen fra ungdomsskolen til videregående skole. Funnet er generaliserbart med forskningen til Borgen, Vibe og Røste (2008), og Nyhus og Fauske (1998) kom også fram til at dette tiltaket var viktigst for elevene i valg av linje. Samtidig poengterte elevene som var misfornøyd med dette tiltaket at de ikke fikk innfridd ønske om å få besøke videregående skoler utenfor kommunen.

Hvilken betydning har karriereveiledningen i 10 klasse trinn på Rognan ungdomsskole for elevenes valg av studieretning i videregående skole?

2. Utplussingen i arbeidslivet ble verdsatt ved at elevene uttalte at praksisplassen var i tråd med eget ønske og dermed innsyn i selve yrke. Elevene fremhevet at de så mest nytten i utplussingen da den var relatert direkte til studievalget og ikke for å få seg en sommerjobb. Erikson (1971) sin teori om at ungdommen har behov for å utforske yrkesmessige muligheter for utvikling av yrkesidentitet kan i denne sammenheng stemme med mitt funn.

3. Elevbedrift: Elevene uttrykte i hovedsak at elevbedrift var betydningsfullt for å få innsyn i etablering og utvikling av egen bedrift. Til dels var elevbedrift i samsvar med valg av linje. Svakheten var at noen elever ga uttrykk for at selve arbeidsoppgavene i bedriften ikke var i samsvar med linjen elevene hadde valgt i vgs. og dermed ikke så hensikten i tiltaket..

4. You – messe: Mine data viser at elevene satte pris på å kunne stille direkte spørsmål til elever og lærere på de ulike linjene for å få vite mer om utdanningsprogrammene. Svakheten var at messen kunne oppleves som uoversiktlig og lite organisert. Resultatet ble at elevene ikke fikk planlagt og utnyttet tiden godt nok for å undersøke og gjøre seg godt nok kjent med de ulike utdanningsprogrammene.

5. Arbeidsheftet "Min framtid": Mitt funn viser at elevene syntes det stort sett var greit å få jobbe i grupper og reflektere sammen med andre elever om karrierevalg. Svakheten var at elevene måtte jobbe med allmennfag som elevene syntes var unyttig i forhold til valg av studieretning.

6. Diverse tester på nett: Dataene mine viser at elevene i hovedsak syntes at testene mest var for artighetsskyld og dermed ikke kunne baseres på valg av linje. Et annet moment var at elevene ikke fikk noe samtale med kontaktlærer etter testene. Enkelte elever ga uttrykk for at de ble usikre for resultatet av testene ikke hadde sammenheng med hva de skulle slå inn på av studie. Funnet er generaliserbart med Tveitens (2008) teori om at elevene kan ta med seg uavsluttede opplevelse fra en erfaring som de trenger å få fullført gjennom veiledning.

7. Karrieremappen: Mine empirier viser at mappen ble brukt for å få samlet inn all informasjon som hadde med karriereveiledningen i ungdomsskolen. Elevene ga uttrykk for at kontaktlærer som hadde delt ut karrieremappen ikke hadde vært særlig deltakende i den. Oppgavene som ble gjort var lite hensiktsfull og hadde ingen betydning for valg av linje. Da elevene gikk på videregående i oktober var det ingen av mine informanter som hadde begynt å bruke karrieremappen aktivt. Elevene var i tillegg usikre på hvordan den skulle brukes.

Hvilken betydning har karriereveiledningen i 10 klasse trinn på Rognan ungdomsskole for elevenes valg av studieretning i videregående skole?

6.6 Relevansen mellom erfaringen i arbeidslivet og valg av linje

Mine empirier viser generaliserbarhet til Borgen, Vibe og Røste (2008) at en til en møter som et viktig tiltak for valg av linje. Elevene ga uttrykk for at de totalt sett var fornøyd med karriereveiledningen med hensyn til samtalen etter gjennomføringen av elementene i yrkesveiledningen. Mine informanter trakk i hovedsak frem at de igjennom veiledningen fikk de vite mer om hva linjen handlet om og hvilket yrke skolegangen kunne føre til.

I karriereveiledningen i programfaget skal elevene på grunnlag av erfaringene med utplassering i vgs og arbeidslivet relatere det til valg av linje og yrke. Ut fra mine funn var det hospitering i vgs, utplassering i arbeidslivet og elevbedrift som hadde mest betydning for elevenes valg av linje.

I følge Illeris (2000), Nielsen og Kvale (1999), og Ødegård (2003) var Dewey grunnleggeren av erfaringslæring som ønsket at elevene ikke bare skulle lære ut fra det som ble undervist i skolen, men også i arbeidslivet. Ny innsikt og kunnskap inntreffer ved at eleven reflekterer om nye oppdagelser og reiser spørsmål over praksisen utenfor skolen. I samtalen mellom lærer og elev blir erfaringen bevisstgjort til ny kunnskap. Etterpå anvender eleven den nye kunnskapen videre i en annen og ny kontekst for videre utvikling av livslang læring.

Mine data kan tyde på en viss generaliserbarhet til erfaringslæringsteorien hvor elevene i ungdomsskolen kan lære gjennom sin egen aktive deltaking på linjen i vgs. og arbeidslivet. Deretter vil elevene reflektere sammen med de ansvarlige parter i karriereveiledningen etter endt erfaring. Dermed vil de på bakgrunn av erfaringene utvikle evnen til å finne og bearbeide informasjon som grunnlag av studievalget.

Samtidig viser mine data at karrieremappa hadde minst betydning for valg av linje i vgs. Elevene skulle samle alt av materiell i mappen som tilhørte programfag til valg. Materiellet skulle gjøre elevene bevisst på egne interesser, forutsetninger og forventninger om utdanning og arbeidsliv. På denne bakgrunn skulle elevene få et klarere bilde av eget utdanningsvalg og yrkesvalg.

Ut fra mitt funn kan det synes som at elevene ikke fikk samtale etter nettest og liten oppmerksomhet fra kontaktlærer til selve karrieremappen. Dermed kan det synes at gjennomføringen av karriereveiledningen hadde mangel på sammenhengen mellom praktisk og teoretisk forankring for at elevene kunne danne et bevisst studievalg.

Hvilken betydning har karriereveiledningen i 10 klasse trinn på Rognan ungdomsskole for elevenes valg av studieretning i videregående skole?

6.7 Mine forskningsdata for videre utvikling av karriereveiledning i ungdomsskolen

I siste forskningsfase presenterte jeg mitt forskningsmateriale til ungdomsskolen som praktiserte karriereveiledningen. Denne sekvensen resulterte i at jeg presenterte mine forskningsdata kun til rektor på skolen. Jeg vil dermed ikke få noe svar på om skolen vil kunne dra nytte av mine resultater for videre utvikling av karriereveiledning.

Mine data peker på at selve karrieremappa hadde minst betydning blant elevene for studievalget. Mitt materiale har generaliserbarhet til rektors synspunkt som uttrykte at hun hadde fått tilbakemelding fra vgs. at elevene viste svært liten interesse til karrieremappa.

Et annet interessant funn viser at elevene ikke fikk ettersamtale etter nettesten og at elevene ikke kunne hospitere i vgs utenfor kommunen, mens rektor hadde motsatt oppfatning. Elevene og rektor har ulike forventninger og opplevelser til hvordan karriereveiledningen ble gjennomført i ungdomsskolen.

Det kan bety at mitt funn er generaliserbarhet til Ogden (2005) sin teori som fokuserer på at de involverte parter kan ha ulik opplevelse, forventning og kvalitetskrav til skolen.

Empirien fra siste undersøkelsesfase ga meg også et inntrykk av at elevene fikk likevel samtale med rådgiver om resultatet fra nettesten. Samtidig var denne samtalen en stund etter nettesten og ikke rett etter gjennomføringen av testen med kontaktlærer.

6.8 Metodisk overveielse

Spørsmålet blir om hvor godt metodevalget har fungert som redskap for å besvare problemstillingen min.

Et moment var at gjennom det kvalitative forskningsintervju fikk jeg komme i direkte kontakt med elevene i tiende klasse. Dermed fikk jeg også snakke med rektor og rådgiver på skolen som var ansvarlige for PTV – planen. Rådgiver hjalp meg med utvalget som ble strategisk valgt ut fra kjønn. Mine informanter bestod av fem jenter og fem gutter for å få et helt bilde av elevenes studievalg og hensynet til tradisjonelle kjønnsroller.

For å kunne besvare problemstillingen på en tydeligere måte valgte jeg å intervju elevene i to runder. Første intervju rett etter valg av linje i ungdomsskolen og andre intervju etter at de hadde begynt i videregående skole og derved hadde fått erfaring med linjen. Til slutt

Hvilken betydning har karriereveiledningen i 10 klasse trinn på Rognan ungdomsskole for elevenes valg av studieretning i videregående skole?

presenterte jeg mine funn til rektor som kom med sine synspunkter til resultatet. Alle disse forskningsfasene var med på å gi fylldige beskrivelser av karriereveiledningens betydning for elevenes valg av linje i vgs.

Jeg ser samtidig at jeg hadde fått mer fylldige forskningsresultater hvis jeg hadde gjennomført et gruppeintervju med rektor, rådgiver og lærere for å få belyst hvordan karriereveiledningen foregår på Rognan ungdomsskole. I et gruppeintervju kunne jeg fått mer innsikt i hvordan de ulike parter i karriereveiledningen oppfatter sitt ansvar i utdanningsveiledningen. Jeg ville i denne sammenheng fått et bilde av hvordan de skoleansatte har erfart utfordringene knyttet til de ulike tiltakene i karriereveiledningen.

Ut fra et gruppeintervju med de ansvarlige parter i ungdomsskolen kunne jeg klarere ha vurdert om de konkrete tiltakene er i samsvar med gjeldende retningslinjer i karriereveiledningen. Jeg ville dermed også kunne sammen med skolepersonalet fått frem hvilket behov det er for endringer av gjeldende retningslinjer i yrkesveiledningen.

For å få et enda bedre innblikk i hvilken betydning karriereveiledningen kan ha for elevenes studievalg kunne det ha vært interessant å fulgt opp informantene mine med oppfølgingsstudier. Jeg kunne ha intervjuet elevene etter at de har gjennomført første år i vgs. Da kunne jeg ha skaffet kunnskap om hvilken betydning karriereveiledningen kan ha for elevene i ungdomsskolen for å redusere bortvalg og omvalg i videregående skole.

Hvilken betydning har karriereveiledningen i 10 klasse trinn på Rognan ungdomsskole for elevenes valg av studieretning i videregående skole?

7 Litteraturliste

Askerøi, Else. (2003) Mastergradshåndboken. Høgskolen i Akershus

Borgen, J. S. og Lødding, B (2008) Karriereveiledning i overgangen mellom ungdomsskole og videregående opplæring. Rapport 41/2008 Oslo: NIFU STEP

Bæck, Unn – Doris K. (2006) Tidsskrift for ungdomsforskning 2006, 47 – 66.

Kjønnsforskjeller og yrkesreferanser.

Dysthe, O. (2001) Sosiokulturelle teoriperspektiv på kunnskap og læring. Oslo. Abstrakt Forlag.

Dalland, Olav (2000) Metode og oppgaveskriving for studenter. Oslo: Gyldendal Akademisk.

Evenshaug, O., Hallen, D. (2001) Barne- og ungdomspsykologi. Oslo. Gyldendal Norsk Forlag AS.

Halvorsen, Knut (2002) Forskningsmetode for helse- og sosialfag. Oslo. Cappelsen Akademisk Forlag.

Illeris, Knud. (2000) Tekster om læring. Dansk. Roskilde universitetsforlag

Imsen, I.(2001) Elevens verden. Oslo. Universitetsforlaget.

Kunnskapsdepartementet (30. august 2006) Tiltak for bedre gjennomføring i videregåendeopplæring.

Kvale, Steinar (1997). Det kvalitative forskningsintervju. Oslo. Ad Notam Gyldendal.

Lov nr. 61. (17.7.1998) Lov om grunnskolen og den videregående opplæring, Opplæringsloven.

Markussen, Eifred (2003): *Valg og bortvalg Om valg av studieretning i og bortvalg av videregående opplæring blant 16-åringer i 2002*

Markussen, E., Lødding, B., Sandberg, N. & N. Vibe (2006). *Forskjell på folk hva gjør skolen? Valg, bortvalg og kompetanseoppnåelse i videregående opplæring.* Rapport 3/2006. Oslo: NIFU STEP.

Hvilken betydning har karriereveiledningen i 10 klasse trinn på Rognan ungdomsskole for elevenes valg av studieretning i videregående skole?

Markussen, E., Frøseth, M. W., Lødding, B., Sandberg, N. (2008) Bortvalg og kompetanse. Rapport 13/2008.

Nielsen, K., Kvale S. (1999) Mesterlære Læring som sosial praksis. Oslo. Gyldendal Norsk Forlag.

Nordhal, T. (2006) Upubliserte tabeller basert på foreldreundersøkelsen 2002.

NOU. (2003:6) *I første rekke. Forsterket kvalitet i en grunnopplæring for alle*. Oslo: Kunnskapsdepartementet.

Nyhus, L. og Fauske, H (1998) *Bevisste utdanningsvalg? Resultater fra en undersøkelse i Oppland*. ØF – rapport 23/1998, Østlandsforskning, Lillehammer 1998.

Ogden, Terje (2005) Skolens mål og muligheter. Statens folkehelseinstitutt.

St. meld. Nr. 30 (2003 – 2004). *Kultur for læring*. Oslo: Utdannings- og forskningsdepartementet.

St. meld. Nr. 16 (2006 – 2007) *...og ingen sto igjen Tidlig innsats for livslang læring*. Oslo: Utdannings- og forskningsdepartementet.

Thuren, Thorstein (2001) Vitenskapsteori for nybegynnere. Oslo: Gyldendal Akademisk.

Programfag til valg (2005) – en lokal utarbeidet fagplan for indre Salten

PTV – plan (2005) Rognan ungdomsskole for perioden 2005 – 2008.

Tveiten, S (2008) Veiledning – mer en ord. Fagbokforlaget. Oslo.

Ødegård, Inger Karin Røe (2003): *Læreprosessen i pedagogisk entreprenørskap – å lære i dilemma og kaos* Høyskoleforlaget

Hvilken betydning har karriereveiledningen i 10 klasse trinn på Rognan ungdomsskole for elevenes valg av studieretning i videregående skole?

Vedlegg 1.

Intervjuguide1: ungdomsskolen mai 2008 – karriereveiledning

Hvilken betydning har karriereveiledningen i 10 klasse på Rognan ungdomsskole for elevenes valg av studieretning i videregående skole?

Spørsmål 1

Hva er det som gjør at du velger denne linja på videregående skole?

Spørsmål 2

Deltok du på karriereplanleggingen på ungdomsskolen?

Spørsmål 3

Hvilken veiledning fikk du i valg av studieretningen?

Spørsmål 4

Hvem deltok i møtene du deltok i om ditt valg av studieretning på videregående skole?

Spørsmål 5

Hvilken nytte hadde du av karriereplanleggingen på ungdomsskolen? Hvordan samsvarer dette med de forventningene du hadde til dette faget?

Spørsmål 6

Hva var det i karriereveiledningen som bidro til at du tok et bevisst utdanningsvalg?

Spørsmål 7

Hvordan opplevde du veiledningen og rådene du fikk? Er du blitt mer bevisst på valg av studieretning og yrkesvalg? Fikk du full støtte til valg av studieretningen?

Hvilken betydning har karriereveiledningen i 10 klasse trinn på Rognan ungdomsskole for elevenes valg av studieretning i videregående skole?

Vedlegg 2

Intervjuguide 2: Videregående skole oktober 2008 – karriereveiledning.

Hvilken betydning har karriereveiledningen i 10. Klasse trinn på Rognan ungdomsskole for elevenes valg av studieretning i videregående skole?

4. Kom du inn på første valget? *Ja*
 - Er dette linjen du ønsket å komme inn på?
 - Hvilken linje skulle du ha ønsket å komme inn på?
 - Hvordan trives du på denne linjen?

5. Hva vil du trekke frem i karriereveiledningen som betydningsfullt i valg av denne linjen?
 - Karrieremappe
 - Arbeidsheftet "Min framtid"
 - Diverse interesse tester på nett
 - Elevbedrift
 - Skolebesøk i videregående skole
 - Utplassering i arbeidslivet
 - YOU - messe

6. Er denne linjen i tråd med dine forventninger?
 - Har noe av elementene i karriereveiledningen innvirkning på dine forventninger til linjen?
 - Hva skulle eventuelt ha vært annerledes i karriereveiledningen for at du skulle ha fått et mest mulig klart bilde av denne linjen?
 - Hvordan følges karriereveiledningen opp i vgs?

Hvilken betydning har karriereveiledningen i 10 klasse trinn på Rognan ungdomsskole for elevenes valg av studieretning i videregående skole?

Vedlegg 3

Mitt navn er Håvard W. Johansen og jeg er for tiden student ved Høgskolen i Akershus.

Jeg skal undersøke hvordan elevene i 10. Klasse i ungdomsskolen opplever den veiledningen de får for valg av studieretning i videregående skole.

Deltakelsen er frivillig, og sønnen / datteren deres kan til en hver tid trekke seg fra den.

Med Vennlig hilsen

Håvard W. Johansen.

Samtykkeerklæring

Jeg samtykker at mitt barn får delta i hovedfagsstudien i yrkespedagogikk.

Navn elev:

Navn foresatt: